

CENTRALE BANK VAN SURINAME

Jaarverslag 2009

**BESTUUR, RAAD VAN COMMISSARISSEN EN
AFDELINGSHOOFDEN IN 2009**

President
André E. Telting

Directeuren
drs. O.H. Ezechiëls, MBA
drs. G.H. Gersie

Raad van Commissarissen
drs. H.H. Pinas,
Regeringscommissaris en Voorzitter
drs. J. Gefferie-Redmount
V.N. Kirpalani
A.W. Rasiman
M.R. Tuur, MBA
drs. A.H. Wijnerman

Directoraat Toezicht Kredietwezen
drs. I. Geduld-Nijman (Coördinator)

Internationale Betrekkingen drs. J.H. Kolader	Kassierderij K.W. Soemodipoero, MBA	Onderzoek en Documentatie drs. E.R. Vaseur
Juridische Zaken mr. A.B. Limon-Sof	Binnenland C. Linger-van der Ziel	Studiedienst drs. R.S. Adhin
Personeelszaken drs. F.E.C. Ligeon	Buitenland I.G. Soehawan	Deviezenbeleid L.C. Nijman, MBA
Interne Controle H.L. Karijoetomo	Boekhouding S.L. Brunings, Msc	Bibliotheek P.L. Peroti, Bsc
Beveiliging M.U. Karg	Algemene Zaken M.S. Satimin	Numismatisch Museum mr. R.E. Malmberg-Agard
Secretariaat van de President M.P. Dors	Bureau van de President M. van Dijk-Kross	Unit Goudlaboratorium R.O. Maclean
Voorlichting en Public Relations R.A. van Exel	Inkoop A.J. Colli-Wartim	Informatie en Communicatie Technologie drs. J. Bolman

INHOUD

Voorwoord	blz.
Verslag van de President	
I. INTERNATIONALE EN REGIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN BETREKKINGEN	
I.1 Algemeen	1
I.2 Productie	1
I.3 Prijspeil en handel	1
I.3.1 Prijspeil	1
I.3.2 Handel	3
I.4 Internationale financiële instellingen	4
I.4.1 Inter-American Development Bank (IADB)	4
I.4.2 Islamic Development Bank (IsDB)	4
I.5 Overige regionale en internationale betrekkingen	4
I.5.1 World Trade Organization (WTO)	4
I.5.2 CARIFORUM-EU Economic Partnership Agreement (EPA)	4
I.5.3 Caribbean Community (CARICOM)	5
I.6 Office of Trade Negotiations (OTN)	5
I.7 Economische ontwikkelingen binnen de CARICOM	5
II. DE NATIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING	
II.1 Algemeen	7
II.2 Productie	7
II.2.1 Sectorale bijdrage aan het Bruto Binnenlands Product	7
II.3 Confrontatie van middelen en bestedingen	12
II.4 Prijsontwikkeling	12

III. DE MONETAIRE ONTWIKKELING

III.1 Algemeen	14
III.2 Het monetair beleid	14
III.3 De ontwikkeling van de liquiditeitenmassa	15
III.3.1 Ontwikkeling geldaggregaten	15
III.3.2 Oorzaken geldcreatie	15
III.3.3 Dekkingspercentages	16
III.4 Kredietverlening en interest algemene banken	17

IV. DE ONTWIKKELING VAN STAATSFINANCIËN

IV.1 Algemeen	19
IV.2 Ontvangsten en uitgaven	19
IV.3 Financiering	21
IV.4 De staatsschuld	21

V. DE ONTWIKKELING VAN DE BETALINGSBALANS

V.1 Algemeen	23
V.2 Handelsverkeer	23
V.3 Onzichtbaar verkeer	23
V.4 Kapitaalverkeer	25
V.5 Bijzondere trekkingsrechten	26
V.6 Monetaire reserve	26

VI. HET BEDRIJFSECONOMISCH TOEZICHT

VI.1 Algemeen	28
VI.2 Primaire banken	29
VI.2.1 Algemeen	29
VI.2.2 Financiële gegevens	29
VI.3 Verzekeringsmaatschappijen	30
VI.3.1 Algemeen	30
VI.3.2 Financiële gegevens	30
VI.3.2.1 Levensverzekeringsmaatschappijen	31
VI.3.2.2 Schadeverzekeringsmaatschappijen	31
VI.3.2.3 Uitvaartverzekeringsmaatschappijen	32

VI.4 Pensioenfondsen	32
VI.4.1 Algemeen	32
VI.4.2 Financiële gegevens	33
VI.5 Voorzieningsfondsen	33
VI.6 Kredietcoöperaties	33
VI.6.1 Algemeen	33
VI.6.2 Financiële gegevens	34
VI.6.3 Rapportage	34

VII. BEDRIJF VAN DE BANK

VII.1 Monetaire reserve onder druk	35
VII.2 Kosten	36
VII.3 Baten	36
VII.4 Winstontwikkeling	36
VII.5 Chartaal betalingsverkeer	36
VII.5.1 De geldcirculatie	36
VII.6 Kasbeweging	37
VII.6.1 Kasontvangsten en kasuitgaven	37
VII.7 Vervalsingen	37
VII.8 Naverwisseling	39
VII.9 Verrekende cheques en giro's in 2009	39
VII.10 Herdenkingsmunten	39
VII.11 Goudcertificaten	40
VII.12 Ontwikkeling van de goudproductie en goudexport	40
VII.14 Numismatisch Museum	41
VII.15 Meerjaren overzicht balansen en resultatenrekeningen 2005-2009	42

RAADSBESLUIT VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

Raadsbesluit van de Raad van Commissarissen ten aanzien van de vaststelling van de jaarrekening van de Bank over het boekjaar 2009	44
--	----

JAARREKENING

Publicatieverslag 2009	47
BALANS PER 31 DECEMBER 2009	48
RESULTATENREKENING OVER 2009	50
GRONDSLAGEN VOOR BALANSWAARDERING EN RESULTAATBEPALING	51
TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2009	55
TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING OVER 2009	65

OVERIGE GEGEVENS

Accountantsverklaring	67
Vaststelling jaarrekening	69
Statutaire winstverdeling	69
Vaststelling jaarrekening voorgaand boekjaar	69
Vaststelling jaarrekening 2008 en winstverdeling boekjaar 2008	69
Management en Toezichhoudend Orgaan van de Bank	71

BIJLAGEN	72
-----------------	-----------

TABELLEN

Hoofdstuk I	blz.
I.1 Groei van de wereldproductie	2
I.2 Inflatie	2
I.3 Ontwikkeling van de wereldhandel	3
Hoofdstuk II	
II.1 Bruto Toegevoegde Waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in 1990 prijzen	8
II.2 Mineral Dependence Index	9
II.3 Bauxiet- en aluinaardeproductie	9
II.4 Exportvolume en -waarde van aluinaarde	10
II.5 Goudproducten en -export grootschalige en kleinschalige goudmijnbouw	11
II.6 Ruwe aardolie- en raffinaderijproductie	11
II.7 Padieproductie, rijstexportvolume en -exportwaarde	11
II.8 Confrontatie van middelen en bestedingen	13
II.9 Consumentenprijsindex- en inflatiecijfers	13
Hoofdstuk III	
III.1 7%-woningbouwkredieten der algemene banken	15
III.2 Ontwikkeling van de geldaggregaten	16
III.3 Oorzaken van veranderingen in M2	16
III.4 Dekkingspercentages	16
III.5 Kredieten, reservebasis en rentetarieven algemene banken	17
III.6 Deposito's en -kredieten algemene banken	18
Hoofdstuk IV	
IV.1 Staatsontvangsten en -uitgaven op kasbasis	20
IV.2 Staatsuitgaven naar categorie	20
IV.3 Financieringsoverzicht van de Staat op kasbasis	21
IV.4 De staatsschuld	22
Hoofdstuk V	
V.1 Betalingsbalans op kasbasis	24
V.2 Onzichtbaar verkeer	24

V.3 Kapitaalverkeer van de niet-monetaire sectoren met het buitenland	25
V.4 Monetaire reserve	27

Hoofdstuk VI

1. Instellingen onder toezicht van het Directoraat Toezicht Kredietwezen	28
2. Overzicht van kredietcoöperaties die aan de rapportageverplichting voldoen	33

Hoofdstuk VII

VII.1 Omvang van de bankbiljettencirculatie ultimo december 2009	36
VII.2 Samenstelling van de bankbiljettencirculatie in 2009 Per kwartaalultimo	36
VII.3 Samenstelling van de bankbiljettencirculatie naar coupures in 2009 Per kwartaalultimo	37
VII.4 De kasbeweging bij de Centrale Bank van Suriname	37
VII.5 Kasontvangsten	38
VII.6 Kasuitgaven	38
VII.7 Valse bankbiljetten onderschept bij de banken en bij de Centrale Bank van Suriname	38
VII.8 Naverwisseling van de Sf-biljetten	39
VII.9 Aantal verrekende cheques en giro's	39
VII.10 Verkochte herdenkingsmunten en gedenkpenningen	39
VII.11 Wederinkoop goudcertificaten	40
VII.12 Waarde goudcertificaten per jaarultimo	40
VII.13 Goudexporten van de kleine goudmijnbouw en betaalde royalty's	41
VII.14 Meerjaren overzicht balansen en resultatenrekeningen	43

GRAFIEKEN

Hoofdstuk I	blz.
I.1 Economische groei	5
Hoofdstuk III	
III.1 Inflatie 2009	14
Hoofdstuk VI	
VI.1 Primaire banken Solvabiliteitstoetsing	29
VI.2 Primaire banken Liquiditeitsverhouding	29
VI.3 Primaire banken Ontwikkeling van de rentemarge, totale baten, overige lasten en het brutoresultaat	30
VI.4 Primaire banken Toevertrouwde middelen versus kredietverlening	30
VI.5 Levensverzekeringsmaatschappijen Totale baten ten opzichte van totale lasten	31
VI.6 Levensverzekeringsmaatschappijen Winst na belasting	31
VI.7 Schadeverzekeringsmaatschappijen Totale baten ten opzichte van totale lasten	32
VI.8 Schadeverzekeringsmaatschappijen Winst na belasting	32
VI.9 Pensioenfondsen Inkomsten	32
VI.10 Pensioenfondsen Premie-inkomsten en beleggingsinkomsten ten opzichte van de uitkeringen	32
VI.11 Kredietcoöperaties Balanstotaal	34
Hoofdstuk VII	
VII.1 Publieksonderzoek 2009	42

Lijst van gebruikte afkortingen en tekens:

- n.b. niet beschikbaar
- nul of te verwaarlozen
u/g uitgeleend

ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBPfk	BBP tegen factorkosten
CARICOM	Caribbean Community
CARISEC	CARICOM-Secretariaat
CCMF	Caribbean Centre for Money & Finance
CDF	CARICOM Development Fund
CFSA	CARICOM Financial Services Agreement
CLF	Clico Life Financial Ltd.
CSME	CARICOM Single Market and Economy
EPA	Economic Partnership Agreement
EU	Europese Unie
FISO	Functie Informatie Systeem van de Overheid
IADB	Inter-American Development Bank
IMF	Internationaal Monetair Fonds
IsDB	Islamic Development Bank
LISP	Low Income Shelter Program II
MDC	More Development Countries
OTN	Office of Trade Negotiations
RGM	Rosebel Gold Mines
S&P	Standard & Poor's
SLM	Surinaamse Luchtvaartmaatschappij
Staatsolie	Staatsolie Maatschappij Suriname N.V.
T&T	Trinidad & Tobago
VSA	Verenigde Staten van Amerika
WTO	World Trade Organization

Opmerkingen:

- Bij calculaties van zowel bedragen als percentages kunnen zich afrondingsverschillen voordoen.
- Statistische verschillen kunnen zich wel eens voordoen bij omzetting van valutabedragen, met name daar waar er gebruik gemaakt wordt van gemiddelde wisselkoersen.

HOOFDSTUK I

INTERNATIONALE EN REGIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN BETREKKINGEN

I.1 Algemeen

De wereldeconomie beleefde in het verslagjaar vertraging en contractie van de productiegroei, prijsdalingen en de inkrimping van de handel. In vele economieën werd getracht de negatieve effecten van de mondiale economische crisis middels ruim macro-economisch beleid te mitigeren. Dit proces leidde evenwel niet alom tot (noemenswaardige) bezorgdheid van monetaire autoriteiten, daar de prijsdalingen van importgoederen, onder meer, een dempend effect op het binnenlandse prijspeil hadden.

I.2 Productie

Terwijl er in 2008 wereldwijd groeivertraging van de productie te bespeuren was, kromp deze in 2009 met 1,1% in (tabel I.1). De contractie was vooral te merken in de ontwikkelde economieën die met een terugval van 3,4% werden geconfronteerd. In de opkomende economieën en ontwikkelingslanden steeg de productie nog met 1,7%. Dit vertegenwoordigde evenwel een aanzienlijke vertraging in vergelijking met de groei in 2008 die 6,0% bedroeg.

De Amerikaanse economie wordt doorgaans in belangrijke mate aangedreven door de particuliere consumptie. Door de ingrijpende prijzencorrectie op de huizen- en aandelenmarkten alsook het substantieel verlies van banen, hebben Amerikaanse huishoudens enorme vermogens- en inkomensverliezen geleden die onvermijdelijk op hun consumptieve bestedingen doorwerkten. De terugval van de vraag en strengere financieringsvoorwaarden van banken leidden ertoe dat particuliere investeringen eveneens afnamen. Als gevolg van deze factoren kromp de productie in de Verenigde Staten van Amerika (VSA) met 2,7%. De productie in het euro-gebied kromp met 4,2%, terwijl die in Japan met 5,4% daalde. In deze gebieden heeft de exportsector traditioneel een belangrijk aandeel in de productiestructuur.

Daar bedoelde sector door de sterk verminderde internationale vraag naar duurzame consumptie- en kapitaalgoederen zwaar getroffen was, nam de productie van deze goederen sterk af.

Binnen de opkomende economieën en ontwikkelingslanden waren de effecten van de teruggelopen exporthoeveelheden en -prijzen op de productiegroei verschillend. Dit was vooral te merken aan de uiteenlopende groeicijfers van de zogenaamde BRIC-landen, te weten Brazilië, Rusland, India en China. Brazilië en Rusland werden geconfronteerd met een contractie van respectievelijk 0,7% en 7,5%, terwijl in India en China de productiegroei met respectievelijk 1,9 procentpunt tot 5,4% en 0,5 procentpunt tot 8,5% vertraagde. Van de vier landen werd Rusland het hardst getroffen, aangezien de Russische economie ook zwaar gebukt ging onder omvangrijke kapitaalvlucht en sterk verminderde toestroom van kapitaal met als gevolg opeenvolgende devaluaties van de roebel. India en China zijn met een ruim monetair en begrotingsbeleid tot het uiterste gegaan om de teruggevallen externe vraag via omvangrijke binnenlandse bestedingen op te vangen. Uitgaande van de productiegroeicijfers kan gesteld worden dat dit anticyclisch beleidsuitgangspunt, namelijk het voeren van ruim monetair en budgettair beleid in tijden van crisis, een drastische economische verslechtering op korte termijn heeft kunnen voorkomen.

I.3 Prijspeil en handel

I.3.1 Prijspeil

Het prijspeil in de ontwikkelde economieën bewoog zich op een zeer laag niveau voort. De inflatie in deze regio was slechts 0,1%. In de VSA en Japan werd zelfs deflatie van respectievelijk 0,4% en 1,1% genoteerd. In deze economieën, die het deviezenvraagstuk ('foreign exchange gap') hebben overwonnen of zelfs niet kennen en een zeer gevarieerde productiestructuur hebben,

gaat contractie van de economie gepaard met lage positieve tot negatieve prijsmutaties. Deze kenmerken bieden de plaatselijke monetaire autoriteiten de mogelijkheid om een expansief monetair en begrotingsbeleid te voeren, zolang er een verwijding van de 'output gap', oftewel een toegenomen onderbenutting van de beschikbare productiefactoren, plaatsvindt.

De meeste opkomende economieën en ontwikkelingslanden hebben evenwel een totaal ander karakter. Voor hen is het voeren van een expansief monetair en budgettair beleid aan impliciete beperkingen onderhevig, althans als

beleidsmakers acht willen slaan op indringende gevaren van hoge inflatie. In deze regio daalde het inflatietempo ten opzichte van 2008 met 3,8 procentpunt tot 5,5% onder invloed van de afgenomen wereldmarktprijzen van internationaal verhandelbare goederen. Uitgaande van de inflatieontwikkelingen in de BRIC-landen, kan gesteld worden dat China met een deflatie van 0,1% en een omvangrijke deviezenreserve nog ruimte heeft gehad om het expansieve macro-economische beleid te continueren. India werd geconfronteerd met verhoging van het inflatietempo met 0,4 procentpunt tot 8,7%, hetgeen het voeren van ruim monetair en budgettair beleid kwalitatief aan banden legde.

TABEL I.1
Groei van de wereldproductie ¹⁾
(in procenten)

Omschrijving	2005*	2006*	2007*	2008*	2009
Mondiaal	4,5	5,1	5,2	3,0	-1,1
Ontwikkelde economieën	2,6	3,0	2,7	0,6	-3,4
waaronder:					
- VSA	3,1	2,7	2,1	0,4	-2,7
- Eurogebied	1,7	2,9	2,7	0,7	-4,2
- Japan	1,9	2,0	2,3	-0,7	-5,4
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	7,1	7,9	8,3	6,0	1,7
waaronder:					
- Brazilië	3,2	4,0	5,7	5,1	-0,7
- Rusland	6,4	7,7	8,1	5,6	-7,5
- India	9,2	9,8	9,4	7,3	5,4
- China	10,4	11,6	13,0	9,0	8,5

Bron: Internationaal Monetair Fonds

* Herziene cijfers

¹⁾ Reële BBP-groei.

TABEL I.2
Inflatie
(in procenten)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Consumptieprijzen:					
Ontwikkelde economieën	2,3	2,4	2,2	3,4	0,1
waaronder:					
- VSA	3,4	3,2	2,9	3,8	-0,4
- Eurogebied	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3
- Japan	-0,3	0,3	0,0	1,4	-1,1
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	5,9	5,6	6,4	9,3	5,5
waaronder:					
- Brazilië	6,9	4,2	3,6	5,7	4,8
- Rusland	12,7	9,7	9,0	14,1	12,3
- India	4,2	6,2	6,4	8,3	8,7
- China	1,8	1,5	4,8	5,9	-0,1

Bron: Internationaal Monetair Fonds

Rusland en Brazilië vertoonden een vertraging van het inflatietempo met respectievelijk 1,8 en 0,9 procentpunt. Echter, de inflatieontwikkeling in Rusland (12,3%) voltrok zich op een veel hoger niveau dan die van Brazilië en werd deels veroorzaakt door opeenvolgende devaluaties van de roebel.

1.3.2 Handel

De ontwikkelde landen kampten in grote mate met onbenutte productiecapaciteit en met huishoudens die onder druk verkeerden vanwege afgenomen budgetten. Tegen deze achtergrond onderging het volume van de wereldhandelen contractief van 13,0% (tabel I.3). De neerwaartse handelontwikkelingen in de opkomende en ontwikkelingslanden waren echter minder somber dan die in de ontwikkelde landen. In relatieve zin was dit dan ook de vertolking van de zware economische klappen die de ontwikkelde economieën hebben moeten incasseren als gevolg van de internationale financiële crisis. De daling van

het handelsvolume in olie-exporterende landen was minder dan die in de niet-olie-exporterende landen. Wereldhandelsprijzen, uitgedrukt in US-dollars, zijn ten opzichte van 2008 collectief gedaald, hoofdzakelijk vanwege een algemene daling in brandstof- en voedingsprijzen. De oliegerelateerde producten registreerden zo een prijsdaling van circa 37%, als gevolg waarvan de ruilvoetverhouding van de olie-exporterende landen met 22,4% verslechterde.

De verzwakking van de wereldhandel was een algemeen verschijnsel dat alle landen en sectoren simultaan trof. Dit gegeven belicht de rol van de internationale handel als transmissiekanaal van de financiële crisis. De toenemende internationalisering van de productieketens vormt de grondslag hiervoor. De forse teruggang in de wereldhandel was het gevolg van wereldwijde vraagvermindering en reflecteerde de toenemende onzekerheid over de economische vooruitzichten vanwege de uitbreiding van de financiële crisis aan het einde van 2008.

TABEL I.3
Ontwikkeling van de wereldhandel
(in procenten)

Omschrijving	2005*	2006*	2007*	2008*	2009
Handel in goederen					
Wereldhandel					
- volume	7,5	9,0	6,6	2,7	-13,0
- prijsdeflator in US-dollars	6,4	6,4	4,1	8,5	-10,5
Wereldhandelsprijzen in US-dollars					
- industriële producten	3,6	3,8	9,0	8,6	-9,1
- olieproducten	41,3	20,5	10,7	36,4	-36,6
- niet-olie primaire producten	6,1	23,2	14,1	7,5	-20,3
Wereldhandelsvolume					
Ontwikkelde economieën:					
Export	5,6	8,5	5,2	1,6	-15,6
Import	6,3	7,9	4,2	0,0	-14,9
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden:					
Export	10,9	10,4	8,8	4,4	-7,9
Import	12,3	11,8	13,4	9,2	-9,7
- Olie-exporterende landen:					
Export	5,6	4,0	3,7	4,0	-5,3
Import	16,6	12,6	19,8	18,4	-7,3
- Niet-olie-exporterende landen:					
Export	12,9	13,2	11,0	4,6	-9,1
Import	11,4	11,6	12,1	7,0	-10,2
Ruilvoetverhouding					
Ontwikkelde economieën					
Export	-1,8	-1,3	0,4	-2,2	2,6
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden:					
- Olie-exporteurs	23,2	9,9	2,7	17,9	-22,4
- Niet-olie-exporteurs	0,2	1,1	-0,1	-0,9	1,2

Bron: Internationaal Monetair Fonds

* Herziene cijfers

I.4 Internationale financiële instellingen

I.4.1 Inter-American Development Bank (IADB)

Algemeen

In het verslagjaar heeft de IADB in totaal een bedrag van US\$ 15,9 miljard ten behoeve van 165 nieuwe projecten voorderegiogoedgekeurd, welkbedrageen toename betekende van 42% ten opzichte van 2008. Dit kon volgens deze multilaterale instelling mede vanwege de reorganisatie in 2008 plaatsvinden; een maatregel die met name in efficiëntere behandeling van financieringsaanvragen resulteerde. Getuige de significante bijdrage die de IADB heeft kunnen leveren aan het minimaliseren van de negatieve effecten van de internationale economische crisis in de regio, mag gesteld worden dat de reorganisatie net op tijd had plaatsgevonden.

Projecten

Voor Suriname kwamen er in 2009 zes projecten voor financiering in aanmerking. De totale waarde aan leningen bedroeg US\$ 16.680.000, waarvan het welbekende Low Income Shelter Program II (LISPII) US\$ 15.000.000 voor zijn rekening nam.

I.4.2 Islamic Development Bank (IsDB)

Projecten

Van de projecten die door de IsDB mede gefinancierd worden, verkeerden allemaal in vergevorderde staat van uitvoering. De oplevering van het project 'Radio Therapeutic Centre Suriname' wordt in het derde kwartaal van 2010 verwacht, terwijl het project 'Upgrading of Air Navigation System' naar verwachting tegen het einde van het jaar 2010 zal worden opgeleverd. De afronding van het project 'Upgrading Nieuw-Nickerie Port' wordt in 2011 verwacht. In het kader van de technische assistentie voor de te-verrichten haalbaarheidsstudie ten behoeve van het project 'Water Distribution and Sanitation in Wanica District', werd de studie in oktober van het verslagjaar door twee lokale consultants afgerond. Volgens planning zal met de uitvoering van het project in het jaar 2011 worden aangevangen.

Aandelenkapitaal

De participatie van ons land in het aandelenkapitaal

van het IsDB bleef onveranderd op 923 aandelen.

I.5 Overige regionale en internationale betrekkingen

I.5.1 World Trade Organization (WTO)

In de Doha-ontwikkelingsronde is er geen progressie geweest, anders dan dat de lidlanden tijdens de zevende ministeriële conferentie van de WTO de toezegging deden dat zij zich zouden inzetten voor de afronding in 2010. Tevens committeerden zij zich om protectionistische maatregelen die de internationale handel belemmeren op te heffen, de aanpak en het herstel van de gevolgen van de economische crisis ter hand te nemen en de geloofwaardigheid en het functioneren van de WTO te bestendigen.

Als belangrijkste hoogtepunt mag het einde van het WTO-bananenhandelsconflict worden aangemerkt, aangezien overeenstemming werd bereikt tussen de Europese Unie (EU) en de bananenproducenten uit Latijns-Amerika¹ over de invoerheffing (15 december 2009). De EU zal dienovereenkomstig tot 1 januari 2017 de bananeninvoerheffing per metrieke ton van € 176,0 gefaseerd verlagen naar € 114,0. Hierna vervallen de bevoorrechte afzetvoorwaarden, die de EU nu nog aan haar voormalige ACP-koloniën biedt. Deze gefaseerde verlaging biedt de ruimte aan de ACP-landen² zich te wapenen tegen concurrentie met de Latijns-Amerikaanse bananenproducenten.

I.5.2 CARIFORUM-EU Economic Partnership Agreement (EPA)

Bij 'Besluit van de Minister van Financiën van 6 november 2008 (La.B. no. 2352) inzake de verlaging van invoerrechten krachtens artikel 37 van de Wet Tarief Invoerrechten 1996' trad het EPA-goederenregiem provisorisch in werking. In het vierde kwartaal van het verslagjaar werd het wetsontwerp inzake de inwerkingtreding aan De Nationale Assemblee ter goedkeuring voorgelegd. Aan het einde van het verslagjaar was dit wetsontwerp nog niet goedgekeurd, waardoor het proces van ratificatie ook niet kon worden afgerond.

Binnen de EPA is de financiële sector als 'gevoelig' opgenomen, waardoor buitenlandse toegang vooralsnog wordt beperkt. Slechts het onderdeel herverzekering is opgehouden.

1 Brazilië, Colombia, Costa Rica, Ecuador, Guatemala, Honduras, Mexico, Nicaragua, Panama, Peru en Venezuela.

2 ACP-landen zijn oud-kolonies van de Europese landen uit Afrika, de Caribbean en de Stille (of Pacifische) Oceaan en behoren tot de armste ter wereld.

1.5.3 Caribbean Community (CARICOM)

CARICOM Single Market and Economy (CSME)

Voor wat de CSME betreft zijn er, behalve de discussies om tot een CARICOM Financial Services Agreement (CFSA) te komen, niet veel kenmerkende ontwikkelingen geweest. In maart 2009 werd op aandrang van Suriname door het CARICOM-Secretariaat (CARISEC) in Paramaribo een consultatiebijeenkomst met betrekking tot de CFSA gehouden. Eén van de belangrijkste resultaten die uit de bijeenkomst is gekomen betreft de opname van een artikel dat erin voorziet om reserveringen te plaatsen bij die artikelen die haaks staan op de nationale wet- en regelgeving. Het daartoe strekkende document werd in april 2009 tijdens de 'special meeting of officials to review the final text of the CFSA' in Port of Spain op de laatste regionale consultatie besproken en met enkele amendementen aangenomen. Surinaamse pogingen om een reserveringsartikel te doen opnemen, waren eerder steeds op verzet van het CARISEC gestuit. De Centrale Bank van Suriname (de Bank) heeft de financiële sector reeds uitvoerig over de ontwikkelingen aangaande deze kwestie geïnformeerd. Dit aspect staat regelmatig op de agenda bij besprekingen met instellingen van de sector.

Van de US\$ 4,54 miljoen die Suriname per contribuerende dient te storten in het CARICOM Development Fund (CDF), werd destijds een initiële storting gedaan ten bedrage van US\$ 1,87 miljoen. In juli 2009 werd het resterende bedrag van US\$ 2,67 miljoen gestort. Suriname wordt in de Board of Directors vertegenwoordigd door een 'Alternate' die tevens de 'Alternate Director' is voor de More Developed Countries (MDC's) in CARICOM, waartoe Suriname wordt gerekend.

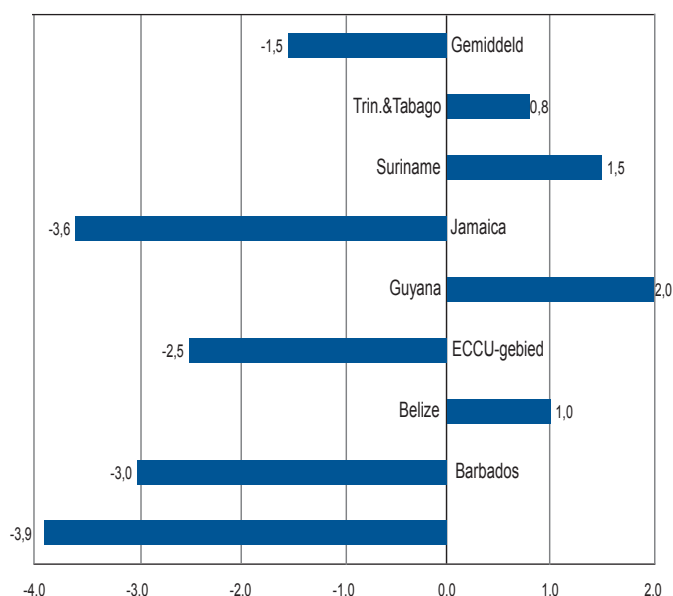
1.6 Office of Trade Negotiations (OTN)

Tijdens de 30ste vergadering van de Regeringsleiders van de CARICOM van 2 tot 4 juli 2009 in Guyana, hield de Caribbean Regional Negotiating Machinery, als onafhankelijk orgaan, op te bestaan. Dit orgaan zal voortaan in de hoedanigheid van een gespecialiseerde afdeling onder de naam Office of Trade Negotiations (OTN) binnen het CARISEC opereren. De OTN is belast met de coördinatie, de ontwikkeling en de uitvoering van onderhandelingen betreffende strategieën voor de buitenlandse handel van alle CARICOM-lidstaten.

1.7 Economische ontwikkelingen binnen de CARICOM

In 2009 stond in de CARICOM de internationale economische crisis en de effecten daarvan op het Caraïbisch gebied in bijkans alle discussies centraal. Deze crisis heeft het Caraïbische gebied snel en negatief beïnvloed. Het Caribbean Centre for Money & Finance (CCMF) schat een gemiddelde contractie van -1,9% voor de economieën van de CARICOM-lidstaten voor 2009. Op enkele landen na, waaronder Suriname en Guyana, vertoonden alle CARICOM-economieën een contractie.

GRAFIEK I.1
Economische groei

Bron: Caribbean Centre for Money & Finance

De verreikende negatieve gevolgen van de crisis op de regio komt onder andere vanwege:

- sterke verbondenheid met de Amerikaanse economie;
- sterke afhankelijkheid van internationale handel;
- buitenlandsinvesteringskapitaal dat een significante plaats inneemt in de formatie van het binnenlandskapitaal;
- hoge buitenlandse schuld/BBP-quote;
- monocultuur van de economieën (afhankelijkheid van één of twee sectoren);
- significante bijdrage van buitenlandse overmakingen ('remittances'), aan Bruto Binnenlands Product (BBP).

Op sectoraal niveau blijkt dat de toerismesector, die voornamelijk afhankelijk was van Amerikaanse en Europese toeristen, het zwaarst te lijden heeft gehad van de economische terugval in de VSA en in Europa. Grondstoffen producerende landen zoals Suriname, Guyana en Jamaica, hebben vanwege een daling van de internationale grondstofprijzen een afname gekend in inkomsten. Anderzijds hebben de landen met een goudproductie, waaronder Suriname en Guyana, kunnen profiteren van de gestegen internationale goudprijzen, waardoor de negatieve effecten van de crisis enigszins opgevangen konden worden. In de Bahamas waar voor 2009 de hoogste inkrimping, namelijk 3,9%, werd gemeten, zijn sociale erupties beperkt gebleven. Daarentegen was de economie van Jamaica, die een inkrimping van 3,6% vertoonde, het zwaarst getroffen door de internationale economische crisis. Daar heeft de crisis geleid tot de sluiting van drie (70%) van de vier aluinaardefabrieken. Het reeds in een crisis verkerende Jamaica was hierdoor genoodzaakt om bij het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en bij de IADB aan te kloppen voor financiële ondersteuning om zodoende het land van ondergang te behoeden.

De tegenslag in de Jamaicaanse economie heeft er tevens toe geleid dat Standard & Poor's (S&P) in 2009 de credit rating voor Jamaica tweemaal in benedenwaartse richting heeft aangepast, te weten van B- naar CCC+. Ook Barbados heeft klappen moeten incasseren. De 'credit rating' van Barbados werd immers ook in benedenwaartse richting bijgesteld. Het vooruitzicht voor Barbados werd bovendien gewijzigd van 'stabiel' naar 'negatief' vanwege het in rap tempo toenemende overheidstekort en afnemende productie. De afname van met name exportopbrengsten heeft onder andere ertoe geleid dat in de meeste landen de monetaire reserves werden aangesproken, waardoor de wisselkoers van die landen ook onder druk kwam te staan.

Blijkbaar vanwege de crisis slaagde geen enkel land er in zich geheel te houden aan de vastgestelde convergentiecriteria. De criteria zijn niet dwingend, maar worden als richtlijn gebruikt bij het vaststellen in hoeverre een land zich aan de verwachtingen van convergentie, om te komen tot een monetaire unie, houdt. Suriname heeft zich aan de meeste weten te houden, waaronder de importdekking, de wisselkoersstabiliteit en de aflossing van de

buitenlandse schuld. Voor wat de inflatie betreft, bleek de gemiddelde inflatie in de CARICOM 2,2% voor het eerste halfjaar van 2009 te bedragen, wat een significante afname betekende ten opzichte van de eerste helft van 2008, toen nog een inflatie van 10,6% werd opgetekend. Met uitzondering van Jamaica en Trinidad & Tobago (T&T), noteerden alle landen van de CARICOM een inflatieniveau lager dan 4%. Over het algemeen kan gesteld worden dat het lage inflatieniveau voornamelijk door verlaging van de prijzen van levensmiddelen en van olie, alsook door afname van de vraag, veroorzaakt is.

Afhankelijk van de fiscale ruimte zijn de lidstaten ertoe overgegaan om investeringen in de sociale en in de economische infrastructuur te verhogen als maatregel om de gevolgen van de crisis te mitigeren. Belasting- en renteverlaging werden, afhankelijk van de situatie, ook ingezet om de effecten van de crisis te bestrijden.

In CARICOM-verband werden enkele werkgroepen in het leven geroepen om de effecten te bestuderen en een gezamenlijk antwoord te formuleren. De vooruitzichten voor de meeste landen van de CARICOM hangen sterk af van economisch herstel in de VSA.

Binnen de financiële sector heeft het faillissement van Clico Life Financial Ltd. (CLF) T&T wijdverspreide effecten in de CARICOM gehad. Verder kan ook genoemd worden de val van de Stanford Financial Group, waarvan het hoofdkantoor is gevestigd op Antigua en Barbuda.

De Centrale Bank van T&T, greep namens de overheid in toen bleek dat het financieel zeer slecht ging met CLF. Deze plaatste CLF in eerste instantie onder het beheer van de First Citizens Bank. De Centrale Bank van T&T pleegde een 'bail out' van ongeveer US\$ 5 miljard, om zich ervan te verzekeren dat er voldoende liquiditeit aanwezig was ter garantie van de stabiliteit van het financieel systeem. Vanwege sterke banden met de dochterbedrijven in lidstaten als Guyana, Barbados, de Bahamas en ook Suriname kwamen ook die bedrijven onder druk te staan. Ook daar moesten er structurele maatregelen vanuit de overheden worden getroffen om financiële stabiliteit te behouden. Uit het Petroleum Fund van T&T werd uit hoofde hiervan US\$ 50 miljoen en US\$ 15 miljoen aan respectievelijk de Oost-Caraïbische eilanden (OECS) en Guyana aangewend.

HOOFDSTUK II DE NATIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING

II.1 Algemeen

Het jaar 2009 bracht zowel op het gebied van de economie als op dat van de economische politiek verschillende uitdagingen voor ons land met zich mee. Zo werden de eerste effecten van de mondiale recessie aan onze volkshuishouding zichtbaar. De economische politiek stond mede onder invloed van de omstandigheid dat in dit jaar de ontwikkelingssamenwerking tussen Nederland en Suriname, zoals in 1975 overeengekomen en laatstelijk bij het Raamverdrag van 1994 geamendeerd was, teneinde liep.

De negatieve externe effecten van de mondiale recessie waren minder voelbaar, vanwege enerzijds toepasselijk monetair en budgettair beleid en anderzijds de significante instroom van deviezen, voornamelijk uit hoofde van de natuurlijke hulpbronnen. Vooral gunstige internationale goudprijzen hebben daaraan bijgedragen.

Dalende productiekosten en kosten van levensonderhoud zijn uitkomsten gebleken van de internationale deflatie. De afnemende economische groei (daling groei BBP) en dalende bestedingen (daling van importen), moeten tenslotte als een logisch gevolg van de neergaande conjunctuur beschouwd worden.

II.2 Productie

Het Bruto Binnenlands Product tegen factorkosten (BBPfk) nam ten opzichte van 2008 naar schatting getemporeerd toe. De gemiddelde groei van de binnenlandse productie welke in de periode 2005-2008 gemiddeld bijkans 5% bedroeg, kwam onder druk te staan als gevolg van de mondiale recessie. Desalniettemin is voor 2009 een reëel groeicijfer van 3,1% van de totale productie (en dus ook van het inkomen) van de Surinaamse economie berekend door

het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS). In absolute termen (tegen lopende prijzen) betekent dat een expansie van SRD 8.414,3 miljoen in 2008, naar SRD 8.926,4 in 2009. De Agrarische sector (12,7%) alsook de sectoren Industrie/Fabricage (6,9%) en Constructie (4,5%) worden daarbij geacht de belangrijkste bijdrage te hebben geleverd. Het voorgaande impliceert dat vrijwel de volledige groei aan sectoren met een binnenlandse oriëntatie toegeschreven zou moeten worden (tabel II.1).

II.2.1 Sectorale bijdrage aan het BBP

a. Mijnbouw

Mede ten gevolge van de mondiale recessie maakte de mijnbouwsector, vergeleken met de enorme opleving in recente jaren, in zijn totaliteit wat minder goede tijden door.

Voor de bauxietsector waren de gevolgen het meest voelbaar. Mondiale afname van de vraag naar onder meer aluminiumproducten (vooral vanuit China), zorgde voor daling van de aluminiumprijs. Grote aluminiumbedrijven zagen de waarde van hun aandelen in het verslagjaar in waarde dalen. Met als uitgangspunt dat herstel van de wereldeconomie over enige tijd onherroepelijk zal plaatsvinden, blijft de Staat desalniettemin enorme mogelijkheden in de bauxietsector zien en neemt zich daarom serieus voor om daar in de toekomst een actieve rol in te vervullen. In dat kader is het initiatief genomen om een aluminiumstaatsbedrijf, in casu Alumsur N.V., op te zetten. Het ligt daarbij in de bedoeling om buitenlandse partners aan te trekken en Alumsur N.V. in bedrijf te brengen, zodanig dat de staatsinkomsten op termijn significant zullen toenemen.

Op de internationale markt daalden olieprijsen met ongeveer 23% van US\$ 72,6 in 2008 naar US\$ 55,9 per vat. Dit had onder meer tot gevolg afname van

zowel de productie, de exportwaarde als de staatsinkomsten uit deze sector. Positief was wel de toename van de productie van geraffineerde olieproducten.

Voor wat de oliewinning betreft is Staatsolie Maatschappij Suriname N.V. (Staatsolie) een zeer ambitieus investeringsprogramma voor de periode 2008-2012 aangevangen.

De goudsector maakte in het verslagjaar uitzonderlijk positieve ontwikkelingen mee, als gevolg van de sterke toename van internationale goudprijzen.

Door de opleving in de vraag naar en in de prijzen van natuurlijke hulpbronnen, is er de afgelopen jaren een toename te bespeuren in zowel deviezenopbrengsten als in de overheidsinkomsten. Maar, datgene wat vooral in het oog springt is de aangebrachte diversificatie bij de mijnbouw. Het behoeft niet veel uitleg dat het belang van de bauxietsector sterk aan het afnemen is daar de verdiensten uit deze sector minder zijn dan die uit de aardolie- en de goudsector. Echter, wezenlijke diversificatie buiten de mijnbouw heeft vooreerst niet plaatsgevonden. Hierdoor is de nationale afhankelijkheid van de

mijnbouwsector, geïllustreerd door de Mineral Dependence Index (MDI), hoog gebleven (tabel II.2).

Normaliter wordt aangenomen dat er sprake is van minerale afhankelijkheid, indien de MDI groter of gelijk is aan 20%. In 2009 nam de MDI af van 53,6% (2008) naar 50,7%. De afname weerspiegelde het bescheiden effect van de mondiale crisis op de nationale mineralensector. Tegelijkertijd gaf deze afhankelijkheid aan dat de economie enorme potentie ter beschikking heeft ter financiering van toekomstige ontwikkeling.

Bauxiet

In het eerste halfjaar van 2009 was een stijging van het productievolume van bauxiet waarneembaar, terwijl er een daling bij aluinaarde werd geregistreerd. In het tweede halfjaar, kwam er een ommekeer in het beeld voor wat aluinaarde betreft als gevolg van een continue stijging van de prijs op de wereldmarkt. Desalniettemin nam de bijdrage van de bauxietsector in het BBP af, vooral vanwege twee ontwikkelingen, die in het navolgende summier worden belicht.

TABEL II.1
Bruto Toegevoegde Waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in 1990 prijzen
(X 1000 SRD)

	2005	2006	2007	2008	2009
Landbouw, Veeteelt en Bosbouw	231	239	263	260	293
Visserij	94	103	98	79	85
Mijnbouw	322	347	407	422	395
Industrie/Fabricage	571	581	568	553	591
Elektriciteit, Gas en Water	238	258	274	296	308
Constructie	228	240	277	289	302
Handel	620	657	726	822	830
Hotels en Restaurants	135	152	158	167	166
Transport, Opslag en Communicatie	601	592	606	622	575
Financiële instellingen	374	380	387	400	400
Woon- en Commerciële diensten	439	447	453	466	479
Overheid (excl. Onderwijs en Gezondheidszorg)	267	283	282	285	290
Onderwijs	211	214	217	221	227
Gezondheidszorg	31	30	29	29	29
Overige Persoonlijke, Sociale- en Gemeenschapdiensten	75	80	80	80	82
Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen (1990 prijzen)	5.484	5.693	5.984	6.265	6.459
Groei in %		3,8	5,2	4,7	3,1
Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen (lopend)	4.899.020	5.850.960	6.640.963	8.414.269	8.926.364

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

TABEL II.2
Mineral Dependence Index
 (aandeel in %)

	2005	2006	2007	2008	2009
- Mijnbouwexport in de totale goederenexport	96,1	96,2	95,7	95,6	94,9
- Mijnbouwtransfers naar de Staat in de totale ontvangsten van de Staat	25,3	21,5	29,3	34,1	29,6
- Mijnbouw (exclusief verwerking) in het BBP	26,2	27,6	29,3	31,1	27,7
MDI	49,2	48,4	51,4	53,6	50,7

Bron: Ministerie van Financiën, Centrale Bank van Suriname en Stichting Planbureau Suriname

De BHP-Billiton maatschappij Suriname nam in 2008 het besluit om uiterlijk 2010, na tientallen jaren van prominente aanwezigheid in de bauxietsector, uit Suriname te vertrekken. Beëindiging van de operaties van deze onderneming werd grotendeels al in het verslagjaar ingezet. De beslissing om te vertrekken volgde nadat deze maatschappij, na het opraken van de bauxietvoorraden in de bestaande concessiegebieden, geen overeenstemming met de Staat kon bereiken inzake de verkrijging van concessierechten voor nieuwe wingebieden.

Contemporair aan het moment waarop het besluit viel, verslechterde zich het beeld op de aluminiummarkt; vooral voor wat de vraag betrof. Door de afname van de omzet en het opraken van de bestaande bauxietreserves nam Suralco ook het besluit om haar aluinaardeproductie terug te brengen, teneinde de levensduur van bestaande mijnen te verruimen.

Deze twee ontwikkelingen resulteerden in een bauxietproductie van 3.388.419 droge metrieke ton (dmt), welke een daling van 36,5% ten opzichte van de productie in 2008 inhield (tabel II.3).

De aluinaardeproductie nam, vergeleken met 2008, als gevolg van de eerdergenoemde oorzaken met ongeveer 28,7% af.

In het verslagjaar nam Suralco het belang van BHP

Billiton in de sector (45%) over. Hierdoor is Alcoa, via haar dochteronderneming, honderd procent eigenaar van de aluinaarderaffinaderij geworden. De Staat maakte kenbaar in een deel van de BHP Billiton aandelen geïnteresseerd te zijn; participatie in toekomstige bauxietactiviteiten zou dienovereenkomstig via het pas opgerichte Alumsur N.V. plaatsvinden.

Kernachtig weergegeven kunnen de verrichtingen van de sector in het verslagjaar als volgt worden geschetst: zowel het exportvolume (29,2%), de exportprijs (36,0%) als de exportwaarde (54,9%) namen vergeleken met 2008 drastisch af (tabel II.4). Het totale exportvolume daalde van 2.176.531 metrieke ton naar 1.536.086 metrieke ton. Ook de internationale prijs voor aluminium en aluinaarde dalen sterk van US\$ 328,7 naar US\$ 210,2 per metrieke ton. Gecombineerd zorgden deze twee grootheden voor een daling in de exportwaarde van aluinaarde van US\$ 715,5 miljoen in 2008 naar US\$ 322,9 miljoen in de verslagperiode. Mede vanwege bovenstaande ontwikkelingen, raakte de bauxietsector zijn dominante positie aan de aardoliesector binnen de mijnbouw kwijt. In 2009 droeg de bauxietsector aan belastingen SRD 75.946.296,- (directe- en indirecte belastingen) af aan de Staat, een daling van 23,0% vergeleken met 2008, toen de afgedragen belastingen nog SRD 93.459.947 bedroegen.

TABEL II.3
Bauxiet- en aluinaardeproductie
 (in droge metrieke ton)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Bauxiet	4.756.998	4.945.353	5.273.195	5.333.031	3.388.419
Aluinaarde	1.939.613	2.132.673	2.178.477	2.153.967	1.536.187

Bron: Bauxietmaatschappijen

TABEL II.4
Exportvolume en -waarde van aluinaarde

Jaar	Volume in metrieke ton	Prijs US\$/metrieke ton	Waarde US\$
2005	1.946.383	231,14	449.880.628
2006	2.127.187	302,03	642.479.862
2007	2.161.753	325,94	704.593.254
2008	2.176.531	328,74	715.518.613
2009	1.536.086	210,22	322.912.396

Bron: Bauxietmaatschappijen

Goud

Aanhoudende stijgingen van de goudprijs op de wereldmarkt, hebben in het verslagjaar tot verhoging van de productie aangemoedigd. Deze nam significant toe en bereikte een hoogte van 29.342.300 gram, een groei van 9,5% ten opzichte van 2008, toen de productie ongeveer 26.781.206 gram bedroeg. De kleinschalige goudmijnbouw nam 56,3% van de productie voor haar rekening. In deze categorie steeg de productie van 16.483.056 gram in 2008 naar 16.513.812 gram in 2009. De stijging van de productie bij de grootschalige goudwinning (Rosebel Goldmines), in casu van 10.298.150 gram naar 12.828.487 gram, was evenwel beduidend groter.

Het totale exportvolume nam toe van 26.737 kg in 2008 naar 28.600 kg in 2009 ($\pm 7\%$; tabel II.5). Dit volume vertegenwoordigde een exportwaarde van US\$ 749,3 miljoen en US\$ 909,7 miljoen in respectievelijk 2008 en 2009.

Aardolie

In het verslagjaar bedroeg de bruto-omzet van Staatsolie US\$ 425 miljoen, hetgeen 26% lager lag dan het niveau van US\$ 576 miljoen dat in het jaar 2008 bereikt werd. Prijsdalingen op de internationale markt lagen vooral hieraan ten grondslag.

De productie van de raffinaderij steeg van 2,5 miljoen barrels in 2008 naar 2,7 miljoen barrels in 2009 (7,8%). Vermeldenswaard is dat er aan het eind van het verslagjaar 155 bronnen meer in productie waren, namelijk 1.263 vergeleken met 1.098 in 2008. Ook in het verslagjaar zijn er 72 nieuwe productiebronnen in gebruik genomen.

In 2009 beliepen de investeringen (US\$ 135 miljoen) ongeveer 57% meer dan in 2008 (US\$ 86 miljoen). Deze investeringen zijn volledig uit de cashflow van het bedrijf gefinancierd geworden. De exportwaar-

de van de sector bedroeg US\$ 138,7 miljoen (2008: US\$ 184,6 miljoen) oftewel bijna 10% van de totale goederenexport. De bijdrage van deze industrie aan de ontvangsten van de Staat beliep US\$ 172,2 miljoen, waarvan US\$ 59,2 miljoen aan belastingen en US\$ 113 miljoen aan dividend.

De bewezen reserves in 2009 bedroegen in totaal 78,9 miljoen barrels, terwijl de hoeveelheid waarschijnlijke reserves 8,7 miljoen barrels bedraagt. Het investeringsprogramma 2008-2012 van US\$ 1 miljard, behelst ook projecten ter uitbreiding van de on-shore reserves. Verder dient het onder andere ook ter uitbreiding van de opwekcapaciteit van de Staatsolie Power Company Suriname (SPCS) van 14 MW naar 28 MW.

b. Agrarische sector

De agrarische sector kenmerkte zich voornamelijk door wisselende ontwikkelingen (positief en negatief) in vooral de twee grote subsectoren Rijst en Exportbananen.

Landbouw

1. Rijst

In het verslagjaar is onder meer verdere aandacht besteed aan de financieringsvraagstukken van de rijstsector in Suriname. Zo werd het Agrarisch Kredietfonds, specifiek voor de rijstsector, verder met US\$ 1 miljoen verruimd. Met deze allocatie werd vooral beoogd de aanschaf van investeringsgoederen mogelijk te maken. Gesteld kan worden dat deze faciliteit, vergeleken met de faciliteiten bij de commerciële banken, mede vanwege de aantrekkelijkere voorwaarden, ondernemers in de sector beter tegemoet komt (6,75% interest). De overheid kwam daarnaast de sector sterk tegemoet met een subsidie van SRD 12,6 miljoen, specifiek bedoeld om geleden verliezen te compenseren.

TABEL II.5
Goudproducten en -export grootschalige en kleinschalige goudmijnbouw
 (volume in kg, waarde in US\$)

	2005	2006	2007	2008	2009
Exportvolume GG	10.081	9.483	7.959	10.271	12.103
Exportvolume KG	11.667	12.105	14.253	16.466	16.497
Totaal exportvolume	21.748	21.588	22.212	26.737	28.600
Importwaarde GG	45.000.000	37.254.254	51.336.112	129.784.435	72.915.984
Exportwaarde GG	137.756.950	184.437.399	179.677.525	287.877.138	385.022.644
Exportwaarde KG	159.443.000	235.404.106	321.741.540	461.449.023	524.718.867
Exportwaarde totaal	297.199.950	419.841.505	501.419.065	749.326.161	909.741.511
Jaarlijkse mutaties (%)					
Exportvolume GG		-5,9	-16,1	29,1	17,8
Exportvolume KG		3,7	17,8	15,5	0,2
Exportprijs per kg		42,3	16,1	24,2	13,5
Exportwaarde totaal		41,3	19,4	49,4	21,4
Aandeel GG in exportvol. (in %)		43,9	35,8	38,4	42,3
Aandeel KG in exportvol. (in %)		56,1	64,2	61,6	57,7

Bron: Centrale Bank van Suriname en Rosebel Goldmines

GG= Grootschalige goudmijnbouw (Rosebel Goldmines)

KG= Kleinschalige goudmijnbouw (Surinaamse Exporteurs)

TABEL II.6
Ruwe aardolie- en raffinaderijproductie
 (miljoenen barrels)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Ruwe aardolie	4,4	4,8	5,4	5,9	5,9
Raffinaderijproductie	2,7	2,5	2,7	2,5	2,7

Bron: Staatsolie

In 2009 groeide het totaal met padie beplante areaal met bijna 25% aan van 43.654 ha naar 54.492 ha. Dit ondanks een tegenvallende voorjaarsoogst. Vooral de kleine landbouw, die een record aan inzaai liet registreren, droeg aan deze stijging belangrijk bij. Volgens tabel II.7 is deze stijging de hoogste in de afgelopen vijf jaren.

De gemiddelde productie per hectare bleef vrijwel constant rond de 4,20 ton/ha. De in 2007 getroffen maatregelen die voor drastische verbeteringen

moesten zorgdragen, bleken in het verslagjaar nog steeds effect te hebben. Deze maatregelen hadden te maken met verbeteringen aan zowel de natte als de droge infrastructuur, de verbetering van de organisatiegraad en het bieden van gunstigere financieringsmogelijkheden. Nochtans mag niet uit het oog worden verloren dat de aantrekkelijke prijzen op de wereldmarkt, als gevolg van een toenemende vraag, ook een belangrijke stimulans voor de verhoogde productie in 2009 zijn geweest.

TABEL II.7
Padieproductie, rijstexportvolume en -exportwaarde

Omschrijving	Eenheid	2005	2006	2007	2008	2009
Beplante padie-arealen	ha	45.563	44.232	42.087	43.654	54.492
Padieproductie	ton	163.955	182.659	179.012	182.877	229.370
Exporthoeveelheden rijst	ton	35.877	41.464	52.499	52.641	51.941
Exportwaarden rijst	x SRD 1.000	24.742	32.017	42.853	90.477	58.951

Bron: Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij

Zowel binnen de EU (in EPA-verband) als binnen de CARICOM hebben besprekingen betrekking hebbende op de preferentiële status van rijst, plaatsgehad. Als resultaat daarvan is de export naar beide regio's gegarandeerd gebleven. In beide regio's zal Suriname de positie van de rijstsector op de voet moeten volgen en de export moeten blijven garanderen. Vooral binnen de CARICOM zal de concurrentiestrijd aangegaan moeten worden met buurland Guyana, die als gevolg van ietwat lagere kostprijzen, een groter marktaandeel in de regio heeft kunnen verwerven.

Gezien het verloop van de internationale prijzen en rekeninghoudende met 'de voorraad' onbenutte arealen kan gesteld worden, dat de potentie significant aanwezig is om van deze sector een belangrijkere deviezenverdiener te maken.

2. Exportbananen

In 2009 kende de bananensector een daling in de totale productie van 88.724 ton in 2008 naar 82.267 ton (7,3% oftewel 6.457 ton), ondanks een toename van het totaal beplante areaal van 1.849 ton in 2008 naar 1.963 ton in 2009 (6,2% oftewel 114 ha). Vooral te Jarikaba nam het beplante areaal toe. Ook in deze periode bleef het bananendispuut rond de preferentiële voordelen die ACP-landen op de Europese markt genieten, veel aandacht trekken. Om haar concurrentiepositie te verbeteren, heeft de Surinaamse bananensector aangegeven € 34 miljoen nodig te hebben. Ondanks een significante toename van de exportwaarde van SRD 63,4 miljoen (2008) naar SRD 73,6 miljoen in 2009, blijft de toekomst van deze sector onzeker.

II.3 Confrontatie van middelen en bestedingen

De Surinaamse economie kon in het verslagjaar beschikken over totale middelen ter waarde van SRD 13.423 miljoen (2008: SRD 13.687 miljoen). Als de verdeling naar binnenlandse (consumptie en investeringen) en buitenlandse bestedingen (exporten) in procenten van de totale bestedingen in oogen-schouw wordt genomen, dan zijn de buitenlandse bestedingen miniem gedaald ten faveure van de binnenlandse bestedingen. Van de totale bestedingen kon 65,7% (2008: 60,9%) worden toegeschre-

ven aan binnenlandse bestedingen en 34,3% (2008: 39,1%) aan buitenlandse bestedingen (tabel II.8).

De daling van de totale middelen kan voornamelijk worden toegeschreven aan de afname van de import met 14,7% vergeleken met 2008. Deze afname werd voornamelijk veroorzaakt door de mondiale economische crisis, die ook bedrijven in Suriname, met name in de bauxietsector, raakte. Door een afname van de bedrijvigheid (zoals een terugval van de aluinaardeproductie met 40%) nam ook de import van onder andere grondstoffen af. Ook de export daalde in het verslagjaar met 14,0% ten opzichte van 2008, toen een forse stijging van 25,6% werd meegemaakt.

De totale bestedingen namen met 4,2% ten opzichte van 2008 af. Deze afname brengt een halt aan de toenemende trend van de afgelopen vijf jaren. Het overzicht laat bij meerdere grootheden blijken dat 2009 een minder gunstig jaar was vergeleken met de periode daarvoor. Desalniettemin moet worden vermeld dat de economie groeide met 3,1% en het saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans met 0,1%.

II.4 Prijsontwikkeling

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie daalde in de verslagperiode (tabel II.9) met gemiddeld 0,1% (2008: 14,7%), terwijl de jaareinde inflatie slechts 1,3% bedroeg (2008: 9,4%).

Vooral de goederenprijzen in de belangrijkste hoofdgroepen vertoonden dalende of licht stijgende bewegingen. Voeding en Niet-Alcoholische Dranken en Huisvesting en Nutsvoorzieningen daalden het sterkst, terwijl Kleding en Schoeisel een kleinere daling registreerde. Lichte prijsstijgingen komen vooral voor in de categorieën Overige Goederen en Diensten, Buitenshuis eten en Woninginrichting.

Dalende wereldmarktprijzen van vooral grondstoffen en agrarische producten zijn de belangrijkste oorzaak geweest van de wereldwijde daling van prijzen in 2009. Vanwege het monetair en het budgettair beleid zijn geen inflatoire impulsen naar het binnenlandse prijspeil uitgegaan.

TABEL II.8
Confrontatie van middelen en bestedingen
(miljoenen SRD)

Omschrijving		2005	2006	2007	2008	2009
MIDDELEN						
Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen	(A)	4.899	5.851	6.641	8.414	8.926
Import van goederen en diensten	(B)	3.368	3.176	3.904	5.272	4.496
Totale middelen	(A+B)	8.267	9.027	10.545	13.687	13.423
BESTEDINGEN						
Binnenlandse Bestedingen	(C)	5.500	5.318	6.288	8.339	8.824
Export van Goederen en Diensten	(D)	2.767	3.709	4.257	5.348	4.599
Totale bestedingen	(C+D)	8.267	9.027	10.545	13.687	13.423
Onderbesteding of spaaroverschot(+) ¹⁾						
c.q. overbesteding of spaartekort(-)		-601	533	353	76	102
Nettofactorinkomens uit het buitenland (incl. inkomensoverdrachten)		-50	-39	225	295	268
Nationaal spaaroverschot of -tekort/ saldo lopende rekening van de betalingsbalans		-651	494	577	370	371
Exportquote		0,56	0,63	0,64	0,64	0,52
Importquote		0,69	0,54	0,59	0,63	0,50

Bron: Centrale Bank van Suriname en Algemeen Bureau voor de Statistiek

TABEL II.9
Consumentenprijsindex- en inflatiecijfers
(basis april 2009 - juni 2009)

Jaar	Totaalindex gemiddelde		Totaalindex december	
	Prijsindex	Infl./12 mnds gem.	Prijsindex	Infl./l(t,t-12)
2005	177,4	9,5	193,6	15,8
2006	197,4	11,3	202,8	4,7
2007	210,0	6,4	219,7	8,3
2008	240,9	14,7	240,3	9,4
2009	240,6	-0,1	243,4	1,3

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

HOOFDSTUK III DE MONETAIRE ONTWIKKELING

III.1 Algemeen

De Bank voert monetair beleid gericht op de beheersing van de kredietverlening en op de beïnvloeding van de wisselkoers. Hiermee draagt zij bij aan macro-economische randvoorwaarden voor beheersbare prijsontwikkelingen. De kasreserveregeling ter beïnvloeding van de kredietverlening der algemene banken, alsook het nauwgezet in acht nemen van het in artikel 21 van de Bankwet voorgeschreven maximum voor de verstrekking van voorschotten aan de Staat, behoren tot het vraagbeheersend beleid dat tegen die achtergrond moet worden beschouwd. Ook in het jaar 2009 heeft de afstemming tussen het monetaire en het budgettaire beleid positieve uitstraling op de economie gehad. Bij het uitstippelen van het Bankbeleid wordt uiteraard rekening gehouden met externe omstandigheden die weleens in hevigheid op onze economie afstorten.

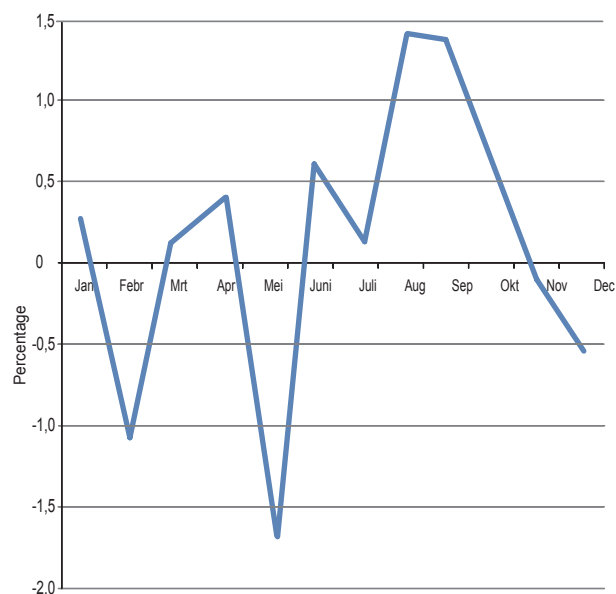
De wereldwijde afname van bestedingen als gevolg van de internationale financiële en economische crisis heeft onder meer geleid tot een terugval van de wereldmarktprijzen van verschillende goederen. Onze economie moest daardoor delen in -en anticiperen op- ongunstige effecten zoals afname van de exportopbrengsten, turbulentie op de internationale valutamarkten en daling van de staatsinkomsten. Volledigheidshalve moet echter ook vermeld worden dat enig voordeel uit gebeurtenissen, zoals de stijging van de goudprijzen op de internationale markten en de daling van het binnenlandsprijspeil, te halen viel (grafiek III.1).

Kenmerkende ontwikkelingen op het monetair vlak waren onder meer groei van de liquiditeitsmassa en bijgevolg de 'funding' voor de kredietverlening van de algemene banken, stabiele rentetarieven en verdere stijging van de dekking van de munt.

III.2 Het monetair beleid

Het kasreservepercentage in de SRD-sfeer bleef in het verslagjaar gehandhaafd op 25% van de reservebasis. Indien de uitstaande hypotheekleningen van de kasreservemiddelen zouden worden afgezonderd, dan zou effectief een percentage van ruim 16% resulteren. Ultimo december 2009 hadden de algemene banken SRD 170 miljoen uitstaan aan hypotheekleningen uit de 7%-kredietfaciliteit. De aanwending van deze middelen over de periode 2004-2009 is samengevat in tabel III.1. In de sfeer van de vreemde valuta bleef het kasreservepercentage ongewijzigd op 33 $\frac{1}{3}$ %. Gedurende het verslagjaar hebben de meeste banken naar tevredenheid aan de respectieve kasreserveverplichtingen voldaan.

GRAFIEK III.1
Inflatie 2009

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

TABEL III.1
7%-woningbouwkredieten der algemene banken
ultimo december 2009

Omschrijving	Aantallen	Bedragen in mln. SRD
1. Nieuwbouw	1.499	110,6
2. Afbouw	585	27,9
3. Uitbreiding	68	3,5
4. Reparatie	116	3,6
5. Renovatie	521	19,7
6. Overige	119	4,6
Totaal	2.908	170,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

In de maand mei 2009 heeft de Staat zijn uitstaande voorschotten bij de Bank, ad SRD 22,3 miljoen, volledig afgelost. Het tegoed van de Staat bij de Bank aan het eind van 2008 (SRD 109,3 miljoen) sloeg per ultimo december 2009 evenwel om in een debetstand van SRD 196,7 miljoen. Desondanks bleef de kredietverlening van de Bank aan de Staat onder het plafond dat door artikel 21 van de Bankwet wordt voorgeschreven. Het daarop van toepassing zijnde discounttarief van 7,5% per jaar, bleef gehandhaafd.

In het verslagjaar werden de wisselkoersnoteringen van de Bank en die van de officiële instellingen van de valutamarkt op respectievelijk SRD 2,78 en SRD 2,80 voor de US-dollar gehandhaafd. De wisselkoersverhouding ten opzichte van de euro fluctueerde daarentegen als gevolg van de volatilititeit op de internationale markten. Ondanks waarderingen op de internationale markten bleek een bepaald segment van valutabezitters de US-dollar op de lokale valutamarkt hoger te willen waarderen. Bijgevolg boden zij deze valutasoort stevast tegen hogere koersen aan dan de referentienoteringen. Tegen die achtergrond brachten importeurs op verschillende momenten bezorgdheid over het geringe aanbod van US-dollars tot uitdrukking. Teneinde de markt tot herstel van de vraag- en aanbodverhoudingen te bewegen, verhoogde de Bank het aanbod van vreemde valuta via gerichte valuta-interventies tijdelijk met behulp van bijgestelde noteringen. Aan het eind van het verslagjaar bleken de scheve vraag- en aanbodverhoudingen op de valutamarkt nog niet te zijn hersteld. De Bank liet daarom doorschemeren dat zij de ontwikkelingen op deze markt nauwlettend in de gaten hield en dat zij niet zou aarzelen om naar bevind van zaken in te grijpen.

III.3 De ontwikkeling van de liquiditeitenmassa

III.3.1 Ontwikkeling geldaggregaten

De geldaggregaten en de componenten daarvan zijn in het verslagjaar, ten opzichte van 2008, sterk gestegen.

De primaire liquiditeiten (M1) namen met 24,9% tot SRD 1.688,5 miljoen toe (tabel III.2). Aan deze toename lag een stijging van chartaal geld met 21,0% en van giraal geld met 27,1% ten grondslag.

De secundaire liquiditeiten, bestaande uit spaargelden en termijndeposito's met een rusttijd respectievelijk een resterende looptijd van ten hoogste één jaar, stegen met 32% tot SRD 272,9 miljoen. De stijging (25,8%) van de binnenlandse liquiditeitenmassa viel vooral aan de sterke toename van de primaire liquiditeiten toe te schrijven.

In de verslagperiode bleek de spaargeneigdheid van het publiek ook te zijn toegenomen. Dat valt af te leiden van het verloop bij de tertiaire liquiditeiten die, vanwege toename van beleggingen met langere looptijden, significant (22,9%) stegen (tabel III.2).

III.3.2 Oorzaken geldcreatie

De oorzaken van de veranderingen in M2, onderverdeeld naar binnen- en buitenlandse factoren, doen voor het jaar 2009 het overzicht verschaffen dat in tabel III.3 is weergegeven.

Onder de binnenlandse factoren vallen daarbij de liquiditeitscreatie ten behoeve van de Staat ter ene zijde en die ten behoeve van de private sector ter andere zijde. Per saldo droegen deze factoren SRD 272,2 miljoen bij. De afname van de staatstegoeden bij de Bank ter voldoening van verplichtingen, waaronder de uitvoering van infrastructurele werken en de herziene beloningsstructuur uit hoofde van het Functie Informatie Systeem van de Overheid (FISO), heeft binnen dit geheel een voorname rol gespeeld.

De liquiditeitstoevoer van het buitenland (SRD 130,6 miljoen) behelst geldschepping uit hoofde van het betalingsverkeer met het buitenland. De dominante invloed die deze post in de periode 2006-2008 innam, bleek dus te zijn afgenomen. Vermeldenswaard is dat de toewijzing van bijzondere trekkingsrechten aan lidlanden van het IMF¹ de monetaire reserve heeft doen toenemen doch per saldo niet heeft geleid tot geldschepping, aangezien de Bank, zoals te doen gebruikelijk, gehouden was om daartegenover op haar balans een langlopende buitenlandse verplichting op te nemen.

1 Zie hoofdstuk V.

TABEL III.2
Ontwikkeling van de geldaggregaten
(miljoenen SRD)

Omschrijving	aan het einde van				
	2005	2006	2007	2008	2009
Chartaal geld	309,2	370,2	434,8	488,4	591,0
Giraal geld	463,7	571,1	743,1	863,4	1.097,5
Primaire liquiditeiten (M1)	772,9	941,3	1.177,9	1.351,8	1.688,5
Secundaire liquiditeiten	107,3	140,7	182,4	206,8	272,9
Binnenlandse liquiditeitenmassa (M2)	880,2	1.082,0	1.360,3	1.558,6	1.961,4
Tertiaire liquiditeiten	263,1	325,6	443,8	514,2	631,9
Geldhoeveelheid in ruime zin (M3)	1.143,3	1.407,6	1.804,1	2.072,8	2.593,3
	procentuele mutatie				
Chartaal geld	14,8	19,7	17,5	12,3	21,0
Giraal geld	8,3	23,2	30,1	16,2	27,1
M1	10,8	21,8	25,1	14,8	24,9
Secundaire liquiditeiten	21,7	31,1	29,6	13,4	32,0
M2	12,0	22,9	25,7	14,6	25,8
Tertiaire liquiditeiten	22,1	23,8	36,3	15,9	22,9
M3	14,2	23,1	28,2	14,9	25,1

Bron: Centrale Bank van Suriname

TABEL III.3
Oorzaken van veranderingen in M2
(in miljoenen SRD)

Jaar	Liquiditeitscreatie (+) t.b.v.:		Liquiditeitsvernietiging (-) door:		Saldo toename M2
	Staat	Private sector	Kap.markt absorptie	Toevl. uit (+) afvl. naar (-) btl.	
2005	25,4	54,4	-41,7	56,3	94,4
2006	-31,7	52,9	-89,6	270,2	201,8
2007	-114,4	141,2	-208,2	459,7	278,3
2008	-239,3	213,5	63,7	160,4	198,3
2009	221,7	173,2	-122,7	130,6	402,8

Bron: Centrale Bank van Suriname

III.3.3 Dekkingspercentages

In het verslagjaar zijn de dekking van de Bank en de gelddekking ten opzichte van 2008, zoals tabel III.4 doet blijken, sterk verbeterd. De toewijzing van bijzondere trekkingsrechten heeft daarbij geen onbelangrijke invloed gehad.

De dekking van de direct-opeisbare verplichtingen van de Bank door haar goud- en deviezenbezit, welke conform artikel 19 lid 1 van de Bankwet tenminste 50% moet bedragen, beliep 151,7%. Ten opzichte van het jaar 2008 was dat een aanmerkelijke verbetering van zelfs 36,1%, hetgeen deels was toe te schrijven aan de afname van verplichtingen van de Bank jegens de Staat. Relatief moet ook de stijging van de gelddekking (9,7 procentpunt ten opzichte van 2008) als significant gekwalificeerd worden.

TABEL III.4
Dekkingspercentage
(in procenten)

Jaar	Dekking van de Bank ¹⁾	Gelddekking ²⁾
2005	88,9	56,6
2006	99,0	75,2
2007	117,1	100,3
2008	115,6	99,4
2009	151,7	109,1

Bron: Centrale Bank van Suriname

1) De verhouding tussen het goud- en deviezenbezit van de Bank en haar direct-opeisbare verplichtingen.

2) De verhouding tussen de monetaire reserve en de geldhoeveelheid (M1).

III.4 Kredietverlening en interest algemene banken

In tabel III.5 is de ontwikkeling van de kredieten en beleggingen, de reservebasis en de rentetarieven in de SRD en vreemdevalutasfeer weergegeven.

Kredietverlening en beleggingen in SRD

De kredietverlening en de beleggingen van de algemene banken in de SRD-sfeer, stegen ten opzichte van 2008 met 20,2% tot SRD 1.579 miljoen. De kredietgroei, met name bij de private sector, viel in het verslagjaar echter aanmerkelijk terug (2008: 31,8%). De reservebasis steeg ten opzichte van 2009 met 28,5% tot SRD 1.886,3 miljoen. Deze groei overtrof die van 2008 (15,3%) in ruime mate. De sterke groei van de reservebasis tegenover de verminderde kredietgroei resulteerde in een ruime liquiditeitspositie van de banken. De depositobasis van kredietfinanciering steeg, ondanks de daling van de gemiddelde depositorente met 20 basispunten, tot 6,2%. De lage inflatie in het verslagjaar (1,3%) met als resultaat een reëel positief rendement op SRD-deposito's (4,8%) kan hieraan ten grondslag liggen. De gemiddelde kredietrente daalde met 10 basispunten en bedroeg 11,6%.

De kredietverlening aan de Staat komt in hoofdstuk IV nader aan de orde. Daar zal blijken dat aanvan-

kelijk bij het bankwezen per saldo werd afgelost, maar dat de Staat in een latere fase van de verslagperiode gedwongen werd wederom krediet bij de algemene banken op te nemen.

Kredietverlening en beleggingen in vreemde valuta

Per ultimo december 2009 hadden de algemene banken in de US-dollarsfeer US\$ 293,8 miljoen aan kredieten uitstaan. Dit is ten opzichte van 2008 een daling van 0,6%. De gemiddelde kredietrente bleef ongewijzigd op 9,5%. De reservebasis vertoonde een sterke stijging van 24,5% en beliep US\$ 461,5 miljoen. De rente op deposito's in US-dollars daalde van 3% in 2008 naar 2,9% in 2009.

De kredietverlening in euro's steeg ten opzichte van 2008 met 10,0% en beliep € 66,0 miljoen. De gemiddelde rente van kredieten in euro's steeg ten opzichte van 2008 met 0,4 procentpunt tot 10,3%. Hoewel de gemiddelde depositorente slechts 1% beliep, nam de reservebasis in euro's met 18,8% tot € 234,9 miljoen toe. De relatief lage rente op deposito's bleek in de verslagperiode weinig invloed te hebben op de mate waarin het publiek middelen in vreemde valuta wenste aan te houden.

In tabel III.6 worden enkele andere kerngegevens van het vreemdevalutabedrijf van de algemene banken gepresenteerd.

TABEL III.5
Kredieten, reservebasis en rentetarieven algemene banken

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
<i>In de SRD-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mIn SRD)	687,8	800,3	996,6	1.313,4	1.579,0
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	16,3	15,3	12,9	11,7	11,6
Reservebasis (mIn SRD)	828,9	986,0	1.273,2	1.467,6	1.886,3
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	6,7	6,6	6,3	6,4	6,2
<i>In de US\$-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mIn US\$)	142,5	180,9	223,8	295,7	293,8
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	9,8	9,8	9,7	9,5	9,5
Reservebasis (mIn US\$)	243,6	292,6	341,0	370,6	461,5
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	2,6	2,8	3,1	3,0	2,9
<i>In de EUR-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mIn EUR)	28,7	44,7	54,3	60,0	66,0
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	10,2	9,7	10,1	9,9	10,3
Reservebasis (mIn EUR)	121,5	140,0	180,1	197,8	234,9
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	1,1	1,2	1,4	1,5	1,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

De vreemdevalutategoeden van ingezetenen zijn ten opzichte van 2008 gestegen met 22,5% tot een tegenwaarde van SRD 2.200,2 miljoen. De vreemdevalutakredieten aan particulieren stegen met 2,1% tot een tegenwaarde van SRD 1.052,7 miljoen. De verhouding van de vreemdevalutategoeden ten opzichte van de totale particuliere tegoeden bij de algemene banken beliep 53,8% per

ultimo december 2009. De verhouding van particuliere kredieten in vreemde valuta en totale kredieten aan de private sector bedroeg 41,0%. Sinds 2007 is een daling van voornoemde ratio's te merken. Deze dalingen impliceren een geleidelijke toename van respectievelijk sparen en kredietverstrekking in de SRD-sfeer vis-à-vis in de vreemdevalutasfeer.

TABEL III.6
Deposito's en kredieten algemene banken

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
	in miljoenen SRD				
I. Vreemdevalutategoeden ingezetenen	1.037,1	1.289,6	1.657,1	1.795,8	2.200,2
II. Totale tegoeden van particulieren ¹⁾	1.827,1	2.267,6	2.944,4	3.287,1	4.089,7
III. Vreemdevalutakredieten aan particulieren	476,4	649,8	822,6	1.030,6	1.052,7
IV. Totale kredieten aan particulieren ²⁾	964,7	1.237,2	1.663,7	2.256,2	2.566,4
	in procenten				
I in procenten van II	56,8	56,9	56,3	54,6	53,8
III in procenten van IV	49,4	52,5	49,4	45,7	41,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

1) De som van de tegoeden van particulieren in vreemde en in eigen valuta.

2) De som van kredieten aan particulieren in vreemde en in eigen valuta.

HOOFDSTUK IV DE ONTWIKKELING VAN STAATSFINANCIËN

IV.1 Algemeen

In 2009 zijn de gevolgen van de internationale crisis, die in de tweede helft van 2008 begon, op mondiale schaal manifest geworden. Aanvankelijk namen analisten aan dat Suriname ook ernstige gevolgen van deze crisis zou ervaren. Deze verwachtingen zijn echter niet bewaarheid en uiteindelijk bleek Suriname één van de weinige landen op het Westelijk Halfrond te zijn, dat de gevolgen van de internationale crisis zonder grote negatieve consequenties heeft kunnen doorstaan. Bij de staatsfinanciën, die heel gevoelig zijn voor de internationale conjunctuur, is in plaats van een terugval, een stijging genoteerd. Deze stijging aan de ontvangstenzijde coïncideerde met het moment waarop de Staat, in het kader van de implementatie van het FISO maar zeker ook tegen de achtergrond van de voorbereidingen van de Algemene en geheime Verkiezingen die in mei 2010 zouden moeten plaatsvinden, in rap tempo hogere uitgaven moest plegen. Desondanks duiden voorlopige cijfers op een gunstig saldo in 2009.

De uitkomsten op het gebied van de financiën van de Staat zijn deels het resultaat van begrotingsdiscipline¹ en deels het resultaat van de diversificatie in de mijnbouwsector. Door de diversificatie in de mijnbouwsector zijn de staatsfinanciën, in tegenstelling tot vroeger, niet meer afhankelijk van één mijnbouwproduct.

Ondanks de gunstige ontwikkeling is vanwege de toename van de loonkosten, de houdbaarheid van een relatief evenwicht bij de staatsuitgaven, niet gegarandeerd. Hervorming van de staatsbegroting is daarom aan te bevelen. Heroriëntatie is daarnaast van belang daar een significant deel van de staatsontvangsten uit hoofde van niet-hernieuwbare minerale hulpbronnen voortspuit. Financiering van de ontwikkeling van hernieuwbare hulpbronnen ten

laste van de middelen die nu ontvangen worden uit hoofde van de exploitatie van de minerale hulpbronnen, is eveneens zeer aan te bevelen.

In de afgelopen vijf jaar is meer dan 80% van de uitgaven ten behoeve van directe en indirecte overheidsconsumptie (uitgaven aan lonen en salarissen, goederen en diensten en subsidies en transfers) aangewend. Het resterende deel was bestemd voor interest- en kapitaaluitgaven, waarbij donorfinanciering in vooral de laatste twee jaren van belang was voor de financiering van de kapitaaluitgaven. In 2008 beliep donorfinanciering 4,5% van de totale staatsuitgaven, terwijl dit aandeel in 2009 verdubbelde tot 9,4%.

De totale schuldpositie van de Staat in 2009 bevond zich onder de wettelijke norm van 60% van het BBPmp, te weten op het niveau van 32,9%.

IV.2 Ontvangsten en uitgaven

Zoals eerder aangegeven, hebben de staatsfinanciën ondanks de internationale crisis in 2009, hogere belasting- en niet-belastingontvangsten laten bij-schrijven (tabel IV.1). De totale ontvangsten namen met 25,1% toe. In de directe belastingsfeer waren de ontvangsten 15,5% hoger, terwijl de indirecte belastingen een stijging van 1,8% lieten zien. De toename van de directe belastingen kan voornamelijk worden toegeschreven aan hogere inkomstenbelasting uit de mijnbouwsector.

De toename van de indirecte belastingen vond zijn oorsprong hoofdzakelijk in stijging van de verbruiksbelasting op motorbrandstof en stijging van de omzetbelasting. Deze twee inkomstenbronnen waren SRD 89,4 miljoen hoger dan in 2008.

Een grote toename van de staatsontvangsten is, naast de directe belastingen, ook te zien bij de niet-belastingontvangsten. Deze namen met 84,1% toe en bedroegen SRD 730,6 miljoen. Deze toename is hoofdzakelijk toe te schrijven aan hogere dividend-

¹ Het Ministerie van Financiën heeft voortdurend getracht om meevallers, vanwege hun eenmalig karakter, zo goed als mogelijk te beheren; Het is de kunst om de verleiding te weerstaan om initiatieven te nemen die tot structurele verhogingen van staatsuitgaven kunnen leiden, waardoor de financiën van de Staat op termijn ernstig uit balans kunnen raken.

overmakingen van staatsbedrijven; in casu overmakingen van vooral de aardoliesector. Schenkingen zijn bijna verdubbeld en bedroegen SRD 354,1 miljoen. Deze waren voornamelijk afkomstig uit de Nederlandse hulpallocatie aan Suriname. Vermeldenswaard is dat het verdrag met Nederland, waarop de huidige donorfinanciering gebaseerd is, na 2010 ten einde loopt.

Ook de staatsuitgaven namen toe. Gedreven door een 27,6% stijging van de personele uitgaven steegen de totale uitgaven in totaal met 24,9%. De implementatie van het FISO droeg met name in belangrijke mate bij aan de stijging van de loonkosten bij de overheid. Dit systeem beoogt de beloningsstructuur bij de overheid, die vanwege de introductie van de zogenaamde 'strategische groepen' was ontregeld,

via functiebeschrijvingen wederom te ordenen. Tabel IV.2 geeft een overzicht van het aandeel van de diverse categorieën in de totale staatsuitgaven tussen 2005 en 2009.

De relevantie van tabel IV.2 moet mede gevonden worden in het feit dat er tevens een overzicht van de overheidsconsumptie en de overheidsinvesteringen in de aangegeven periode wordt verschaft. De tabel laat zien dat het relatief aandeel van de overheidsconsumptie ten opzichte van 2008 lichtelijk afnam en dat tegelijkertijd het aandeel van investeringen lichtelijk toenam. Het laat evenwel ook zien dat een belangrijk deel van de overheidsinvesteringen met donormiddelen is gefinancierd.

TABEL IV.1
Staatsontvangsten en -uitgaven op kasbasis
(miljoenen SRD)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*
TOTAAL DER ONTVANGSTEN	1.401,0	1.740,0	2.368,0	2.354,8	2.944,7
Belastingen	1.046,3	1.245,6	1.553,9	1.714,3	1.860,0
- Directe belastingen	538,2	591,8	767,2	835,6	965,4
- Indirecte belastingen	508,1	653,8	786,7	878,7	894,6
Niet-belastingontvangsten	268,7	334,7	390,9	396,9	730,6
Schenkeningen	86,0	159,7	423,2	243,6	354,1
TOTAAL DER UITGAVEN	1.435,8	1.772,6	2.011,8	2.209,7	2.759,6
Gewone Dienst	1.197,1	1.466,9	1.656,8	1.743,7	2.153,7
Personele uitgaven	501,6	603,0	692,4	758,5	967,6
Materiële uitgaven en diensten	304,6	416,7	381,1	435,8	474,8
Subsidies en bijdragen	293,3	338,8	486,1	487,8	578,0
Interest	97,6	108,4	97,2	61,6	133,3
Leningen u/g minus aflossingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kapitaaluitgaven	238,7	305,7	355,0	466,0	605,9
TOTAAL SALDO: TEKORT(-)/OVERSCHOT(+)	-34,8	-32,6	356,2	145,1	185,1

Bron: Ministerie van Financiën en Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

TABEL IV.2
Staatsuitgaven naar categorie
(in procenten van totale staatsuitgaven)

	2005	2006	2007	2008	2009*
Gewone Dienst	83,4	82,8	82,4	78,9	78,0
Personele uitgaven	34,9	34,0	34,4	34,3	35,1
Materiële uitgaven en diensten	21,2	23,5	18,9	19,7	17,2
Subsidies en bijdragen	20,4	19,1	24,2	22,1	20,9
Interest	6,8	6,1	4,8	2,8	4,8
Leningen u/g minus aflossingen					
Kapitaaluitgaven	16,6	17,2	17,6	21,1	22,0
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Schenkeningen in % totale uitgaven	6,0	9,0	21,0	11,0	12,8

Bron: Ministerie van Financiën

* Voorlopige cijfers

IV.3 Financiering

Historisch gezien zijn schenkingen uit hoofde van de Nederlandse hulpallocatie aan Suriname steeds een belangrijke bron van financiering van kapitaaluitgaven van de Staat geweest. Ook in 2009 bleek dit het geval te zijn. In het verslagjaar is namelijk voor een bedrag van SRD 354,1 miljoen aan schenkingen ontvangen uit het buitenland (tabel IV.3). Het Nederlandse aandeel hierin bedroeg SRD 236,0 miljoen. Op de binnenlandse niet-bancaire kapitaalmarkt heeft de Staat een nettoberoep van SRD 12,2 miljoen gedaan. Bij het niet-bancaire deel van de binnenlandse geldmarkt is de Staat zijn verplichtingen voor een bedrag van SRD 409,1 miljoen nagekomen, terwijl er aan de andere kant geen nieuwe verplichtingen zijn aangegaan. In 2009 zijn ten behoeve van de overheid per saldo liquiditeiten gecreëerd ten bedrage van SRD 221,7 miljoen. Deze liquiditeitscreatie vloeide evenwel geheel voort uit intering door de Staat op zijn eigen tegoeden bij het bankwezen.

IV.4 De staatsschuld

De binnenlandse staatsschuld nam, volgens de internationale definitie, met 42,8% toe tot een bedrag van SRD 914,5 miljoen (tabel IV.4). Volgens de Wet op de Staatsschuld was de toename evenwel 24,9%, resulterend in een bedrag van SRD 1.143 miljoen. Het verschil tussen beide benaderingen is gelegen in het al dan niet als schuld beschouwen van staatsgaranties. Vanwege de omstandigheid dat staatsgaranties volgens de Wet op de Staatsschuld aan de verplichtingen van de Staat worden toegevoegd komt de nominale staatsschuld systematisch op een hoger niveau uit dan wanneer deze, op basis van, de internationale definitie, niet aan de verplichtingen van de Staat zouden zijn toegevoegd. Eén van de gevolgen van de methodiek bij de Wet op de Staatsschuld is dan ook dat de verplichtingen van de Staat afnemen telkens wanneer het niveau van de staatsgaranties door aflossingen van derden verminderd wordt.

TABEL IV.3
Financieringsoverzicht van de Staat op kasbasis
(miljoenen SRD)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*
Lopende ontvangsten	1.315,0	1.580,3	1.944,8	2.111,2	2.590,6
Totale uitgaven (-)	-1.197,1	-1.466,9	-1.656,8	-1.743,7	-2.153,7
FINANCIERINGSTEKORT (-) c.q. -OVERSCHOT (+) (A)	117,9	113,4	288,0	367,5	436,9
FINANCIERINGSMIDDELEN:					
I. BUITENLANDS KAPITAALVERKEER					
Schenkingen	86,0	159,7	423,2	243,6	354,1
Leningen	21,4	27,5	38,1	25,1	36,8
Aflossingen (-)	-60,1	-96,8	-83,6	-32,6	-288,3
Overig overheidskapitaalverkeer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
II. BINNENLANDSE NIET-BANCAIRE KAPITAALMARKT					
Leningen	0,0	26,0	108,2	7,0	42,8
Aflossingen (-)	-5,6	-21,4	-28,5	-17,4	-30,6
III. BINNENLANDSE NIET-BANCAIRE GELDMARKT					
Leningen	90,5	0,0	2,3	9,8	0,0
Aflossingen (-)	-15,2	-11,6	-6,2	-60,3	-409,1
IV. KAS/TRANSVERSCHILLEN					
TOTAAL FINANCIERINGSMIDDELEN (I t/m IV) (B)	-143,3	-81,7	-173,6	-128,2	-658,6
LIQUIDITEITSTEKORT (-) c.q. -OVERSCHOT (+) (A + B)	-25,4	31,7	114,4	239,3	-221,7
tot uitdrukking komend in:					
LIQUIDITEITSCREATIE (+) c.q. -VERNIETIGING (-)	25,4	-31,7	-114,4	-239,3	221,7
a. Nettokrediet (+) bij Centrale Bank van Suriname	-5,8	-5,9	-5,2	-7,0	-30,2
b. Nettokrediet (+) bij algemene banken	36,5	3,0	-56,2	-66,7	-21,4
c. Netto-intering (+) op staatstegoeden	-13,6	-26,7	-50,1	-162,0	275,2
d. Toeneming (+) munten en muntbiljetten in handen van het publiek	8,3	-2,1	-2,9	-3,6	-1,9

Bron: Ministerie van Financiën en Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

De buitenlandse component van de staatsschuld daalde, volgens de internationale definitie, met 15,6% tot een bedrag van SRD 748,7 miljoen. Uitgaande van de Wet op de Staatsschuld, nam het buitenlands deel van de staatsschuld echter toe met 0,4% tot een niveau van SRD 1.795,1 miljoen in 2009. Dit als gevolg van het betrekken van overheidsgaranties en niet-opgenomen leningen in deze definitie. De aflossing van de schuld aan Brazilië ad SRD 206,0 miljoen droeg significant bij aan afname van de buitenlandse staatsschuld volgens de internationale definitie. Door de Braziliaanse regering was eerder reeds een bedrag van SRD 119,2 miljoen van voornoemde bilaterale schuld kwijtgescholden. Nederland toonde geen bezwaar om een bedrag van € 35 miljoen, bestemd voor projectfinanciering, te doen aanwenden voor de aflossing van de schuld aan Brazilië. De voorwaarde was wel dat de Staat uit de lopende begroting reserveringen zou plegen in afwachting van de afronding van de voorbereiding van betrokken projecten. De aflossing aan Brazilië is echter volledig ten laste gegaan

van de staatsbegroting en de bedoelde projectmiddelen zijn aangewend voor de uitvoering van werkzaamheden te South Drain en voor rehabilitatiewerkzaamheden aan de internationale luchthaven te Zanderij.

De totale staatsschuld is conform de Wet op de Staatsschuld (2002) gebonden aan een obligoplaafond van 60% van het BBP. Hierbinnen gelden binnenlandse en een buitenlandse obligoplaafonds van respectievelijk 15% en 45%. In 2009 hadden de binnenlandse en de buitenlandse staatsschuld een niveau van respectievelijk 12,8% en 20,1% van het BBP, geheel binnen de wettelijke norm. De totale staatsschuld beliep conform de Wet op de Staatsschuld 32,9% van het BBP, hetgeen een marginale toename van 0,8 procentpunt constitueert. Deze toename moet volledig worden toegeschreven aan de relatieve groei van de binnenlandse staatsschuld, aangezien de buitenlandse staatsschuld in relatieve termen juist is gedaald. Volgens de internationale definitie bedroeg de totale staatsschuld 18,6% van het BBP.

TABEL IV.4
De staatsschuld
(miljoenen SRD)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
BINNENLANDSE LENINGEN					
Kortlopende schulden	489,8	427,5	351,9	400,7	642,1
Langlopende schulden	199,2	223,3	227,9	229,5	269,3
Afgeroepen overheidsgaranties	0,0	3,1	3,1	3,1	3,1
Achterstallige aflossing (leverancierskrediet)	5,8	0,0	0,0	7,1	0,0
Totaal (volgens internationale definitie)	694,8	653,9	582,9	640,4	914,5
Overheidsgaranties	87,3	67,2	50,0	274,5	228,5
Totaal (volgens Wet op de Staatsschuld)	782,1	721,1	632,9	914,9	1.143,0
BUITENLANDSE LENINGEN					
Multilateraal	151,5	175,4	195,7	205,2	229,4
Bilateraal	886,1	897,9	632,5	682,2	519,3
Commercieel	43,5	14,2	0,0	0,0	0,0
Totaal (volgens internationale definitie)	1.081,1	1.087,5	828,2	887,4	748,7
Overheidsgaranties	6,4	0,0	55,3	52,3	53,9
Niet-opgenomen leningen	279,2	297,7	335,8	848,7	992,5
Totaal (volgens Wet op de Staatsschuld)	1.366,7	1.385,2	1.219,3	1.788,4	1.795,1
STAATSSCHULD (internationale definitie)	1.775,9	1.741,4	1.411,1	1.527,8	1.663,2
STAATSSCHULD (Wet op de Staatsschuld)	2.148,8	2.106,3	1.852,2	2.703,3	2.938,1
	(in % van BBP)				
STAATSSCHULD (internationale definitie)	36,3	29,8	21,2	18,2	18,6
Binnenlands	14,2	11,2	8,8	7,6	10,2
Buitenlands	22,1	18,6	12,5	10,5	8,4
STAATSSCHULD (Wet op de Staatsschuld)	43,9	36,0	27,9	32,1	32,9
Binnenlands	16,0	12,3	9,5	10,9	12,8
Buitenlands	27,9	23,7	18,4	21,3	20,1
Memorandum:					
BBPmp (incl. informele sector)	4.899,0	5.851,0	6.641,0	8.414,3	8.926,4

Bron: Bureau voor de Staatsschuld en Algemeen Bureau voor de Statistiek

HOOFDSTUK V DE ONTWIKKELING VAN DE BETALINGSBALANS

V.1 Algemeen

Hoewel de effecten van de internationale recessie in het verslagjaar zichtbaar werden, bleef de stand van de monetaire reserve voor het derde opeenvolgende jaar op ruim voldoende om te voldoen aan de internationaal gehanteerde norm van minimaal 3 maanden import van goederen en diensten. De monetaire reserve nam in het verslagjaar met US\$ 183,7 miljoen toe tot het niveau van US\$ 679,6 miljoen. In hoofdzaak heeft een tweetal factoren hiertoe bijgedragen. Ten eerste is de afname van het saldo op de goederenrekening gecompenseerd door een toename van het saldo van het onzichtbare verkeer vanwege aanzienlijke verbeteringen in de dienstensfeer. Het saldo van de lopende rekening handhaafde zich mede hierdoor vrijwel op hetzelfde niveau als het jaar 2008, namelijk op een overschot van US\$ 136,8 miljoen. Het tekort op de kapitaalrekening van US\$ 105,0 miljoen is hierdoor ruimschoots opgevangen. Ten tweede kreeg Suriname, als lid van het IMF, US\$ 125,4 miljoen aan bijzondere trekkingsrechten. Deze toewijzing vormde onderdeel van een pakket van maatregelen ter bestrijding van de mondiale economische crisis.

V.2 Handelsverkeer

De effecten van de internationale recessie op het handelsverkeer gingen aan onze economie in het verslagjaar niet voorbij (tabel V.1). In lijn met de daling van grondstofprijzen op de internationale markten zijn de prijzen van onze belangrijkste exportproducten, aluinaarde (US\$ 213,6 per metrieke ton) en stookolie (US\$ 56,8 per barrel), ten opzichte van 2008 (respectievelijk US\$ 328,7 en US\$ 78,3) met 35% en 27% afgenomen. Het exportvolume van aluinaarde liep daarnaast, als gevolg van verminderde vraag, ook met circa 30% terug. De gezamenlijke exportwaarde van beide goederen daalde hierdoor met bijna 50%.

Wereldwijde onzekerheid over de mate van economisch herstel stuwde de exportprijzen van goud

omhoog. De gemiddelde exportprijs van goud registreerde in het afgelopen jaar een toename van 12,5% tot het niveau van US\$ 979,5 per troy ounce, wat leidde tot een toename van de exportwaarde. De afname van de totale waarde van de goederenexport is in vergelijking met 2008 hierdoor tot 17% beperkt. De totale goederenimport daalde met 10,8%, terwijl de totale goederenexport met 16,5% daalde. Hoewel het handelsoverschot positief bleef noteerde het een daling van circa 75% tot US\$ 36,4 miljoen in 2009.

V.3 Onzichtbaar verkeer

Het saldo van het dienstenverkeer vertoonde eveneens een opvallende ontwikkeling (tabel V.2). Na achtereenvolgende jaren van grote tekorten, hielden ontvangsten en uitgaven elkaar in het verslagjaar in evenwicht. Hierbij vielen de uitgaven uit hoofde van 'Vervoer' en particuliere diensten met respectievelijk 30,0% en 38,6% terug tot het niveau van respectievelijk US\$ 68,5 miljoen en US\$ 145,0 miljoen. De ontvangsten uit hoofde van particuliere diensten namen evenwel met 28,3% toe tot US\$ 172,7 miljoen door toegenomen financiële dienstverlening, onder andere vanwege honoraria voor consultancy, data-invoer en activiteiten van 'call centres'.

Het saldo van de 'Primaire inkomens' daalde eveneens van US\$ 18,1 miljoen tot US\$ 5,3 miljoen. De ontvangsten uit hoofde van kapitaalopbrengsten vallen hierbij het meest op. Deze namen met ruim US\$ 14,0 miljoen af tot het niveau van US\$ 26,1 miljoen in het verslagjaar.

Het saldo van de inkomensoverdrachten bleef met US\$ 93,7 miljoen vrijwel op hetzelfde niveau als in 2008.

Het saldo van het onzichtbaar verkeer vertoonde als gevolg van de ontwikkeling van de dienstenrekening een opvallend groot overschot van US\$ 100,4 miljoen. Dit leidde ertoe dat het saldo van de lopende rekening zich, ondanks een grote terugval in het saldo van de goederenrekening, op hetzelfde niveau als vorig jaar, te weten US\$ 137 miljoen, heeft kunnen handhaven.

TABEL V.1
Betalingsbalans op kasbasis
(miljoenen US-dollars)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*
Goederenuitvoer	800,9	1.138,4	1.317,2	1689,2	1410,2
(w.v. aluinaarde)	(449,8)	(642,4)	(704,6)	(715,5)	(322,9)
(w.v. aardolie)	(30,5)	(48,8)	(73,1)	(184,6)	(138,7)
(w.v. goud) ¹⁾	(289,3)	(403,6)	(482,4)	(715,5)	(876,8)
(w.v. overige)	(31,3)	(43,6)	(57,1)	(73,6)	(71,8)
Goedereninvoer	873,7	906,1	1.125,1	1540,7	1373,8
Saldo handelsbalans	-72,8	232,3	192,1	148,5	36,4
Saldo onzichtbaar verkeer ²⁾	-169,2	-50,6	21,1	-11,8	100,4
Saldo lopende rekening (I)	-242,0	181,7	213,2	136,7	136,8
Overheidskapitaalverkeer	0,1	-6,3	-8,5	29,1	-5,2
Particulier kapitaalverkeer ³⁾	261,9 ⁴⁾	-76,4 ⁴⁾	-25,0 ⁴⁾	-105,0 ⁴⁾	187,6 ⁴⁾
Saldo kapitaalrekening (II)	262,0	-82,7	-33,5	-75,9	182,4
Saldo totale rekening = wijziging netto buitenlands actief (III=I+II)	20,0	99,0	179,7	60,8	319,2
Kapitaalverkeer van Centrale bank van Suriname (IV)	0,0	0,1	0,0	-0,6	-137,1
Kapitaalverkeer van deviezenbanken (IV)	-0,1	0,0	-5,0	-0,2	1,6
Mutatie monetaire reserve ⁵⁾ (V=III+IV)	19,9	99,1	174,7	60,0	183,7

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

1) Gouduitvoer door particuliere goudexporteurs.

2) Omvat: diensten, primaire inkomens en inkomensoverdrachten.

3) Inclusief bankenverkeer, nog te rubriceren posten en waarderingsverschillen.

4) Inclusief herwaardering monetair goud door wijziging boekwaarde en als gevolg van prijsschommelingen op de internationale goudmarkt.

5) Gewaardeerd tegen aankoopkoers.

TABEL V.2
Onzichtbaar verkeer
(miljoenen US-dollars)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*
ONTVANGSTEN					
1. Dienstenverkeer	204,1	233,6	253,4	284,2	286,7
2. Primaire inkomens	24,0	28,0	43,6	42,2	29,8
3. Inkomensoverdrachten	52,3	73,5	139,8	141,0	147,4
Totaal der ontvangsten	280,4	335,1	436,8	467,4	463,9
UITGAVEN					
4. Dienstenverkeer	354,9	268,5	315,4	404,6	285,3
5. Primaire inkomens	64,5	79,6	37,9	24,1	24,5
6. Inkomensoverdrachten	30,2	37,6	62,4	50,5	53,7
Totaal der uitgaven	449,6	385,7	415,7	479,2	363,5
Saldo onzichtbaarverkeer					
7. Saldo dienstenverkeer (1-4)	-150,8	-34,9	-62,0	-120,4	1,4
8. Saldo primaire inkomens (2-5)	-40,5	-51,6	5,7	18,1	5,3
9. Saldo inkomensoverdrachten (3-6)	22,1	35,9	77,4	90,5	93,7
Saldo onzichtbaarverkeer (7 t/m 9)	-169,2	-50,6	21,1	-11,8	100,4

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

V.4 Kapitaalverkeer

Het overheidskapitaalverkeer vertoonde in het afgelopen jaar enkele opvallende ontwikkelingen (tabel V.3). De overheidsschenkingen registreerden een opmerkelijk niveau van US\$ 87,7 miljoen. Dit hield hoofdzakelijk verband met het door Nederland ter beschikking stellen van middelen ad US\$ 87,1 miljoen in het kader van de ontwikkelingssamenwerking. Voor de aflossing van de schuld aan Brazilië transfereerde de Staat, geheel conform het met Brazilië overeengekomen arrangement, in de maand augustus een bedrag ad US\$ 74 miljoen ter voldoening van deze achterstallige schuldverplichting. In het kader van het beleid om de externe krediet-

waardigheid van Suriname verder te bestendigen, moet dit als een belangrijke stap voorwaarts worden beschouwd. Ten aanzien van de achterstallige bilaterale schuldverplichtingen resteert nog de schuld aan de VSA. De autoriteiten hebben op verschillende momenten laten doorschemeren dat er inspanningen worden gepleegd om ook die verplichtingen spoedig tot het verleden te laten behoren.

Naast andere kleinere schuldaflossingen zoals die van het IADB, de Exim Bank of China en India werd er eveneens een schuldaflossing ad US\$ 10 miljoen aan het Chinese bedrijf Dalian gepleegd. Het totaal aan aflossingen bedroeg US\$ 106,3 miljoen en resulteerde in een tekort van US\$ 5,2 miljoen in het overheidskapitaalverkeer.

TABEL V.3
Kapitaalverkeer van de niet-monetaire sectoren met het buitenland
(miljoenen US-dollars)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*
PARTICULIER KAPITAALVERKEER (SALDO'S)					
1. Lang kapitaalverkeer					
a. Buitenlandse directe investeringen (waarvan mutatie r/c saldo's)	28,0 (+28,0)	-161,3 (-163,4)	-245,0 (-246,7)	-231,4 (-233,6)	-93,3 (-93,4)
b. Effectentransacties (waarvan binnenlandse effecten)	-3,4 (-1,1)	-0,7 (-0,3)	-7,7 (-1,3)	-16,9 (-1,7)	-10,8 (-0,9)
c. Kredietverlening (w.v. opnemng van leningen) (w.v. aflossing op leningen) (w.v. vooruitbetaling op exporten) (w.v. vooruitbetaling op importen)	0,4 (+1,4) (-1,7) (-)	2,6 (+1,3) (-1,4) (+0,6)	-3,0 (+5,2) (-1,4) (+0,6)	4,5 (+2,2) (-5,1) (+1,1)	0,7 (+10,2) (-2,8) (+0,1)
(w.v. vooruitbetaling op importen)	(-0,2)	(-)	(-7,7)	(-4,9)	(-10,9)
Totaal	25,0	-159,4	-255,7	-243,8	-103,4
2. Kort kapitaalverkeer (w.v. deviezenomzettingen)	93,1 (-3,0)	6,1 (-2,4)	77,8 (-0,8)	169,4 (2,4)	3,6 (-3,4)
Totaal particulier kapitaalverkeer	118,1	-153,3	-177,9	-74,4	-99,8
OVERHEIDSKAPITAALVERKEER (SALDO'S)					
3. Overheidsschenkingen	14,5	19,3	8,1	31,9	87,7
4. Langlopend overheidskapitaalverkeer					
a. Kredietverlening (w.v. opnemng leningen) (w.v. aflossing leningen)	-14,4 (+7,9) (-22,3)	-25,6 (+10,1) (-35,7)	-16,6 (+14,0) (-30,8)	-2,8 (+9,3) (-12,1)	-92,9 (+13,4) (-106,3)
b. Overig langlopend kapitaal	-	-	-	-	-
Totaal	-14,4	-25,6	-16,6	-2,8	-92,9
5. Kortlopend overheidskapitaalverkeer	-	-	-	-	-
Totaal overheidskapitaalverkeer	0,1	-6,3	-8,5	29,1	-5,2
SALDO KAPITAALVERKEER	118,2	-159,6	-186,4	-45,3	-105,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

Het particulier kapitaalverkeer registreerde echter een groter tekort, in casu een tekort van US\$ 99,8 miljoen, dat evenwel door de rekening-courant transacties van de bauxietmaatschappijen met hun moedermaatschappijen werd teweeggebracht. Verrekeningen in dit kader bedroegen in het verslagjaar US\$ 93,4 miljoen. Aangetekend wordt dat het saldo van het kort kapitaalverkeer, resulterende uit mutaties in onder meer de rekening-courant saldi van Staatsolie en Surinaamsche Luchtvaart Maatschappij (SLM), een toevloeiing van US\$ 3,6 miljoen vertoonde.

De kapitaaluitvoer, uit hoofde van voornamelijk het particulier kapitaalverkeer, kwam tot uiting in het tekort op de kapitaalrekening van US\$ 105,0 miljoen.

V.5 Bijzondere trekkingsrechten

In augustus en september 2009 kreeg Suriname in totaal US\$ 125,4 miljoen aan bijzondere trekkingsrechten, de zogenaamde 'Special Drawing Rights'¹, toegewezen door het IMF. Het IMF heeft op 28 augustus 2009, als onderdeel van een pakket van maatregelen ter bestrijding van de mondiale economische crisis, US\$ 250 miljard toegevoegd aan de internationale reserves van al zijn lidlanden. Op 9 september volgde bovendien een bijzondere toewijzing van US\$ 33 miljard, die een ander doel en ook een andere verdeelsleutel had. Bijzondere trekkingsrechten maken deel uit van de officiële reserves van een land, die door het IMF wordt gecreëerd en door de lidstaten, na inwisseling hier-

van voor internationaal gangbare valuta's, kunnen worden aangewend voor de financiering van onder meer betalingsbalanstekorten.

V.6 Monetaire reserve

De monetaire reserve bedroeg US\$ 679,6 miljoen aan het eind van 2009, een stijging van ruim 35%. Dit correspondeerde met een importdekking van 4,9 maanden aan goederen en diensten (tabel V.4). Deze dekking overtrof ruimschoots de internationaal aanvaarde norm van 3 maanden import. Overigens moet een aanzienlijk deel van ons importpakket worden toegeschreven aan de mijnbouwmaatschappijen, terwijl deze bedrijven, vanwege hun bijzondere financieringsregelingen, geen beroep doen op de monetaire reserve. In materiële zin is de importdekking derhalve aanmerkelijk hoger.

De toename van de monetaire reserve ad US\$ 183,7 miljoen is merendeels beïnvloed door de herwaardering van monetair goud en door de toewijzing van bijzondere trekkingsrechten door het IMF ad US\$ 125,4 miljoen. Aangezien het laatste van doorslaggevende aard was, komt de groei van de deviezenvoorraad primair tot uiting in de post 'Bijzondere trekkingsrechten'. Door bovengenoemde herwaardering nam de monetaire goudvoorraad per eind 2009 met US\$20,4 miljoen toe tot het niveau van US\$ 62,7 miljoen. De bijzondere trekkingsrechten van Suriname vertegenwoordigden aan het eind van 2009 een waarde van US\$ 126 miljoen.

¹ Zie www.imf.org voor nadere uitleg.

TABEL V.4
Monetaire reserve
(miljoenen US-dollars)

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
1. Monetaire autoriteiten					
- Goud	15,5	23,0	34,8	42,3	62,7
- Bijzondere Trekkingsrechten	2,0	1,3	0,9	0,6	126,0
- Reservepositie in het IMF	8,8	9,2	9,7	9,5	9,6
- Deviezenvorderingen	138,4	237,8	396,0	619,5	576,2
- Deviezenverplichtingen aan niet-ingezetenen (-)	-	-	-	-	-
- Deviezenverplichtingen aan ingezetenen (-)	-22,5	-28,8	-40,1	-200,9	-112,5
- Deviezenverplichtingen gedekt door zekerheidsstellingen (-)	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Totaal 1	141,6	241,9	400,7	470,4	661,4
2. Deviezenbanken					
- Deviezenvorderingen	242,9	303,5	409,0	379,8	516,9
- Deviezenverplichtingen aan niet-ingezetenen (-)	-5,3	-24,3	-27,7	-28,4	-29,7
- Deviezenverplichtingen aan ingezetenen (-)	-211,2	-253,7	-339,9	-319,6	-461,1
Totaal 2	26,4	25,5	41,4	31,8	26,1
Totaal 1+2	168,0	267,4	442,1	502,2	687,5
3. Schulden van deviezenbanken in					
Sur. guldens aan niet ingezetenen ¹⁾	-5,9	-6,2	-6,2	-6,3	-7,9
(w.v. Centrale Bank)	(-3,5)	(-3,6)	(-3,1)	(-2,8)	(-2,6)
(w.v. deviezenbanken)	(-2,4)	(-2,6)	(-3,1)	(-3,5)	(-5,3)
Totaal 1+2+3	162,1	261,2	435,9	495,9	679,6
4. Memorandum item:					
Importdekking (in maanden)	1,6	2,7	3,6	3,1	4,9

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

HOOFDSTUK VI HET BEDRIJFSECONOMISCH TOEZICHT

VI.1 Algemeen

Het Directoraat Toezicht Kredietwezen is belast met het toezicht op het bank- en kredietwezen alsmede op het pensioen- en assurantiewezen. Het toezicht richt zich met name op de ontwikkeling en de instandhouding van een gezond bank- en kredietwezen. Het beoogt voorts in het algemeen adequate werking van financiële markten. Verkrijgen van toegang tot de financiële sector om het bedrijf van kredietinstelling of het bedrijf van kredietvereniging uit te oefenen, hangt tegen die achtergrond in belangrijke mate af van de inzichten van en de uitgebrachte adviezen door dit directoraat.

Het bedrijfseconomisch toezicht richt zich onder meer op de naleving van de solvabiliteits- en liquiditeitsvereisten van de onder toezicht staande instellingen, alsmede op de naleving van de voorschriften in het kader van de kredietverlening. On-site inspecties en off-site analyses zijn de belangrijkste instrumenten die het directoraat daarbij ter beschikking staan.

Onder toezicht staande instellingen

Op alle kredietinstellingen en kredietverenigingen die als zodanig door de Bank zijn aangewezen,

TABEL VI.1
**Instellingen onder toezicht van het
Directoraat Toezicht Kredietwezen**

Soort instellingen	2008	2009
Primare banken	8	8
Levensverzekeringsinstellingen	5	5
Schadeverzekeringsinstellingen	6	6
Uitvaartverzekeringsinstellingen	2	2
Houdstermaatschappij	1	1
Pensioenfondsen	32	34
Voorzieningsfondsen	5	5
Spaarfondsen	1	1
Kredietcoöperaties	29	29
Overige instellingen	11	11
Totaal	100	102

Bron: Centrale Bank van Suriname

wordt toezicht uitgeoefend. Daarnaast vallen uit hoofde van de Wet Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen (S.B. 2005 no. 75) ook de pensioenfondsen en voorzieningsfondsen onder het toezicht van de Bank. Het aantal onder toezicht staande kredietinstellingen en kredietverenigingen is ten opzichte van het vorig jaar in alle categorieën ongewijzigd gebleven (tabel VI.1).

Adviezen

Aan de Ministeries van Justitie en Politie en Handel en Industrie wordt frequent advies uitgebracht. Ten aanzien van het Bureau Wetgeving en Juridische Adviezen van het Ministerie van Justitie en Politie betreft het veelal commentaar op conceptstatuten van op-te-richten kredietinstellingen, kredietverenigingen en pensioenfondsen. De adviezen aan de afdeling Bedrijfsvergunningen van het Ministerie van Handel en Industrie hebben voornamelijk betrekking op de verlening of verlenging van bedrijfsvergunningen aan banken, verzekeringsinstellingen en verzekeringsbemiddelaars. Ook in dit verslagjaar zijn diverse verzoeken om informatie betreffende onder andere het opstarten van een kredietstelling door zowel lokale als internationale aanvragers, behandeld.

Internationale kredietcrisis

De financiële wereldcrisis, die in 2007 begon, zette zich ook in het jaar 2009 voort. Vaak bleek de steun van overheden noodzakelijk om financiële instellingen van ondergang te behoeden.

Hoewel de financiële sector in Suriname deze crisis vrij redelijk heeft kunnen doorstaan, is echter één verzekeringsinstelling, via een regionale financiële instelling, in ongunstig vaarwater beland. In samenspraak met de regering heeft de Bank kunnen bewerkstelligen dat een solide maatschappij de portefeuille van deze instelling zal overnemen. Regionaal deden zich ook problemen voor met een

ander instelling. Deze uitte zich in de zogenaamde ‘Stanford affaire’. Suriname ondervond daarvan gelukkig geen negatieve invloeden.

VI.2 Primaire banken

VI.2.1 Algemeen

Over het algemeen was de discipline van de rapportage aan de Bank in het verslagjaar goed te noemen. Bij diverse instellingen zijn er in totaal vier on-site inspecties uitgevoerd; elk met een vlot verloop. Opvallend was de belangstelling die wederom bleek te bestaan om tot de financiële sector toe te treden, hetzij in de hoedanigheid van bankinstelling, hetzij in een andere hoedanigheid. Bankinstellingen hebben in 2009 de dienstverlening naar hun cliënten verder verbeterd. Door uitbreiding van het aantal ATM-machines en met het operationeel worden van nieuwe filialen, zijn de bankinstellingen erin geslaagd om de dienstverlening aan het publiek op te voeren.

De manier van dienstverlening is duidelijk aan het veranderen. In de afgelopen jaren hebben verscheidene banken dankbaar gebruik gemaakt van technologische ontwikkelingen om op de behoeften van hun cliënten in te spelen. Zo introduceerde de Surinaamsche Bank N.V. haar eerste ‘bankshop’. Voor onze bankensector betekenden faciliteiten zoals ‘one stop shopping’ en ‘ruimere openingstijden’ daarbij een nieuw concept van bankieren.

VI.2.2 Financiële gegevens

In de bijlagen VI.1 tot en met VI.7 zijn de gecombineerde financiële gegevens van alle primaire banken opgenomen. Het balanstotaal (bijlage VI.1) nam ten opzichte van het jaar 2008 met 17,7% toe. Aan de activazijde speelden de posten ‘Kredietverlening’ en ‘Liquide middelen’ daarbij een belangrijke rol, terwijl het aan de passivazijde de ‘Korte schulden’ en de ‘Op termijn toevertrouwde middelen’ betroffen.

De ‘Inkomsten vanwege rentemarge’ (bijlage VI.2) namen toe als gevolg van een relatief sterkere toename van de rentebaten ten opzichte van de rentelasten. In vergelijking met het jaar 2008 steeg het nettoresultaat met circa SRD 4,9 miljoen tot SRD 75,4 miljoen.

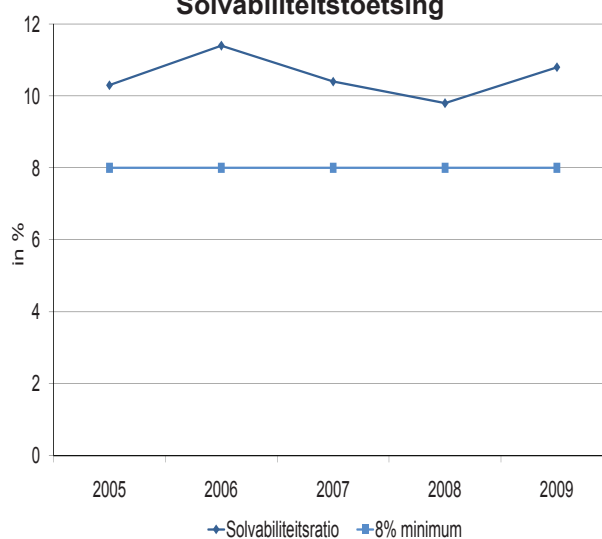
De stijging van de brutokredietverlening (bijlage VI.3) met 13,3% ten opzichte van het vorig jaar is nagenoeg door alle sectoren tot stand gebracht.

De toevertrouwde middelen (bijlage VI.5) lieten zich

in percentages van het balanstotaal met 86,1% uitdrukken, terwijl de kredietverlening 55,9% van de toevertrouwde middelen uitmaakte.

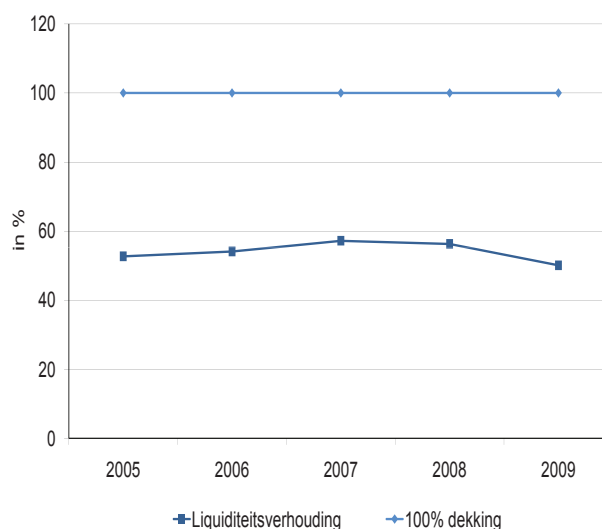
Blijkens bijlage VI.4 steeg het totaal aan ‘non-performing’ kredieten ten opzichte van het jaar 2008. Hoewel de non-performingratio (5,8%) over het algemeen verslechterde, zullen het slechts enkele instellingen zijn die zich veel inspanningen zullen moeten getroosten om, rekeninghoudende met de 5% norm, betere prestaties te leveren.

GRAFIEK VI.1
Primaire banken
Solvabiliteitstoetsing

Bron: Centrale Bank van Suriname

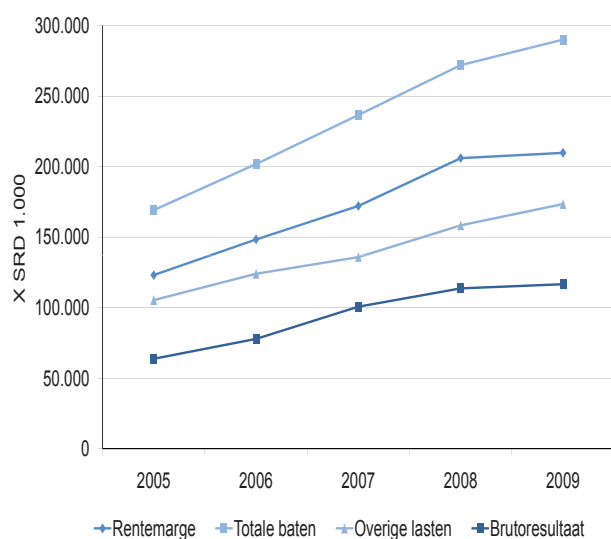
GRAFIEK VI.2
Primaire banken
Liquiditeitsverhouding

Bron: Centrale Bank van Suriname

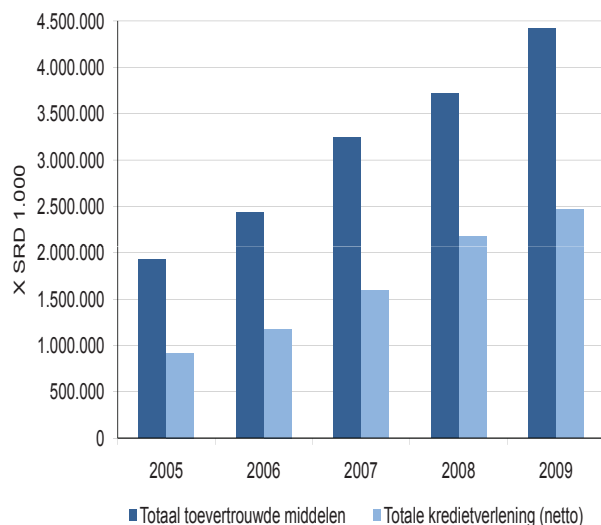
In bijlage VI.6 is onder meer de solvabiliteit der primaire banken opgenomen. De ratio vertoont een stijging en blijft boven het vereiste minimum van 8%. De liquiditeitsverhouding vertoont ten opzichte van de voorgaande jaren een dalende trend.

GRAFIEK VI.3
Primaire banken
Ontwikkeling van de rentemarge, totale baten, overige lasten en brutoresultaat

Bron: Centrale Bank van Suriname

GRAFIEK VI.4
Primaire banken
Toevertrouwde middelen versus kredietverlening

Bron: Centrale Bank van Suriname

VI.3 Verzekeringsmaatschappijen

VI.3.1 Algemeen

De financiële crisis heeft één verzekeringmaatschappij getroffen in Suriname. CLF gevestigd te Trinidad, het moederbedrijf van Clico Life Insurance Company Suriname N.V. en Clico General Insurance Company Suriname NV, raakte in een dermate zorgelijke financiële conditie dat de Regering en de Centrale Bank van T&T daarin aanleiding vonden om in te grijpen. De liquiditeitsproblemen ontstonden doordat CLF grote investeringen had gedaan in onroerend goed in de VSA, waar de waarde van onroerend goed door de financiële crisis aldaar sterk terugviel. De autoriteiten zijn ertoe overgegaan belangrijke entiteiten uit dit concern onder staatsbeheer te stellen. Een deel van de polishouders in Suriname raakte hierdoor in twijfel over de continuïteit van met name Clico Life Insurance Company Suriname N.V. (verder genoemd Clico Life) en ging over tot vroegtijdige beëindiging van hun verzekeringsovereenkomsten. Dit had tot gevolg dat Clico Life, die een deel van haar gelden bij Clico Trinidad en Clico Bahamas had belegd, niet in staat was alle opvragingen ineens uit te betalen. Dit had tot gevolg dat het bedrijf in 2009 in liquiditeitsproblemen kwam te verkeren. In het belang van de polishouders werd in samenspraak met het Ministerie van Financiën besloten toestemming te verlenen aan de N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij 'Self Reliance' om de CLICO-maatschappijen in Suriname over te nemen. Hierbij werd aan Self Reliance financiële ondersteuning toegezegd. Het proces van overname is nu nog gaande.

Schadeverzekeraars hebben gepleit voor verhoging van de WAM-dekkingen en de te betalen premies. Zij introduceerden dekkingen van SRD 15.000,- in het verslagjaar.

De Algemene Ziektekostenverzekering, die in het Meerjarenplan van de Regering is opgenomen, is evenwel niet door de Raad van Ministers goedgekeurd.

VI.3.2 Financiële gegevens

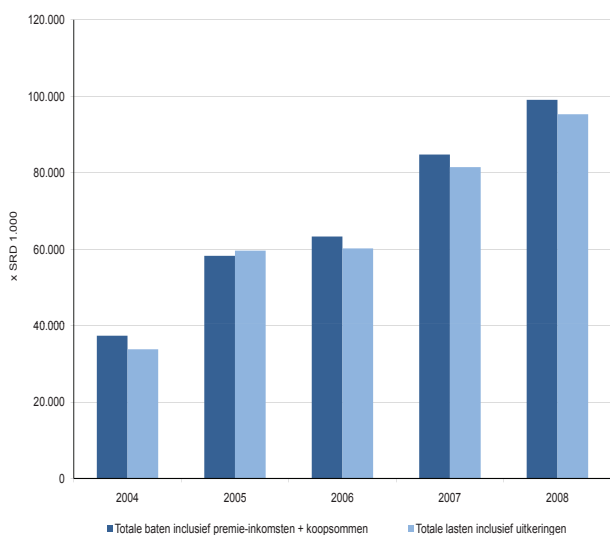
Het toezicht op verzekeringsinstellingen was in 2009 grotendeels gebaseerd op de off-site analyses. In 2009 heeft de Bank slechts één on-site inspectie kunnen uitvoeren; een bijzondere wel te verstaan, aangezien deze de instelling betrof die,

door de internationale financiële crisis, zwaar was getroffen. De statistieken over 2009 waren bij het samenstellen van dit verslag vooralsnog onvolledig. Onderstaande analyse heeft derhalve betrekking op statistieken over het jaar 2008 die laat in 2009 werden ontvangen

VI.3.2.1 Levensverzekeringsmaatschappijen

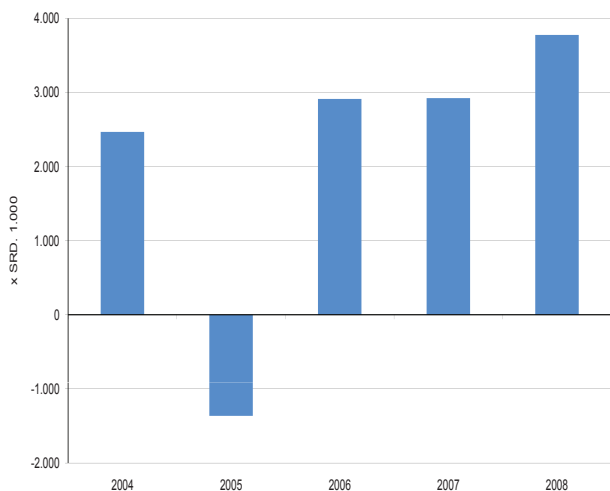
De gecombineerde balans van de levensverzekeringsmaatschappijen laat zien dat de beleggingen in 2008 met circa 25% waren toegenomen (bijlage VI.8).

GRAFIEK VI.5
Levensverzekeringsmaatschappijen
Totale baten ten opzichte van totale lasten

Bron: Centrale Bank van Suriname

GRAFIEK VI.6
Levensverzekeringsmaatschappijen
Winst na belasting

Bron: Centrale Bank van Suriname

In de categorie overige beleggingen waren de termijndeposito's, in totaal SRD 91,0 miljoen, het grootst. De beleggingen in hypotheekbedroegen SRD 66,9 miljoen. De meest opvallende stijging op de balans deed zich bij de post 'Overige' voor (56,7%). De posten 'Te vorderen interest' van de individuele instellingen en 'Overige' waren van deze stijging de oorzaak.

In 2008 nam het aandelenkapitaal, na constant verloop gedurende twee voorgaande boekjaren te hebben gehad, met 26,8% toe vanwege een aandelenemissie door één verzekeraar.

De technische voorzieningen zijn met 38,3% de grootste stijging aan de passivazijde van de balans.

Een opvallende mutatie was de afname van de beleggingsinkomsten (20,3%). Als gevolg daarvan vond drastische daling van het technisch resultaat plaats. Het geheel vond zijn oorsprong bij de wereldcrisis als consequentie waarvan inkomsten uit buitenlandse effecten drastisch daalden. Het technisch resultaat dat in 2007 reeds negatief was, is in 2008 verder afgenomen met 9,6%.

Het saldo 'andere baten en lasten' steeg met 145,5% als gevolg van koersverschillen.

De rentabiliteit ondervond geen wijziging en handhaafde zich op het niveau van 213,0%. De solvabiliteitspositie van de verzekeringmaatschappijen was, zoals uit bijlage VI.10 blijkt, ten opzichte van 2007 met circa 55% verder verbeterd. Dit was vooral toe te schrijven aan goede resultaten die de maatschappijen in 2008 hebben geboekt.

VI.3.2.2 Schadeverzekeringsmaatschappijen

Als de gecombineerde balans van de schadeverzekeringmaatschappijen wordt geraadpleegd, dan valt te constateren dat de langetermijnschulden in 2008 met 96,2% toenamen (bijlage VI.12).

Een opvallende mutatie bij de winst- en verliesrekening deed zich ten aanzien van de technische voorzieningen voor. Deze namen af van SRD 0,5 miljoen tot negatief SRD 1,5 miljoen.

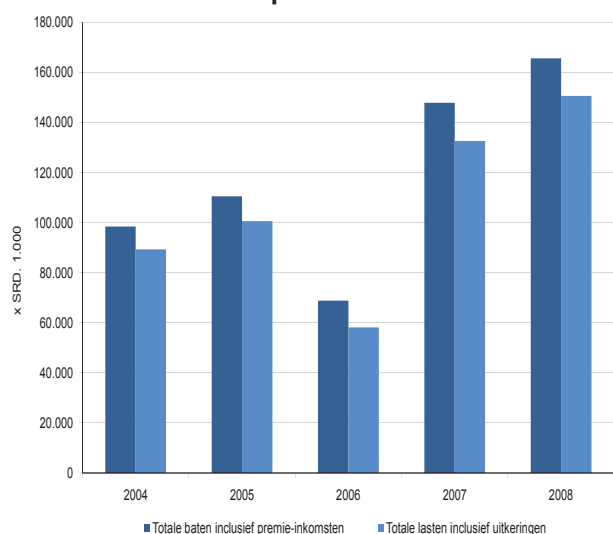
Het 'Technisch resultaat' nam drastisch toe van circa -SRD 0,2 miljoen naar SRD 6,0 miljoen. Dit werd teweeggebracht door de stijging van het premie-inkomen met ruim 20% tegenover stijging van schade-uitkeringen van circa 8%.

De bedrijfskosten namen toe met 35,7%, terwijl het saldo andere baten en lasten met 81,1% afnam. Daar de nettowinst ten opzichte van het jaar 2007 afnam, daalde de rentabiliteit ook (1,0%). De solvabiliteitspositie van de schadeverzekeringsmaatschappijen bleef met een overschot van SRD 55,3 miljoen gewaarborgd, maar daalde in vergelijking met het boekjaar 2007 wel met 6,8%.

VI.3.2.3 Uitvaartverzekeringsmaatschappijen

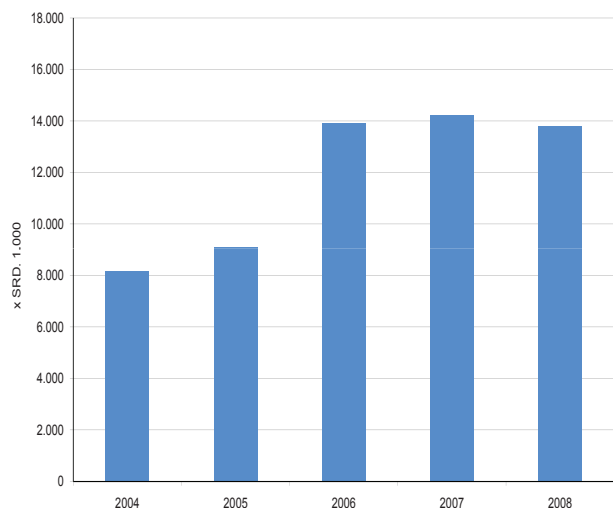
Financiële gegevens met betrekking tot de

GRAFIEK VI.7
Schadeverzekeringsmaatschappijen
Totale baten ten opzichte van totale lasten

Bron: Centrale Bank van Suriname

GRAFIEK VI.8
Schadeverzekeringsmaatschappijen
Winst na belasting

Bron: Centrale Bank van Suriname

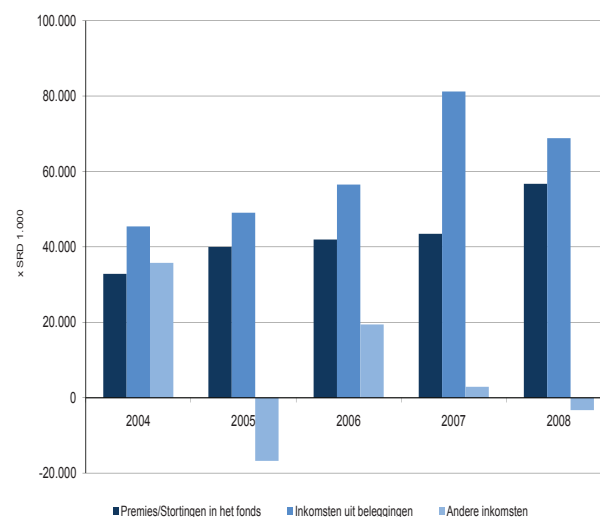
uitvaartverzekeringsmaatschappijen kunnen in deze uitgave helaas niet worden verstrekt, aangezien gebrekkelijk rapportagegedrag de Bank belet heeft om een geaggregeerd overzicht op te stellen.

VI.4 Pensioenfondsen

VI.4.1 Algemeen

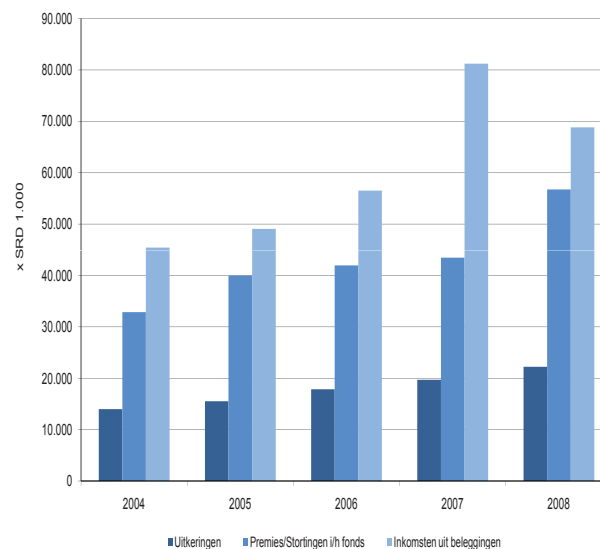
Als uitvloeisel van de implementatie van de Wet Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen zijn richtlijnen op het gebied van de beleggingen en de solvabiliteit aan pensioenfondsen uitgevaardigd.

GRAFIEK VI.9
Pensioenfondsen
Inkomsten

Bron: Centrale Bank van Suriname

GRAFIEK VI.10
Pensioenfondsen
Premie-inkomsten en beleggingsinkomsten ten opzichte van de uitkeringen

Bron: Centrale Bank van Suriname

Twee pensioenfondsen werden in 2008 onder toezicht van de Bank gesteld. In 2009 kregen twee pensioenfondsen een verklaring van geen bezwaar. Hierdoor kwam het aantal pensioenfondsen op 34. De Bank heeft naar aanleiding van de internationale crisis exercities gepleegd bij de pensioenfondsen die beleggingen in het buitenland hadden lopen. Het was geruststellend om te concluderen dat deze crisis geen substantiële invloed op de solvabiliteit van deze instellingen had, aangezien relatief weinig in riskante buitenlandse producten was geïnvesteerd. Hoewel de rapportages over 2009 bij de samenstelling van dit verslag nog niet ontvangen waren, heeft de Bank toch wel redenen om aan te nemen dat eventuele verliezen tot een minimum beperkt zullen zijn.

VI.4.2 Financiële gegevens

Onderstaande analyse heeft betrekking op het boekjaar 2008.

In de bijlagen VI.16 en VI.7 zijn de financiële gegevens van 25 pensioenfondsen opgenomen. Het balansvermogen uitgedrukt in het BBP bedroeg 6,7% in 2008 (2007: 12,4%). De afname is voornamelijk toe te schrijven aan het ontbreken van gegevens over 2008 van twee grote pensioenfondsen. Er was nog niet gerapporteerd over dat jaar. In mindere mate ook vanwege de relatief sterkere toename van het BBP.

De beleggingen bedroegen circa 91% van de totale activa in 2008 (2007: 90,3%). Hiervan was 69,9% lokaal belegd. De inkomsten uit beleggingen bedroegen hierbij 55,0% van de totale inkomsten (2007: 63,0%).

VI.5 Voorzieningsfondsen

Over 2009 is geen rapportage ontvangen. Van de vijf voorzieningsfondsen hebben in het boekjaar 2008 twee gerapporteerd. Twee voorzieningsfondsen verkeren in een proces van liquidatie, waarvan één instelling zich geheel heeft herv verzekerd. Het balansvermogen is in 2008 met circa 1% ten opzichte van 2007 gedaald.

VI.6 Kredietcoöperaties

VI.6.1 Algemeen

Per ultimo 2009 stonden er 30 kredietcoöperaties (waaronder 1 spaarfonds) onder het toezicht van de Bank. Ten opzichte van 2008 was dit dus een ongewijzigd beeld.

Over 2009 is geen rapportage van de kredietcoöperaties beschikbaar, waardoor onderstaande analyse betrekking heeft op 2008, zij het wel dat ook toen een beperkt aantal coöperaties aan de rapportageplicht heeft voldaan.

Coöperatieve Spaar- en Kredietbank Godo G.A. (GODO)

In 2009 heeft GODO haar inspanningen om de kredietcoöperatie naar een bankinstelling te transformeren voortgezet. Dit proces bevindt zich in een vergevorderd stadium.

In oktober 2009 opende deze instelling een filiaal te Albina. Dit filiaal werd in het kantoorgebouw van de kredietcoöperatie Jep Makandra gehuisvest.

TABEL VI.2

Overzicht van kredietcoöperaties die aan de rapportageverplichting voldoen

	2004	2005	2006	2007	2008
a. Aantal kredietcoöperaties (incl. spaarfonds) (1)	28	28	28	29	30
b. Aantal kredietcoöperaties die hebben voldaan aan de maand-/kwartaalrapportage	17	8	9	7	7
c. Ontvangen maand-/kwartaalrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties (2)	60,7	28,6	32,1	24,1	23,3
d. Aantal kredietcoöperaties die hebben voldaan aan de jaarlijkse rapportage	10	8	7	5	6
e. Ontvangen jaarrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties (3)	35,7	28,6	25,0	17,2	20,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

1. In bovenstaande tabel is de Coöperatieve Centrale voor Kredietcoöperaties (A.V.K.C.) niet opgenomen aangezien zij vanwege haar overkoepelend karakter een jaarlijkse rapportageplicht heeft.

2. De formule van de berekening van ontvangen maand-/kwartaalrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties (=b/a x 100%).

3. De formule van de ontvangen jaarrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties (=d/a x 100%).

GODO en de kredietcoöperatie Jep Makandra zijn hieromtrent een samenwerking aangegaan. De Bank voerde tegen deze achtergrond besprekingen met de kredietcoöperatie Jep Makandra, teneinde de samenwerking van deze instelling in goede banen te leiden.

VI.6.2 Financiële gegevens

Verwijzend naar de in bijlage VI.20 opgenomen gecombineerde balans per 31 december 2008 kan geconcludeerd worden dat het balanstotaal in vergelijking met de voorgaande jaren verder was toegenomen. Deze stijging was net als in de voorgaande jaren een resultante van absolute stijging in de post 'Vordering op leden' aan de activazijde enerzijds en de post 'Schulden aan de leden' aan de passivazijde anderzijds.

Uit de gecombineerde resultatenrekening blijkt dat de interestbaten met 3,9% ten opzichte van 2007 toenamen (bijlage V1.21). De interestlasten daarentegen bleken met 5,1% te zijn toegenomen. Het nettoresultaat steeg, vergeleken met 2007, marginaal met 4,2%.

VI.6.3 Rapportage

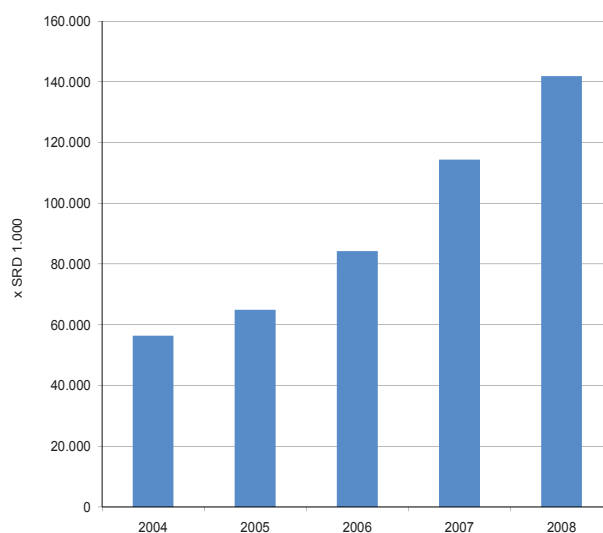
In 2008 voldeden circa 20% van de kredietcoöperaties aan hun reguliere en hun jaarlijkse rapportageplichten. Uit tabel V1.2 blijkt dat de rapportagediscipline bij de kredietcoöperaties ten opzichte van 2007 niet verbeterde. Naar aanleiding van dit rapportagegedrag heeft de Bank de aanpak van de niet-rapporterende kredietcoöperaties in 2009 voortgezet. Deels betrof deze aanpak uit het uitvoeren van open on-site inspecties. Uit de resultaten van deze inspecties bleek wederom dat:

- de administratie niet adequaat werd bijgehouden (geen interne balans);

- het bestuur veelal niet voltallig was;
- de besturen vergrijzen, waarbij de participatie afneemt;
- op schrift gestelde regels en procedures vaak ontbreken;
- slechts enkele bestuurleden actief betrokken zijn bij de coöperaties;
- enkele kredietcoöperaties wel hun administratie bijhouden, maar niet rapporteren;
- het rapporteren volgens de nieuwe rapportagemethode (2e kwartaal 2006) voor velen nog steeds een drempel vormt.

De Bank heeft enkele van deze instellingen bijstand verleend bij het invullen van de rapportagestaat, volgens het model dat in 2006 was geïntroduceerd.

GRAFIEK VI.11
Kredietcoöperaties
Balanstotaal

Bron: Centrale Bank van Suriname

HOOFDSTUK VII BEDRIJF VAN DE BANK

VII.I Monetaire reserve onder druk

In 2009 vertonen de activaposten goud en vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden op de balans van de Bank een significante stijging van circa 15% tot een totaal van SRD 2.095 miljoen ultimo december 2009, overeenkomend met US\$ 773,24 miljoen.

Dit is toe te schrijven aan een toename van de hoeveelheid goud (18%) en een stijging van de goudprijs die 25% hoger lag dan ultimo december 2008.

Tevens zijn de 'vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden' ultimo december 2009 (SRD 1.926 miljoen) toegenomen met SRD 220 miljoen, ten opzichte van ultimo december 2008 (SRD 1.706 miljoen). Deze toename, bestaande uit een afname van SRD 121 miljoen van de vorderingen op correspondentbanken en uit een toename van SRD 340 miljoen van de vorderingen op het I.M.F., is mede het gevolg van een bijzondere toewijzing van SDR's (SRD 340 miljoen; SDR 80 miljoen) door het I.M.F.

Op deze bijzondere toewijzing wordt elders in het verslag nader ingegaan.

Deze toename mag echter niet uit het oog doen verliezen dat zonder de extra dotatie van SDR's, er sprake zou zijn van een afname van de monetaire reserve. Hieruit blijkt wederom dat in weerwil van een dekkingspercentage van boven de 150% ultimo december 2009, de monetaire reserve nog niet het niveau heeft bereikt dat vereist is om volledig aan alle dekkingsfuncties te voldoen.

Deze dekkingsfuncties zijn kort samengevat:

- dekking van de bankbiljetten in omloop en girale tegoeden;
- voldoening van buitenlandse betalingsverplichtingen van de Staat;
- dekking van importen, waaronder koolwaterstoffen;

- het kunnen plegen van marktinterventies en, in verband met de hoge dollariseringsgraad, het verschaffen van dekking voor valutaposities van banken;
- het scheppen van vertrouwen bij buitenlandse investeerders, internationale financiële instellingen en ratingagencies.
Gelet op de op 25 mei 2010 te houden algemene verkiezingen en daarmee samenhangende onzekerheid, alsmede de toegenomen geldhoeveelheid door de hogere overheidsbestedingen, is het niet uitgesloten dat er extra druk op de wisselkoers kan ontstaan.

Tegen deze achtergrond zal er in 2010 naar gestreefd moeten worden om verdere erosie van de monetaire reserve tegen te gaan en te trachten deze verder uit te bouwen, hetgeen impliceert dat in geen geval zal moeten worden toegegeven aan eventuele druk om deze voor consumptieve doeleinden aan te wenden.

Aan de actiefzijde is verder bij de post 'vorderingen op de Staat en overige vorderingen' een sterke stijging waar te nemen bij voorschotten aan de Staat ex. art. 21 van de Bankwet, en wel van SRD 22,3 miljoen tot SRD 212, 83 miljoen. De toename van deze post is enerzijds toe te schrijven aan een herrubricering van voorschotten die aan de passiefzijde als rekening-courantvorderingen waren gerubriceerd, en anderzijds aan een toename van de bevoorschotting aan de Staat als gevolg van de sterk gestegen overheidsbestedingen in de tweede helft van 2009, welke deels samenhangen met de organisatie van de verkiezingen in 2010.

Aan de passiefzijde valt op een toename van de posten 'bankbiljetten in omloop' en 'verplichtingen aan algemene banken' die een weerspiegeling zijn van onder andere de toegenomen overheidsbestedingen. Ook de post 'goudcertificaten' vertoont een stijging hetgeen primair toe te schrijven is aan de stijging van de goudprijs en de gecumuleerde rente.

De posten 'verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen' alsmede 'verplichtingen aan ingezetenen in vreemde valuta', vertoonden een afname.

In het eerste geval is de afname te verklaren uit het toegenomen beroep van de overheid op de wettelijk toegestane bevoorschotting bij de Bank, en in het tweede geval betreft het middelen van Staatsolie die vooruitlopend op belasting- en winstafdracht aan de Staat, tijdelijk bij de Bank waren geparkeerd.

VII.2 Kosten

Het totaal der kosten (SRD 47,6 miljoen) is in 2009 marginaal gestegen (2,2%) ten opzichte van 2008 (SRD 46,6 miljoen). De personeelskosten zijn met 9,5% gestegen, voornamelijk als gevolg van een nieuwe cao, waartegenover een daling staat van de overige beheerskosten.

VII.3 Baten

Het totaal der baten is in 2009 licht gestegen (SRD 3,5 miljoen). Deze lichte stijging is voornamelijk toe te schrijven aan de netto interest baten (SRD 3,76 miljoen) en provisiebaten (SRD 1,1 miljoen). Hiertegenover stond een lichte afname van de gerealiseerde koersverschillen (SRD 1,3 miljoen) en een vrijwel stabiel blijven der koersmarges. De belangrijkste bron der interestbaten zijn traditioneel de buitenlandse beleggingen, gevolgd door de interestbaten uit binnenlandse bron. Evenwel, door een afname van de buitenlandse tegoeden en de lage buitenlandse rentetarieven, zijn de interestbaten uit beleggingen in vreemde valuta, sterk afgenomen (SRD 10,8 miljoen = 23,9%). Daar staat tegenover een zeer forse toename van de rentebaten van de

Staat (SRD 15,4 miljoen = 58,3%) en een verdubbeling van de interestbaten van lokale banken (SRD 3,4 miljoen = 106,8%); de laatst vermelde baten zijn voornamelijk toe te schrijven aan tijdelijk verstrekte voorschotten aan een lokale bank.

VII.4 Winstontwikkeling

Het nettoresultaat (SRD 79,5 miljoen) vertoonde in 2009 een lichte stijging met SRD 2,5 miljoen, oftewel 3,3%, hetgeen verklaard kan worden uit het feit dat de toename der netto baten (SRD 3,5 miljoen) iets groter was dan de stijging der lasten (SRD 1 miljoen).

VII.5 Chartaal betalingsverkeer

TABEL VII.1
Omvang van de bankbiljettencirculatie
ultimo december 2009

Coupure	Aantal	Bedrag (in SRD)
100	1.552.317	155.231.700
50	7.732.647	386.632.350
20	4.619.137	92.382.740
10	2.837.930	28.379.300
5	1.898.543	9.492.715
Totaal	18.640.574	672.118.805

Bron: Centrale Bank van Suriname

VII.5.1 De geldcirculatie

Uit tabel VII.2 blijkt dat in het 3e en 4e kwartaal van 2009 het aandeel van hoofdzakelijk de coupure van SRD 50,- sterk is toegenomen. Deze toename heeft te maken met de verhoogde vraag naar grotere coupures vanuit de handelsbanken. Deze verhoogde vraag wordt gekenmerkt door de periodes (juli en december) waarin respectievelijk de vakantiegelden en gratificaties worden uitbetaald.

TABEL VII.2
Samenstelling van de bankbiljettencirculatie in 2009
Per kwartaalultimo
(bedragen in SRD)

Coupires	I	II	III	IV
100	113.593.000	139.560.100	150.480.200	155.231.700
50	291.348.350	290.761.450	341.759.300	386.632.350
20	106.001.960	94.690.720	79.110.020	92.382.740
10	26.829.260	29.532.510	31.164.790	28.379.300
5	9.253.695	8.904.760	9.386.460	9.492.715
Totaal	547.026.265	563.449.540	611.900.770	672.118.805

Bron: Centrale Bank van Suriname

Als gevolg van de verhoogde vraag naar de coupures van SRD 50,- is de vraag naar de SRD 20,- bankbiljetten verminderd. Mede gelet op het aantal afgekeurde SRD 20,- bankbiljetten heeft de verminderde vraag naar deze coupure ertoe geleid dat het aandeel van deze coupure in de samenstelling van de bankbiljettencirculatie sterk is afgenomen (zie ook tabel VIII.3).

TABEL VII.3
**Samenstelling van de bankbiljettencirculatie
naar coupures in 2009**
Per kwartaalultimo
(in procenten van de totale waarde)

Coupures (in SRD)	I	II	III	IV
100	20,8	24,8	24,6	23,1
50	53,2	51,6	55,9	57,5
20	19,4	16,8	12,9	13,8
10	4,9	5,2	5,1	4,2
5	1,7	1,6	1,5	1,4
Totaal	99,9	100,0	100,0	100,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

VII.6 Kasbeweging

Uit het overzicht blijkt dat er in 2009 meer is uitgegeven dan ontvangen, waarbij er slechts in het eerste kwartaal meer is ontvangen dan uitgegeven. In 2009 is de trend, waarbij de uitgaven de ontvangsten overtreffen, wederom voortgezet. Vanwege

onder andere de feestdagen en de uitbetaling van gratificaties door het bedrijfsleven is de vraag naar chartaal geld in de maand december het grootst.

VII.6.1 Kasontvangsten en kasuitgaven

Uit het overzicht van de Kasontvangsten blijkt dat bij de bankbiljetten de coupure van SRD 50,- en bij de pasmunten de SRD 1,- het meest is terugontvangen.

Bij het overzicht Kasuitgaven is de coupure van de SRD 50,- het meest uitgegeven en bij de pasmunten de SRD 1,-.

In 2009 zijn er nauwelijks muntbiljetten uitgegeven. In het verslagjaar zijn eveneens als in 2008 overwegend pasmunten uitgegeven, aangezien die pasmunten minder aan slijtage onderhevig zijn.

Evenals in 2008 zijn in het verslagjaar 2009 de coupures van SRD 20,- het meest afgekeurd. Uitgedrukt in een percentage van het totaal aantal afgekeurde bankbiljetten komt dit neer op circa 37%.

VII.7 Vervalsingen

Het totaal aantal onderschepte valse bankbiljetten in 2009 bedraagt 521 stuks. Hiervan is een deel aangeleverd door de handelsbanken. Ten opzichte van 2008 is dit een stijging met circa 324 %. De handelsbanken vervullen een belangrijke rol in het proces van onderschepping en het uit circulatie halen van falsificaties.

TABEL VII.4
De kasbeweging bij de Centrale Bank van Suriname
(in hele SRD)

Omschrijving	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	Totaal
Ontvangsten - Bankbiljetten	141.356.915	94.401.315	83.451.600	118.244.235	437.454.065
- Muntbiljetten	5.924	3.008	5.037	10.214	24.183
- Munten	432.241	351.645	349.148	312.166	1.445.200
Totaal ontvangsten (1)	141.795.080	94.755.968	83.805.785	118.566.615	438.923.448
Uitgaven - Bankbiljetten	119.485.965	110.824.590	131.902.830	178.472.470	540.685.855
- Muntbiljetten	1.094	475	2.581	72	4.222
- Munten	969.687	974.433	1.570.845	1.342.178	4.857.143
Totaal uitgaven (2)	120.456.746	111.799.498	133.476.256	179.814.720	545.547.220
Per saldo ontvangen/uitgegeven	262.251.826	206.555.466	217.282.041	298.381.335	984.470.668

Bron : Centrale Bank van Suriname

TABEL VII.5
Kasontvangsten
(bedragen in hele SRD)

	Coupure	1e kw.	2ekw.	3e kw.	4e kw.	Totaal aantal	Totaal bedrag
Bankbiljetten	100	88.811	83.043	82.367	95.391	349.612	34.961.200
	50	1.254.070	751.078	770.712	1.414.485	4.190.345	209.517.250
	20	2.537.982	1.778.887	1.174.252	1.295.642	6.786.763	135.735.260
	10	1.698.800	1.130.614	1.168.647	1.033.366	5.031.427	50.314.270
	5	404.935	377.445	301.558	346.877	1.430.815	7.154.075
Totaal						17.788.962	437.682.055
Muntbiljetten	2,50	1.719	785	1.524	2.719	6.747	16.867,50
	1,00	1.626	1.045	1.227	3.416	7.314	7.314
Totaal						14.061	24.181,50
Pasmunten	2,50	32.714	49.507	27.182	37.222	146.625	366.562,50
	1,00	311.247	186.600	222.906	191.864	912.617	912.617,00
	0,25	148.823	155.961	225.497	104.507	634.788	158.697,00
	0,10	16.766	19.426	14.687	7.870	58.749	5.874,90
	0,05	6.196	5.663	6.124	5.200	23.183	1.159,15
	0,01	1.691	6.127	13.809	7.279	28.906	289,06
	Totaal						1.804.868

Bron: Centrale Bank van Suriname

TABEL VII.6
Kasuitgaven
(bedragen in hele SRD)

	Coupure	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	Totaal aantal	Totaal bedrag
Bankbiljetten	100	241.554	342.714	191.568	142.906	918.742	91.874.200,00
	50	1.031.493	739.340	1.790.669	2.311.950	5.873.452	293.672.600,00
	20	1.803.367	1.213.325	395.217	1.959.778	5.371.687	107.433.740,00
	10	647.143	1.400.939	1.331.875	754.817	4.134.774	41.347.740,00
	5	243.429	262.060	397.898	368.128	1.271.515	6.357.575,00
Totaal						17.570.170	540.685.855,00
Muntbiljetten	2,50	10	106	74	52	242	605,00
	1,00	545	4.082	87	111	4.825	4.825,00
Totaal						5.067	5.430,00
Pasmunten	2,50	94.805	105.996	219.417	153.612	573.830	1.434.575,00
	1,00	555.726	457.490	631.543	721.463	2.366.222	2.366.222,00
	0,25	425.713	595.328	1.090.875	434.503	2.546.419	636.604,75
	0,10	566.954	749.649	858.831	946.887	3.122.321	312.232,10
	0,05	172.022	518.300	597.126	623.932	1.911.380	95.569,00
	0,01	522.403	224.099	230.137	217.414	1.194.053	11.940,53
	Totaal						11.714.225

Bron : Centrale Bank van Suriname

TABEL VII.7
**Valse bankbiljetten onderschept bij de banken
en bij de Centrale Bank van Suriname**

Uit tabel VII.7 blijkt dat ook in 2009 bij de coupure van SRD 20,- de meeste falsificaties zijn onderscheept.

Coupure	Aantal
100	9
50	76
20	309
10	122
5	5
Totaal	521

Bron : Centrale Bank van Suriname

VII.8 Naverwisseling

TABEL VII.8

Naverwisseling van de Sf-biljetten

Coupure	Naverw. jan t/m dec 2009	
	Aantal	Bedrag
5	5.703	28.515,00
10	7.053	70.530,00
25	9.544	238.600,00
100	4.465	446.500,00
500	986	493.000,00
1.000	1.987	1.987.000,00
2.000	801	1.602.000,00
5.000	1.680	8.400.000,00
10.000	2.340	23.400.000,00
25.000	197	4.925.000,00
Totaal	34.756	41.591.145,00

Bron: Centrale Bank van Suriname

VII.11 Goudcertificaten

Gedurende het verslagjaar zijn er ten opzichte van de voorgaande jaren minder goudcertificaten ter wederinkoop aangeboden bij de Bank. Dit kan hoofdzakelijk worden toegeschreven aan de stijging van de wereldmarktprijs van goud. Het aanhouden van goudcertificaten als beleggingsinstrument duidt erop dat deze als een zeer goed renderende belegging worden beschouwd. Het totaal aantal aangeboden certificaten in 2009 bedraagt 16 stuks (tabel VII.11).

VII.9 Verrekende cheques en giro's in 2009

TABEL VII.9

Aantal verrekende cheques en giro's (in hele SRD)

Maand	Aantal cheques	Bedrag	Aantal giro's	Bedrag
Januari	3.366	221.747.648	1.291	266.925.933
Februari	3.309	264.112.878	1.666	352.163.622
Maart	2.333	227.112.226	1.802	337.125.493
April	3.731	261.635.219	1.698	351.294.096
Mei	3.547	298.195.371	1.531	208.171.789
Juni	4.747	333.666.992	1.904	410.771.927
Juli	4.375	385.835.108	1.709	537.178.395
Augustus	4.168	293.888.645	1.494	192.851.259
September	3.590	320.210.201	1.445	497.770.283
Oktober	3.803	312.948.111	1.678	208.992.259
November	3.984	263.435.936	1.584	495.288.507
December	3.842	425.427.196	2.235	330.914.030
Totaal	44.795	3.608.215.531	20.037	4.189.447.593

Bron : Centrale Bank van Suriname

VII.10 Herdenkingsmunten

TABEL VII.10

Verkochte herdenkingsmunten en gedenkpenningen

Omschrijving	Aantal
Gedenkpenning '20 jaar Staatkundige Onafhankelijkheid' (goud)	3
25 jaar Staatkundige Onafhankelijkheid (goud)	5
30 jaar Staatkundige Onafhankelijkheid (goud)	17
Brug over de Suriname rivier (goud)	6
Millenniummunt (goud)	5
50 jaar Centrale Bank van Suriname (goud)	1
Totaal	37

Bron : Centrale Bank van Suriname

Noot: Alle herdenkingsmunten hebben een gehalte van 22 karaat.

VII.12 Ontwikkeling van de goudproductie en goudexport

Internationale ontwikkelingen

De gemiddelde prijs van goud zoals tot stand gekomen op de London Gold Fix bedroeg dit verslagjaar US\$ 972,34 per troy ounce. Deze gemiddelde prijs was circa US\$ 100 hoger dan de gemiddelde prijs van US\$ 871,96 van 2008. Dit komt neer op een toename van 11,5%. De hoogste prijs werd op 02 december 2009 bereikt waarbij een bedrag van US\$ 1.212,50 werd genoteerd. Opmerkelijk is dat vanaf de tweede week van september alle goudtransacties boven de prijs van US\$ 1000.00 hebben plaatsgevonden. Deze hoge prijzen hebben te maken met de zwakke positie van de US-dollar welke voornamelijk als gevolg van de wereldwijde financiële crisis, behoorlijk aan vertrouwen heeft ingeboet. Goud wordt door beleggers voornamelijk als een soort 'safe haven' gebruikt, een solide beleggingsobject. De sterk toegenomen vraag heeft uiteindelijk geleid tot de hoge prijzen welke thans worden genoteerd.

Ontwikkelingen in Suriname

De exporthoeveelheden van goud afkomstig van de kleinschalige goudwinning, hebben in dit verslagjaar het niveau bereikt van 16.497 kg dit is een stijging van slechts 0,2% ten opzichte van 2008. Gelet op de eerder genoemde hoge prijs is deze kleine toename

wel opmerkelijk te noemen. De gunstige prijsontwikkeling heeft wel ertoe geleid dat de exportwaarde ten opzichte van 2008 met 11,60% is toegenomen tot het niveau van US\$ 515.707.737,50. Ook voor wat betreft de aan de Staat afgedragen royalties van US\$ 4.996.031,00 is er een significante toename te bespeuren van 12,56% ten opzichte van het afgelopen verslagjaar.

In vergelijking met de kleinschalige goudwinning heeft Rosebel Gold Mines (RGM) ten opzichte van 2008 wel een belangrijke toename van de exporthoeveelheden gerealiseerd en wel met 17,5% tot het niveau van 12.103 kg. Vanwege de gunstige prijsontwikkeling bedroeg de hierbij gerealiseerde exportwaarde US\$ 385.022.644. Dit is een stijging van 33,7% ten opzichte van de exportwaarde van 2008, welke US\$ 287.876.670 bedroeg.

Tegenover deze positieve ontwikkelingen staan echter de negatieve effecten op het milieu van met name de kleinschalige goudwinning (onder andere ontbossing, kwikvervuiling en vertroebeling van oppervlaktewater) en op de gezondheid van de in deze gebieden woonachtige bevolking. Het is derhalve aan te bevelen dat op zo kort mogelijke termijn maatregelen tot stand komen die erin moeten resulteren dat de kleinschalige goudwinning op een zodanige wijze haar activiteiten gaat ontplooiën, dat deze negatieve effecten op milieu en volksgezondheid geëlimineerd kunnen worden.

TABEL VII.11
Wederinkoop goudcertificaten

Jaar	5 gram	10 gram	50 gram	100 gram	500 gram	1000 gram	Totaal
2008	18	17	2	0	0	0	37
2009	10	6	0	0	0	0	16

Bron: Centrale Bank van Suriname

TABEL VII.12
Waarde goudcertificaten per jaarultimo
(in hele SRD)

Nominaal in grammen fijn goud uitgedrukt	2006	2007	2008	2009
5	449	612	658	913
10	899	1.223	1.315	1.826
50	4.495	6.117	6.576	9.130
100	8.990	12.235	13.152	18.261
500	44.950	61.173	65.758	91.304
1.000	89.901	122.345	131.514	182.607

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Inclusief rente

TABEL VII.13
Goudexporten van de kleine goudmijnbouw en betaalde royalty's

Maand	Aantal monsters	Gew. in grammen voor bemonstering	Gew. in grammen na bemonstering	Royalty in US\$
Januari	212	1.299.168,4	1.297.804,1	345.135
Februari	195	1.265.746,2	1.264.386,5	366.855
Maart	238	1.488.605,0	1.486.956,6	427.325
April	213	1.275.023,9	1.273.659,5	348.873
Mei	232	1.407.099,8	1.405.654,2	401.165
Juni	222	1.389.522,6	1.388.098,5	405.344
Juli	215	1.236.545,5	1.235.271,2	355.756
Augustus	191	1.182.059,5	1.180.840,2	345.239
September	243	1.537.493,2	1.535.863,7	469.033
Oktober	226	1.399.798,9	1.398.370,8	448.618
November	229	1.413.752,9	1.412.345,9	487.932
December	257	1.618.996,9	1.617.360,7	594.756
Totaal	2.673	16.513.812,8	16.496.611,9	4.996.031

Bron : Centrale Bank van Suriname

Een verdere complicatie wordt gevormd doordat de wildgroei in porkknokkersactiviteiten nu ook de operaties van de grootschalige ondernemingsgoudwinning in het Gross Rosebelgebied en in het concessiegebied van Suralco Newmont in het Nassaugebergte, dreigt aan te tasten.

Ook tegen deze achtergrond bezien, blijkt ordering van de porkknokkersactiviteiten een dringende noodzaak.

VII.14 Numismatisch Museum

Collectie Registratie

Het project van het Numismatisch Museum welke het geheel jaar door prioriteit genoot en waar veel aandacht aan werd geschonken, is de "Collectie Registratie".

In het kader van dit project worden door het Numismatisch Museum de definities en kenmerken van elk object in haar collectie nauwkeurig beschreven en, aangevuld met fotomateriaal, in een database, Adlib Museum, opgeslagen.

Het Numismatisch Museum hanteert met betrekking tot haar collectie de volgende onderverdeling:

- Surinaams papiergeld
- Buitenlands papiergeld
- Surinaamse munten
- Buitenlandse munten
- Surinaamse muntsets
- Buitenlandse muntsets

- Replica's, en
- Aanverwante voorwerpen

Daarnaast houdt het Numismatisch Museum er een aparte registratie van objecten die in bruikleen zijn gegeven op na.

Publieksonderzoek

Het Numismatisch Museum houdt jaarlijks vanaf haar opening een publiekstelling middels een gastenboek, dat ten behoeve van het publiek in het Museum is geplaatst.

De grootste bezoekersgroep bestaat sedert haar opening op 8 april 2002 uit scholieren c.q. studenten die niet alleen in schoolverband een bezoek brengen aan het Numismatisch Museum, maar ook uit individuele studenten die informatie wensen te vergaren voor een werkstuk of scriptie over de historie van het Surinaams geldwezen.

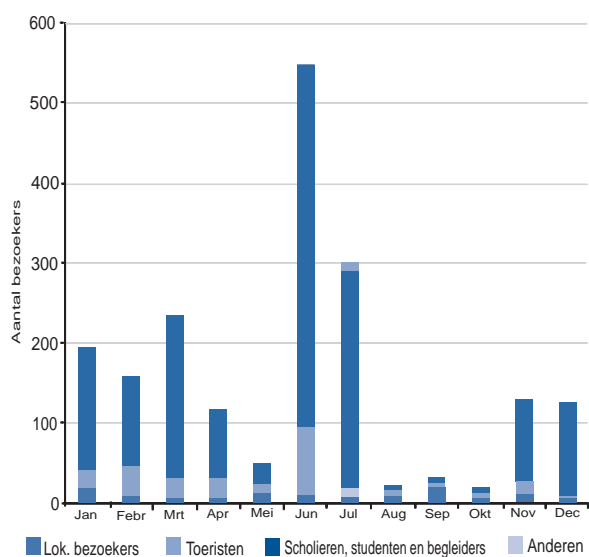
Het Numismatisch Museum verstuurt derhalve jaarlijks informatie over haar permanente- en tijdelijke expositie naar de verschillende GLO-, VOJ- en VOS- scholen in Suriname. Daarnaast wordt ook het Buitengewoon Onderwijs in kennis gesteld van de laatste ontwikkelingen binnen het Numismatisch Museum.

Het Numismatisch Museum ontvangt daarnaast wekelijks bezoek van toeristen al dan niet in georganiseerd verband. De folders van het Numismatisch Museum zijn derhalve speciaal voor deze bezoekersgroep tweetalig, namelijk het Nederlands

en het Engels, en op verschillende lokaties, zoals onder andere hotels en toeristenbureaus geplaatst. Aan groepen kan op afspraak een rondleiding in het Nederlands, Engels of in het Sranan Tongo worden verzorgd. De groep dient weliswaar uit minimaal vijf (5) personen te bestaan, terwijl in schoolverband een rondleiding vanaf het 5e leerjaar of een daarmee vergelijkbaar niveau mogelijk is.

Terugkomend op de publiekstelling, kan worden vastgesteld dat in 2009 er 1.944 personen onderverdeeld naar lokale bezoekers (132), toeristen (251), scholieren en begeleiders (1.550) en anderen (11), het Numismatisch Museum hebben bezocht. Het aantal van 1.944 betreft dus alleen degenen die zich geregistreerd hebben in het gastenboek van het Numismatisch Museum.

GRAFIEK VII.1
Publieksonderzoek 2009

Bron: Centrale Bank van Suriname

Digitale Informatie

Behalve een persoonlijk bezoek aan het Numismatisch Museum weten steeds meer mensen het Museum te bereiken via onder andere haar e-mail adres (numismatischmuseum@cbvs.sr) en de website. Alle verzoeken die binnenkomen worden met de nodige zorg behandeld. De website van het Numismatisch Museum geeft zowel informatie in het Nederlands als in het Engels. Het aantal pagina's op de website van het Numismatisch Museum die vanaf de oprichting bekeken zijn, bedraagt ca. 10.000. De personen die de website bezochten, waren voornamelijk afkomstig uit Suriname, Nederland, de Verenigde Staten van Amerika, Duitsland, België en Brazilië.

VII.15 Meerjaren overzicht balansen en resultatenrekeningen 2005-2009

In tabel VII.14 zijn de balansen en resultatenrekeningen over de jaren 2005 tot en met 2009 gecompriemd opgenomen. De cijfers zijn ontleend aan de door de externe accountant goedgekeurde jaarrekeningen. De balansen zijn na winstverdeling; daar waar het nodig werd geacht is herrubricering toegepast.

Aan de actiefzijde van de balans vertonen de posten 'Goud en goudvorderingen' en 'Vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden' een significante stijging. Aan de andere zijde van de balans is de meest in het ooglopende stijging waargenomen bij de posten 'Bankbiljetten in omloop', 'Verplichtingen aan de algemene banken' en 'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten I.M.F'.

In de voorgaande paragrafen worden de cijfers over het jaar 2009 nader toegelicht.

TABEL VII.14
Meerjaren overzicht balansen en resultatenrekeningen

Balans per 31 december (bedragen in hele SRD)
(Na winstverdeling)

ACTIVA	2005	2006	2007	2008	2009
Goud en goudvorderingen	41.999.490	62.221.294	94.399.275	114.691.267	169.552.982
Vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden	390.671.868	673.102.091	1.101.692.688	1.706.251.343	1.925.921.873
Vorderingen op de Staat en overige vorderingen	215.817.433	186.958.646	179.969.245	361.976.237	400.668.525
Beleggingen van kapitaal, resevefonds en bijzondere reserve	6.049.133	3.972.381	4.607.838	4.817.212	5.601.217
Overige activa	60.775.505	73.396.871	77.131.746	125.940.614	73.937.085
	<u>715.313.429</u>	<u>999.651.283</u>	<u>1.457.800.792</u>	<u>2.313.676.673</u>	<u>2.575.681.682</u>

PASSIVA

Bankbiljetten in omloop	322.408.265	390.139.620	473.432.255	568.897.015	672.118.805
Verplichtingen aan de algemene banken	194.319.461	303.162.351	427.375.506	628.057.730	708.217.905
Verplichtingen aan de Staat en aan overige in- en niet ingezetenen (in SRD)	-39.070.781	36.682.400	213.160.610	499.022.021	463.422.345
Verplichtingen aan in- en niet ingezetenen (in vreemde valuta)	9.670.676	1.596.050	2.694.956	303.854.894	2.832.529
Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten I.M.F.	29.907.250	31.573.500	33.154.500	32.511.250	372.893.885
Goudcertificaten	29.545.200	32.521.431	44.206.940	47.472.824	61.093.765
Overige passiva	100.290.083	93.110.801	103.651.143	61.539.481	94.417.699
Herwaarderingsrekeningen	20.604.241	65.299.626	113.944.595	87.629.081	115.251.996
Kapitaal en reserves	47.639.034	45.565.504	46.180.287	84.692.377	85.432.753
	<u>715.313.429</u>	<u>999.651.283</u>	<u>1.457.800.792</u>	<u>2.313.676.673</u>	<u>2.575.681.682</u>

Bron: Gecertificeerde jaarrekening CBvS

Resultatenrekening over (Bedragen in hele SRD)

	2005	2006	2007	2008	2009
BATEN					
Netto interestbaten	43.818.983	58.188.689	59.592.324	73.176.097	76.940.360
Gerealiseerde verkoopresultaten en afwaarderingen	-4.741.861	-2.865.665	642.499	13.130.437	11.872.089
Koersmarge	25.615.685	20.673.797	20.297.993	32.607.537	32.761.566
Overige baten	2.741.461	2.253.675	2.544.963	4.618.335	5.506.731
Totaal netto baten	<u>67.434.268</u>	<u>78.250.496</u>	<u>83.077.779</u>	<u>123.532.406</u>	<u>127.080.746</u>
LASTEN					
Personeelskosten	22.985.197	32.973.224	34.090.659	34.030.195	37.272.619
Beheerskosten	6.057.565	6.077.610	7.758.699	9.189.451	6.572.279
Afschrijvingskosten	3.717.009	4.662.930	4.471.022	3.314.148	3.554.541
Overige lasten	0	0	43.522	35.501	171.905
Totaal der lasten	<u>32.759.771</u>	<u>43.713.764</u>	<u>46.363.902</u>	<u>46.569.295</u>	<u>47.571.344</u>
Winst	<u>34.674.497</u>	<u>34.536.732</u>	<u>36.713.877</u>	<u>76.963.111</u>	<u>79.509.402</u>

Bron: Gecertificeerde jaarrekening CBvS

RAADSBESLUIT VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

Raadsbesluit van de Raad van Commissarissen ten aanzien van de vaststelling van de jaarrekening van de Bank over het boekjaar 2009

CENTRALE BANK VAN SURINAME

Paramaribo, 12 mei 2010

RAADSBESLUIT VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

De Raad van Commissarissen heeft in zijn gewone vergadering van woensdag 4 mei 2010, overeenkomstig het bepaalde in artikel 30 van de Bankwet 1956, na ampele bespreking vastgesteld:

de jaarrekening van de Bank over het boekjaar 2009, zoals deze door haar President is opgemaakt en van de nodige toelichtingen is voorzien;
daarna door de externe accountant is gecontroleerd en deze zijn goedkeurende verklaring ter zake heeft uitgebracht.

De aldus vastgestelde jaarrekening strekt de President van de Bank tot volledige kwijting.

Ten aanzien van de winstbestemming heeft de Raad overeenkomstig het bepaalde in artikel 35 van de Bankwet 1956 goedgekeurd dat de behaalde jaarwinst over 2009, groot SRD79.509.402,00 geheel komt aan de Staat.

De Raad heeft bij dit besluit er nota van genomen dat wegens de correcte en tijdige voldoening van de betalingstermijnen door de Staat, er geen aanleiding bestaat dat de Bank als cessionaris, voor wat het boekjaar 2009 betreft, gebruik maakt van het als zekerheidsstelling aan haar bij de Consolidatielening d.d. 26 juli 2002 verleende recht op de gecedeerde jaarlijkse winst.

De Raad van Commissarissen
van de Centrale Bank van Suriname

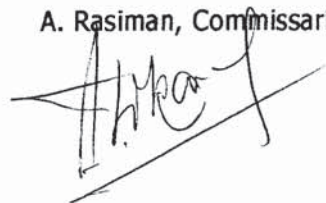

drs. H. Pinas, Regeringscommissaris

Directeur van Financiën,
drs. A. Wijnerman, Commissaris

Directeur van Handel en Industrie
M. Tuur MBA, Commissaris

drs. J. Gefferie-Redmount, Commissaris

V. Kirpalani, Commissaris

A. Rasiman, Commissaris

JAARREKENING

Publicatieverslag 2009

BALANS PER 31 DECEMBER 2009
RESULTATENREKENING OVER 2009

GRONDSLAGEN VOOR BALANSWAARDERING EN RESULTAATBEPALING
TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2009
TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING OVER 2009

OVERIGE GEGEVENS

Accountantsverklaring

Vaststelling jaarrekening

Statutaire winstverdeling

Vaststelling jaarrekening voorgaand boekjaar

Vaststelling jaarrekening 2009 en winstverdeling boekjaar 2009

Management en Toezichhoudend Orgaan van de Bank

BALANS PER 31 DECEMBER 2009

(Na winstverdeling)

ACTIVA	2009	2008
	SRD	SRD
Goud en goudvorderingen		
Goud in het buitenland	158.122.895	105.481.233
Goud in het binnenland	5.638.860	4.578.372
Industriegoud	<u>5.791.227</u>	<u>4.631.662</u>
	169.552.982	114.691.267
Vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden		
Vorderingen		
op correspondentbanken	1.558.530.194	1.679.030.978
Vorderingen op het I.M.F.	<u>367.391.679</u>	<u>27.220.365</u>
	1.925.921.873	1.706.251.343
Vorderingen op de Staat en overige vorderingen		
Voorschotten aan de Staat (ex art. 21 Bankwet)	212.828.143	22.300.000
Geconsolideerde Vlottende Staatsschuld	125.010.000	130.566.000
Leningen en voorschotten personeel	1.430.129	1.055.845
Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen	61.352.316	208.037.363
Overige	<u>47.937</u>	<u>17.029</u>
	400.668.525	361.976.237
Beleggingen van kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve		
Belegging in herdenkingsmunten	3.452.930	2.712.553
Belegging in kunstwerken	<u>2.148.287</u>	<u>2.104.659</u>
	5.601.217	4.817.212
Overige activa		
Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud	6.512.177	5.261.443
Materiële vaste activa	35.221.253	33.054.853
Overige financiële activa	122.360	122.360
Overlopende activa	11.668.885	9.729.165
Diverse	<u>20.412.410</u>	<u>77.772.793</u>
	73.937.085	125.940.614
	<u>2.575.681.682</u>	<u>2.313.676.673</u>

Paramaribo, 04 mei 2010

De President van de Centrale Bank van Suriname

André E. Telting

Governor

PASSIVA	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Bankbiljetten in omloop	672.118.805	568.897.015
Verplichtingen aan de algemene banken	708.217.905	628.057.730
Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen in SRD	376.802.623	453.007.521
Verplichtingen aan niet-ingezetenen in SRD	7.110.319	7.532.945
Verplichtingen aan ingezetenen in vreemde valuta	2.632.681	303.455.197
Verplichtingen aan niet-ingezetenen in vreemde valuta	199.848	399.697
Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten I.M.F.	372.893.885	32.511.250
Goudcertificaten	61.093.765	47.472.824
Overige passiva		
Overlopende passiva	751.769	1.203.354
Diverse passiva	<u>173.175.332</u>	<u>98.817.683</u>
	173.927.101	100.021.037
Herwaarderingsrekeningen		
Waarderingsverschillen goud en deviezen	90.083.386	62.460.471
Herwaardering gebouwen en terreinen	<u>25.168.610</u>	<u>25.168.610</u>
	115.251.996	87.629.081
Kapitaal en reserves		
Kapitaal	10.000.000	10.000.000
Reservefonds	15.209.198	14.468.820
Bijzondere reserve	<u>60.223.556</u>	<u>60.223.556</u>
	85.432.754	84.692.376
	<u>2.575.681.682</u>	<u>2.313.676.673</u>

Paramaribo, 04 mei 2010

De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

Regeringscommissaris: **H. Pinas**

Overige Commissarissen van de Raad:

Directeur van Financiën: **A. H. Wijnerman**

Directeur van Handel en Industrie: **M. Tuur**

J. Gefferie-Redmount

V. Kirpalani

A. Rasiman

RESULTATENREKENING OVER 2009

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Interestbaten	84.575.792	76.298.249
Interestlasten	<u>7.635.432</u>	<u>3.122.152</u>
<i>Netto interestbaten</i>	<u>76.940.360</u>	<u>73.176.097</u>
Gerealiseerde verkoopresultaten en afwaardering op lagere		
Marktwaaarde	11.872.089	13.130.437
Koersmarge	32.761.566	32.607.537
Provisiebaten	5.344.305	4.276.748
Overige baten	<u>162.426</u>	<u>341.587</u>
Totaal netto baten	<u>127.080.746</u>	<u>123.532.406</u>
Personeelskosten	37.272.619	34.030.195
Andere beheerskosten	6.572.279	9.189.451
Afschrijving op materiële vaste activa	2.306.518	2.285.566
Overige lasten	<u>1.419.928</u>	<u>1.064.083</u>
Totaal der lasten	<u>47.571.344</u>	<u>46.569.295</u>
Winst	<u>79.509.402</u>	<u>76.963.111</u>

Paramaribo, 04 mei 2010

De President van de Centrale Bank van Suriname

André E. Telting

Governor

De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

Regeringscommissaris: **H. Pinas**

Overige Commissarissen van de Raad:

Directeur van Financiën: **A. H. Wijnerman**

Directeur van Handel en Industrie: **M. Tuur**

J. Gefferie-Redmount

V. Kirpalani

A. Rasiman

GRONDSLAGEN VOOR BALANSWAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Algemene waarderingsregels

De activa en passiva worden voor de nominale waarde opgenomen tenzij in de navolgende toelichtingen anders is vermeld.

Van de winsten van de Bank wordt overeenkomstig artikel 35, lid 1 van de Bankwet geen belasting geheven, ingevolge waarvan niet met actieve latente belastingvorderingen noch met passieve latente belastingverplichtingen rekening wordt gehouden.

GRONDSLAGEN VAN OMREKENING VAN BUITENLANDSE GELDSOORTEN

De activa en passiva in vreemde valuta worden in beginsel ultimo van het jaar gewaardeerd tegen de door de Bank genoteerde aankoopkoers voor wissels, cheques en overmakingen.

De omrekening van transacties in vreemde valuta in de loop van het jaar vindt in beginsel plaats tegen de officieel door de Bank genoteerde dagkoers, zijnde de aankoopkoers.

Voor de omrekening van buitenlandse geldsoorten en waarden per jaareinde, zijn de volgende door de Bank gehanteerde wisselkoersnoteringen gehanteerd.

Aankoopkoersen voor wissels en bankpapier ¹	2009		2008	
	wis- sels	bank- papier	wissels	bank- papier
	SRD	SRD	SRD	SRD
US-dollar	2,710	2,710	2,710	2,710
Euro	3,886	3,874	3,821	3,809
Pound sterling	4,298	4,268	3,922	3,894

GRONDSLAGEN RESULTAATBEPALING

Baten en lasten worden ten gunste of ten laste van het jaar verwerkt waarop die betrekking hebben.

Bij het vaststellen van de baten en lasten wordt rekening gehouden met vooruitbetaalde en nog te betalen kosten, alsmede met nog te ontvangen of vooruitontvangen opbrengsten.

In geval van stagnerende rentedragende vorderingen wordt waar nodig rekening gehouden met een voorziening op de in rekening gebrachte interest.

De drukkosten van de in een jaar ontvangen biljetten worden geactiveerd en over een periode van 3 jaar afgeschreven. In het jaar van ontvangst wordt vijftig procent van de afschrijvingslast per jaar ofwel 1/6 deel van de drukkosten van de ontvangen biljetten als last verwerkt.

De pensioenen van het personeel zijn ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname. Zij zijn gebaseerd op het 'final pay' systeem.

¹ De wisselkoersen zijn een afgeleide van de door de Europese Centrale Bank aangegeven referentiewisselkoersen voor de euro op de vorige Bankdag.

De aan het pensioenfonds verschuldigde koopsommen worden jaarlijks door een actuaaris vastgesteld op basis van de ‘verkrege rechten methode’ en ten laste van het jaar gebracht waarop zij betrekking hebben.

De Voorziening pensioenverplichtingen onder ‘Diverse passiva’ wordt gevormd ten behoeve van de Presidenten van de Bank. De voorziening is voor het laatst in 2004 actuariael berekend. Daarna berusten de toevoegingen aan de reserve op interne schattingen.

Met verwijzing naar artikel 8 van de Bankwet is de Bank bevoegd haar kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve te beleggen. De opbrengsten van deze beleggingen worden onder de winsten van de Bank opgenomen. Mutaties in de waarde van de bezittingen, waarin het kapitaal is belegd worden ten bate of ten laste van het reservefonds gebracht. Voor- of achteruitgang van de waarde der bezittingen, waarin de reserves zijn belegd, komt ten bate of ten laste van die reserves.

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN EN TOELICHTINGEN

Hiernavolgend worden de grondslagen voor de belangrijkste posten van de balans behandeld.

Goud en goudvorderingen

Deze post bevat het monetair goud dat als bestanddeel van de officiële reserves wordt aangehouden en het industriegoud dat in de vorm van grenailles voor de industrie beschikbaar wordt gehouden.

Waardering goudreserve:

Monetair goud

De waardering van de voorraad monetair goud is gebaseerd op de notering van de ‘London Gold Fix’² per jaareinde.

Industriegoud

De waardering van het industriegoud is gebaseerd op 93% van het brutogewicht tegen de ‘London Fixing’ per jaareinde uitgaande van het gemiddelde refiningspercentage over een periode van twee jaren.

Vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden

Vorderingen op correspondentbanken

De onder deze post begrepen vorderingen in vreemde valuta betreffen werksaldi, die worden aangehouden bij correspondentbanken, alsmede kortlopende beleggingen van vrij beschikbare liquide middelen. De waardering van deze vorderingen vindt plaats tegen marktwaarde.

² De aangegeven goudprijs is de London PM-gold fix op de vorige Bankdag

Vorderingen op het I.M.F.

De vorderingen op het I.M.F. betreffen 'special drawing rights' (SDR's). Deze bijzondere trekkingsrechten betreffen, door het Internationale Monetaire Fonds gecreëerde deviezenreserves, die in beginsel alleen mogen worden gebruikt bij een betalingsbalanstekort en in dat geval bij andere lidlanden inwisselbaar zijn in US-dollars.

Beleggingen van kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve

Belegging in herdenkingsmunten

Deze betreffen een belegging van het kapitaal. Deze herdenkingsmunten worden gewaardeerd tegen fijn goudwaarde op basis van de marktwaarde van het edelmetaal per jaareinde. De waardeveranderingen als gevolg van de periodieke herwaardering van de belegde herdenkingsmunten worden ten gunste/ten laste van het reservefonds verwerkt.

Belegging in kunstwerken

Deze betreffen een belegging van het kapitaal. De kunstwerken worden gewaardeerd op basis van de bij taxatie vastgestelde waarde. De waardeveranderingen worden ten gunste of ten laste van het reservefonds verwerkt.

Overige activa

Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud

Deze voorraad betreft een handelsvoorraad en wordt gewaardeerd tegen fijn goudwaarde op basis van de marktwaarde van het edelmetaal per jaareinde.

Materiële vaste activa

De onroerende goederen, zijnde gebouwen en terreinen zowel in grondhuur als in erfpacht, worden tegen de actuele waarde gewaardeerd. De herwaardering geschiedt aan het einde van het jaar en vindt plaats op basis van periodieke taxatie of zonodig tussentijds afhankelijk van de economische omstandigheden. Bij de herwaardering van de onroerende goederen wordt uitgegaan van de boekwaarde. De meerwaarde van de onroerende goederen, zijnde de toename van de boekwaarde als gevolg van herwaardering, wordt als herwaarderingsreserve verwerkt. Over de aanschafwaarde en de herwaardering van de terreinen wordt niet afgeschreven. De overige goederen opgenomen onder de post 'materiële vaste activa' worden tegen de verkrijgingsprijs gewaardeerd.

Afschrijvingsduur materiële vaste activa

Gebouwen:	nieuw 40 jaar renovatie 15-30 jaar
Inventarissen:	3-5 jaar
Transportmiddelen:	5 jaar

De afschrijvingen geschieden tijdsevenredig.

Goudcertificaten

Deze betreffen rentedragende, in grammen fijn goud uitgedrukte certificaten aan toonder, die bij de Centrale Bank van Suriname in Surinaamse munt te gelde kunnen worden gemaakt. Zij hebben een onbepaalde geldigheidsduur en kunnen naar believen voor wederinkoop, bij de Bank worden aangeboden. Conform het reglement kan de rente op een goudcertificaat maximaal twintig jaar worden bijgeschreven.

In- en verkoop geschieden tegen de dagwaarde, die gebaseerd is op de notering van de 'London Gold Fix', tegen de koers zoals deze op de dag van transactie door de Bank van toepassing zal zijn verklaard. Waardering op de balans vindt plaats tegen de nominale waarde. De waardering per balansdatum in SRD vindt plaats tegen de door de Bank genoteerde verkoopkoers. Over de nominale goudwaarde wordt een enkelvoudige rente, in goud uitgedrukt, van 5% per jaar vergoed, die uitsluitend betaalbaar is wanneer een goudcertificaat voor wederinkoop aan de Bank wordt aangeboden.

Herwaarderingsrekeningen

Waarderingsverschillen goud en deviezen

De omrekening van transacties in goud en in vreemde valuta in de loop van het jaar vindt in beginsel plaats tegen de officieel door de Bank genoteerde dagkoers. De verdiende koersmarge op de verkooptransacties van vreemde valuta, zijnde het verschil tussen de aankoop- en verkoopkoers, wordt tezamen met de door de lokale banken afgedragen kostenvergoeding, onder de post 'Koersmarge' in de resultatenrekening verantwoord.

De koersverschillen, die ontstaan als gevolg van de waardefluctuaties van de Surinaamse munt ten opzichte van andere valuta, worden ten gunste of ten laste geboekt van de post 'Waarderingsverschillen goud en deviezen' geboekt. Boeking ten laste van de post 'Waarderingsverschillen goud en deviezen' geschieden voor zover het saldo voldoende is. Tekorten alsmede bij verkoop gerealiseerde koersverschillen worden verantwoord onder de post 'Gerealiseerde verkoopresultaten en afwaardering op lagere marktwaarde'. De post 'Waarderingsverschillen goud en deviezen' in de balans bevat dientengevolge alleen de nog niet-gerealiseerde waardeverschillen, die betrekking hebben op de per balansdatum aanwezige hoeveelheid goud en de netto deviezenvoorraad, inclusief beleggingen. De vaststelling vindt plaats voor goud en per valutasoort afzonderlijk.

Herwaardering gebouwen en terreinen

Deze herwaarderingsrekening betreft de herwaardering van de onroerende goederen van de Bank op basis van de marktwaarde. Afwaardering van onroerende goederen geschiedt tot het saldo van de herwaarderingsrekening, waarbij het deel boven het saldo van de reserve ten laste van de resultatenrekening wordt gebracht. De herwaardering van onroerende goederen wordt separaat van de post 'Kapitaal en reserves' opgenomen.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2009

Goud en goudvorderingen

Naar aard en hoeveelheden zijn het goud en de goudvorderingen in fine troy ounces onder deze post als volgt opgebouwd:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	Fine troy ounces	Fine troy ounces
<i>In hoeveelheden</i>		
Monetair goud	55.567	46.694
Industriegoud	<u>2.113</u>	<u>2.113</u>
	<u>57.680</u>	<u>48.807</u>
<i>In waarden</i>		
	SRD	SRD
Monetair goud	163.761.755	110.059.605
Industriegoud	<u>5.791.227</u>	<u>4.631.662</u>
	<u>169.552.982</u>	<u>114.691.267</u>

Waardering monetair goud geschiedt tegen de London Gold Fix per jaareinde per troy ounce

USD-waarde per troy ounce per jaareinde	1.087,50	869,75
SRD-waarde per troy ounce per jaareinde	2.947,13	2.357,02

De waardering van het industriegoud geschiedt tegen 93% van de voorraad tegen de London Gold Fix per jaareinde.

Monetair goud

Het verloop van de monetaire goudvoorraad is als volgt:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	Fine troy ounces	Fine troy ounces
<i>In hoeveelheden</i>		
Stand per 1 januari	46.694	39.815
Toegevoegd	8.902	6.910
Verkocht	<u>-29</u>	<u>-31</u>
Stand per 31 december	<u>55.567</u>	<u>46.694</u>
<i>In waarden</i>		
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	110.059.605	89.959.347
Toegevoegd	23.693.374	15.626.299
Verkocht	-74.346	-69.561
Herwaardering	<u>30.083.122</u>	<u>4.543.520</u>
Stand per 31 december	<u>163.761.755</u>	<u>110.059.605</u>

Vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden

Vorderingen op correspondentbanken

Deze post is opgebouwd uit beleggingen en tegoeden bij correspondentbanken alsook kaswaarden in vreemde valuta.

De samenstelling is als volgt:	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Beleggingen in USD	773.344.501	912.005.749
Beleggingen in Euro	<u>703.312.638</u>	<u>575.444.027</u>
	<u>1.476.657.139</u>	<u>1.487.449.776</u>
Tegoeden	78.434.099	185.891.047
Kaswaarden in vreemde valuta	<u>3.438.956</u>	<u>5.690.155</u>
	<u>81.873.055</u>	<u>191.581.202</u>
	<u>1.558.530.194</u>	<u>1.679.030.978</u>

Beleggingen

Deze beleggingen betreffen per 31 december:	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Deposito's met een:		
- looptijd korter dan een jaar @ 0,25%-6,07% / 1,15%-5,28%	1.036.375.438	788.442.092
- langer dan een jaar @ 0,4%-6,5% / 2,75%-6,5%	<u>440.281.701</u>	<u>699.007.684</u>
	<u>1.476.657.139</u>	<u>1.487.449.776</u>

Tegoeden

De tegoeden betreffen de werksaldi bij correspondentbanken in het buitenland, waarvan SRD 36.908.038 in Euro, SRD 41.405.519 in USD en SRD 120.542 in overige valuta.

Vorderingen op het I.M.F.

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Bijzondere trekkingsrechten I.M.F.	341.464.554	1.525.990
Reservetranchepositie in het I.M.F.	<u>25.927.125</u>	<u>25.694.375</u>
	<u>367.391.679</u>	<u>27.220.365</u>
	SDR	SDR
Bijzondere trekkingsrechten I.M.F. in SDR	80.667.270	363.764
Reservetranchepositie in het I.M.F. in SDR	<u>6.125.000</u>	<u>6.125.000</u>
	<u>86.792.270</u>	<u>6.488.764</u>

De Staat is sinds april 1978 lid van het Internationaal Monetair Fonds.

De bijzondere trekkingsrechten betreffen de SDR-positie en reserve-activa of deviezenreserves, die door het I.M.F. zijn gecreëerd. In 2009 heeft het Internationale Monetaire Fonds de deviezenreservepositie van haar lidlanden vergroot, naar gelang hun participatie in het Fonds. De toewijzing aan Suriname is in dit kader verruimd met SDR 80.342.106. Op de hieruit voortvloeiende schuld is rente verschuldigd, waarvan het tarief per kwartaal wordt aangepast aan marktontwikkelingen en ten laste van de SDR positie wordt gebracht. Anderzijds wordt rente ontvangen over de SDR positie. De SDR's uit dit fonds kunnen worden aangewend bij transacties tussen officiële en monetaire instanties.

Onderstaand het verloop van de 'Bijzondere trekkingsrechten I.M.F.'.

	2009		2008	
	SDR's	SRD	SDR's	SRD
Beginsaldo	363.764	1.525.990	566.191	2.422.165
Allocatie	80.342.106	339.952.232		
Kosten/rentevergoeding	-38.600	-158.924	-202.427	-863.703
Herwaardering	-	145.256	-	-32.472
Eindsaldo	<u>80.667.270</u>	<u>341.464.554</u>	<u>363.764</u>	<u>1.525.990</u>

De reservetranche positie betreft de deelneming in het I.M.F. Deze betreft de SDR rechten die de Staat Suriname bezit als lid van het I.M.F. gebaseerd op haar zogenoemde reservetranche. Zij mogen in beginsel alleen worden gebruikt bij een betalingsbalanstekort en kunnen in dat geval aan het I.M.F. worden gecedeerd om convertibele valuta te verkrijgen.

Vorderingen op de Staat en overige vorderingen

Voorschotten aan de Staat (ex art. 21 Bankwet)

De post 'voorschotten aan de Staat (ex. artikel 21 van de Bankwet)' betreft een rentedragend rekening-courantkrediet op onderpand van schatkistpapier, groot SRD 212.828.143. Het voorschot dateert van 24 december 2009. Het eerdere voorschot ad. 22.300.000, daterende van 9 augustus 2002, is in mei 2009 volledig afgelost. Door de Staat is bij de Bank schatkistpapier gedeponneerd ten bedrage van SRD 228 miljoen, zijnde het maximale voorschot dat de Staat mag opnemen. De rente bedraagt 9% per jaar enkelvoudig over het uitstaande saldo.

Geconsolideerde Vlottende Staatsschuld

Deze post betreft een lening aan de Staat die op 26 juli 2002 is afgesloten tussen de Bank en de Republiek Suriname ten bedrage van oorspronkelijk Sf 163.792.523.185. Tot zekerheid heeft de Staat haar recht op de jaarlijkse winst van de Bank gecedeerd.

Het verloop is als volgt:

	2009	2008
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	130.566.000	136.122.000
Aflossingen	<u>5.556.000</u>	<u>5.556.000</u>
Stand per 31 december	<u>125.010.000</u>	<u>130.566.000</u>

Leningen en voorschotten personeel

Deze post omvat persoonlijke leningen, bouwkredieten en voorschotten aan het personeel van de Bank.

Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen

Deze post is als volgt opgebouwd:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Rekening-courantvorderingen op financiële instellingen	43.881.136	189.337.721
Overige vorderingen op financiële instellingen	<u>17.471.180</u>	<u>18.699.642</u>
	<u>61.352.316</u>	<u>208.037.363</u>

Beleggingen van kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve

De Bank mag krachtens artikel 8 van de Bankwet haar kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve beleggen volgens regelen goed te keuren door de Regering van Suriname. Op grond hiervan is een deel van de voor belegging beschikbare middelen belegd in herdenkingsmunten en kunstwerken.

Belegging in herdenkingsmunten

Deze post is als volgt samengesteld:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
<i>In hoeveelheden</i>	Fine troy ounces	Fine troy ounces
Gouden herdenkingsmunten per jaareinde	1.486,81	1.212,42
Zilveren herdenkingsmunten per jaareinde	7.966,82	7.375,31
<i>In waarden</i>	SRD	SRD
Gouden herdenkingsmunten per jaareinde	3.114.791	2.491.123
Zilveren herdenkingsmunten per jaareinde	<u>338.139</u>	<u>221.430</u>
	<u>3.452.930</u>	<u>2.712.553</u>

Belegging in kunstwerken

Het verloop van de belegging in kunstwerken is als volgt:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	2.104.659	1.926.219
Investering	<u>43.628</u>	<u>178.440</u>
Stand per 31 december	<u>2.148.287</u>	<u>2.104.659</u>

Overige activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn als volgt samengesteld:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Terreinen	14.262.692	14.262.692
Gebouwen	<u>14.831.263</u>	<u>15.345.294</u>
<i>Onroerende Goederen</i>	29.093.955	29.607.986
Onderhanden investeringen	2.111.225	98.890
Inventarissen	3.728.387	2.993.267
Transportmiddelen	<u>287.686</u>	<u>354.710</u>
Stand per 31 december	<u>35.221.253</u>	<u>33.054.853</u>

Overige financiële activa

Deze betreffen participaties in de bancaire instelling Banco Latinoamericano de Exportaciones (Bladex) en de “Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication” (SWIFT). Bladex is een multinationale bank gevestigd in Panama met als doelstelling bevordering van de regionale handel in Latijns-America. SWIFT is een coöperatieve instelling waarin de deelnemende banken en overige van haar diensten gebruikmakende ondernemingen participeren. De Bank maakt voor al haar internationale financiële transacties gebruik van SWIFT.

De Bank bezit 7.285 aandelen A Bladex, met een waarde per aandeel ultimo 2009 van USD 13,85 en 1 aandeel SWIFT. Zij zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs groot SRD 118.800, respectievelijk SRD 3.560.

Overlopende activa

De overlopende activa betreffen nog te ontvangen baten.

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Interest financiële instellingen	8.426.030	7.780.749
Interest de Staat	3.240.218	1.828.200
Overige	<u>2.637</u>	<u>120.216</u>
	<u>11.668.885</u>	<u>9.729.165</u>

Diverse

Deze post is als volgt opgebouwd:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Te verrekenen bedragen met derden	10.365.420	9.496.885
Geactiveerde drukkosten SRD-biljetten	3.971.135	550.468
Overlopende banktransacties	1.733.345	42.470.105
Beleggingen bij financiële instellingen	671.572	761.329
Te verrekenen u.h.v. valuta termijncontracten USD	-	20.799.250
Overige vorderingen	<u>3.670.938</u>	<u>3.694.756</u>
	<u>20.412.410</u>	<u>77.772.793</u>

PASSIVA

Bankbiljetten in omloop

Deze post betreft de SRD-bankbiljetten in omloop, met name de emissie 2004.

De nog niet ter verwisseling aangeboden Sf-biljetten per jaareinde zijn niet onder deze noemer opgenomen maar onder de post 'Diverse passiva'.

De bankbiljetten in omloop zijn naar coupure als volgt verdeeld:

* naar coupures:

		<u>2009</u>	<u>2008</u>
<i>In hoeveelheden</i>		aantallen	aantallen
SRD	5,00	1.898.543	2.012.245
SRD	10,00	2.837.930	3.734.583
SRD	20,00	4.619.137	6.034.713
SRD	50,00	7.732.647	6.049.540
SRD	100,00	1.552.317	983.187
<i>In waarden</i>		SRD	SRD
SRD	5,00	9.492.715	10.061.225
SRD	10,00	28.379.300	37.345.830
SRD	20,00	92.382.740	120.694.260
SRD	50,00	386.632.350	302.477.000
SRD	100,00	<u>155.231.700</u>	<u>98.318.700</u>
		<u>672.118.805</u>	<u>568.897.015</u>

Verplichtingen aan de algemene banken

Deze betreffen rekening-courantverplichtingen aan algemene banken en de door hen bij de Bank aangehouden kasreserve in SRD en in vreemde valuta en wel als volgt:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
R/C-tegoeden in SRD algemene banken	367.711.199	376.572.696
Kasreserveverplichtingen in SRD algemene banken	<u>309.944.634</u>	<u>227.077.441</u>
	<u>677.655.833</u>	<u>603.650.137</u>
R/C-tegoeden in vreemde valuta algemene banken	3.771.118	2.293.141
Kasreserveverplichtingen in vreemde valuta algemene banken	<u>26.790.954</u>	<u>22.114.452</u>
	<u>30.562.072</u>	<u>24.407.593</u>
	<u>708.217.905</u>	<u>628.057.730</u>

Kasreserve

De kasreserve bedraagt ultimo 2009 25% voor de SRD en 33,33% voor de vreemde-valutamiddelen. Zij beogen respectievelijk bij te dragen aan de stabiliteit van de Surinaamse munt en de liquiditeit van valutategoeden bij de algemene banken. De kasreserve in SRD wordt als renteloos deposito aangehouden bij de Bank, terwijl die in vreemde valuta als rentedragend verplicht deposito op geblokkeerde bankrekeningen bij de correspondentbank van de desbetreffende banken mogen worden aangehouden.

Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen in SRD

De post is als volgt opgebouwd:	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Gewone rekeningen van de Staat	-320.020.994	-178.272.420
Bijzondere rekeningen van de Staat	595.713.747	548.831.152
Semi-overheid	59.958.613	52.350.751
Instellingen en derden	38.801.735	28.145.649
Andere ingezetenen	<u>2.349.522</u>	<u>1.952.389</u>
	<u>376.802.623</u>	<u>453.007.521</u>

De gewone rekeningen betreffen rekeningen-courantverhoudingen met ministeries en overige overheidsinstellingen. De bijzondere rekeningen betreffen bestemde tegoeden of fondsen van deze instellingen.

Verplichtingen aan niet-ingezetenen in SRD

Deze verplichtingen betreffen rekening-courantverplichtingen aan banken in het buitenland, de Inter-American Development Bank en deposito's van het I.M.F.

Verplichtingen aan ingezetenen in vreemde valuta

Deze verplichtingen aan ingezetenen betreffen:	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Cambio's	1.705.457	1.704.119
Overige instellingen en bedrijven	<u>927.224</u>	<u>301.751.078</u>
	<u>2.632.681</u>	<u>303.455.197</u>

De verplichtingen aan cambio's betreffen de door hen bij de Bank renteloos aan te houden tegoeden voor het vestigen van een wisselkantoor.

Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten I.M.F.

Deze post betreft de tegenwaarde van de aan de Staat Suriname toegewezen bijzondere trekkingsrechten op het I.M.F. groot SDR 88.092.106, welke in US-dollars wordt uitgedrukt uitgaande van de laagste US-dollar koers in het desbetreffende kwartaal.

De mutatie betreft de herwaardering van de SDR-verplichtingen tegen de koers per balansdatum.

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten I.M.F.	<u>372.893.885</u>	<u>32.511.250</u>
Toegewezen bijzondere trekkingsrechten I.M.F. in SDR's	88.092.106	7.750.000
Koers SDR 1 = SRD	4,233	4,195

Goudcertificaten

Ultimo van het jaar stonden er 2.144 certificaten uit, tegenover 2.160 ultimo van het vorige jaar. De in goud uitgedrukte waarde bedroeg respectievelijk 11.602 en 11.605 troy ounces.

De vaststelling van de goudwaarde in SRD vindt plaats tegen de laatkoers van de Bank ingevolge waarvan de koers voor een troy ounce per jaareinde is vastgesteld op SRD 97 respectievelijk SRD 78 vorig jaar.

Diverse passiva

De post 'Diverse passiva' is als volgt opgebouwd:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Aan de Staat uit te keren winst (2009)/(2008)	79.509.402	38.481.556
Rentesubsidie lage inkomensgroepen	70.559.848	-
Overlopende banktransacties	-	26.575.766
Verplichting u.h.v. valuta termijncontracten USD	-	20.799.250
Vervallen Surinaamse guldens bankbiljetten in omloop	5.833.656	5.864.684
Overige	<u>17.272.426</u>	<u>7.096.427</u>
	<u>173.175.332</u>	<u>98.817.683</u>

De post overige bevat onder andere de voorziening pensioenverplichtingen voor de (ex-) presidenten van de Bank, nog af te dragen royalties aan het Ministerie van Financiën, loonbelasting en premies A.O.V.

Herwaarderingsrekeningen

Waarderingsverschillen goud en deviezen

Deze post betreft de nog niet-gerealiseerde waardeverschillen, die betrekking hebben op de per balansdatum aanwezige hoeveelheid goud en de netto deviezenvoorraad, inclusief goud- en valutabeleggingen. De vaststelling hiervan vindt voor goud en per valutasoort afzonderlijk plaats. Negatieve koersverschillen worden ten laste van deze post gebracht voor zover het saldo van de 'Waarderingsverschillen goud en deviezen' per categorie voldoende is. De resterende koersverschillen worden ten laste van het resultaat gebracht.

De mutaties in deze post zijn als volgt:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	62.460.471	88.775.811
Toename (2009) / afname (2008)	<u>27.622.915</u>	<u>-26.315.340</u>
Stand per 31 december	<u>90.083.386</u>	<u>62.460.471</u>

Herwaardering gebouwen en terreinen

De samenstelling van deze herwaarderingsrekening is als volgt:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Herwaardering terreinen	14.261.014	14.261.014
Herwaardering gebouwen	<u>10.907.596</u>	<u>10.907.596</u>
	<u>25.168.610</u>	<u>25.168.610</u>

Kapitaal en reserves

Kapitaal

Conform de Bankwet (wijziging per 19 mei 2005) bedraagt het kapitaal van de Bank SRD 10.000.000. In het verslag jaar waren er geen mutaties in deze post.

Reservefonds

Conform artikel 5 van de Bankwet heeft de Bank een Reservefonds. Dit Fonds is bestemd tot dekking van mogelijke verliezen ontstaan uit de bedrijfsvoering van de Bank.

Het verloop van deze post is als volgt:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	14.468.820	14.438.286
Herwaardering herdenkingsmunten	<u>740.378</u>	<u>30.534</u>
Stand per 31 december	<u>15.209.198</u>	<u>14.468.820</u>

Bijzondere Reserve

Krachtens artikel 6 van de Bankwet is de Bank bevoegd, met goedkeuring van de Minister van Financiën, Bijzondere reserves te vormen. Stortingen op en onttrekkingen aan de Bijzondere reserves behoeven de goedkeuring van de Minister van Financiën. In het verslag jaar waren er geen mutaties in deze post.

TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING OVER 2009

Interestbaten

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Interestbaten vorderingen op de Staat	41.744.117	26.368.052
Interestbaten beleggingen in vreemde valuta	34.503.508	45.311.679
Overige interestbaten	<u>8.328.167</u>	<u>4.618.518</u>
	<u>84.575.792</u>	<u>76.298.249</u>

Interestlasten

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Interestlasten van goudcertificaten	6.613.297	2.150.235
Overige interestlasten	<u>1.022.135</u>	<u>971.917</u>
	<u>7.635.432</u>	<u>3.122.152</u>

Gerealiseerde verkoopresultaten en afwaardering op lagere marktwaarde

Van de in de loop van het jaar geboekte koersverschillen is per valutasoort bepaald welk deel moet worden aangemerkt als ongerealiseerde koersresultaten en welk deel per saldo kan worden aangemerkt als gerealiseerd. Daarbij is uitgegaan van het first-in-first-out principe, dat wil zeggen dat de kostprijs van de balansvoorraad wordt geacht afkomstig te zijn uit de laatste aankopen. Deze post bevat zowel de verkoopresultaten als de afwaardering op lagere marktwaarde, koersverschillen bij valutaomzettingen en bij valutatransacties tegen afwijkende koersen.

Koersmarge

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Koersmarge transacties in US-dollar	27.743.926	30.048.836
Koersmarge transacties in Euro	4.886.298	2.410.901
Koersmarge transacties in overige valuta	<u>131.342</u>	<u>147.800</u>
	<u>32.761.566</u>	<u>32.607.537</u>

Overige baten

Deze baten bestaan onder andere uit opbrengst verkoop herdenkingsmunten, dividendopbrengst Banco Latino Americano (BLADEX) en overige opbrengsten.

Personeelskosten

Deze post is als volgt opgebouwd:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Salarissen, gratificatie, vakantiegeld	26.810.881	24.718.010
Pensioenkosten	5.117.188	4.439.336
Overige personeelskosten	<u>5.344.550</u>	<u>4.872.849</u>
	<u>37.272.619</u>	<u>34.030.195</u>

Personeelsleden in dienst ultimo boekjaar

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
Man/Vrouw=totaal	149/166=315	153/171=324

Andere beheerskosten

Deze post bestaat onder andere uit kosten voor consultancy, diensten van derden, beheer van goud, deviezen en bankbiljetten, huisvesting, reis en verblijf.

Afschrijving op materiële vaste activa

Deze post is als volgt opgebouwd:

	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	SRD	SRD
Afschrijving op gebouwen	651.250	642.195
Afschrijving op inventarissen	1.472.691	1.380.741
Afschrijving op transportmiddelen	<u>182.577</u>	<u>262.630</u>
	<u>2.306.518</u>	<u>2.285.566</u>

OVERIGE GEGEVENS

Aan: De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

ACCOUNTANTSVERKLARING

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2009 van de Centrale Bank van Suriname te Paramaribo bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de winst- en verliesrekening over 2009 met de daarbij gegeven toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de Bank is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlestandaarden. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de Bank.

Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de Bank heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de balans en winst- en verliesrekening en de daarbij gegeven toelichtingen van de Centrale Bank van Suriname over het boekjaar 2009 voldoen aan de eisen van de Bankwet en overigens in overeenstemming zijn met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving.

Paramaribo, 4 mei 2010

Hoogachtend,
BDO Assurance N.V.
namens deze

Drs. R. Abrahams RA
Partner

OVERIGE GEGEVENS (vervolg)

Vaststelling jaarrekening

Volgens artikel 30 van de Bankwet maakt de President van de Bank jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekening van de Bank op, terwijl de Raad van Commissarissen de jaarrekening vaststelt. De vastgestelde jaarrekening strekt de President van de Bank tot volledige kwijting, behoudens de bevoegdheid van de Raad van Commissarissen een voorbehoud te maken.

Statutaire winstverdeling

De winstverdeling van de Bank is opgenomen in artikel 35 van de Bankwet. Van de winsten van de Bank, zoals die blijken uit de door de Raad van Commissarissen vastgestelde jaarlijkse winst- en verliesrekening, wordt vijftientig procent toegevoegd aan het reservefonds, totdat dit fonds het bedrag van het kapitaal heeft bereikt. Hetgeen overblijft, na het treffen van de voorzieningen uit prudentie tegen niet-gerealiseerde winsten en voorzieningen, zoals neergelegd in de Bankwet, komt aan de Staat.

Het kapitaal bedraagt volgens artikel 4 van de Bankwet SRD 10.000.000. Het wordt wettelijk naar boven aangepast wanneer de waarde van de geldeenheid van Suriname daalt. Bijstortingen op het kapitaal worden door de Staat opgebracht, al dan niet door winstinhoudingen van de Bank, totdat de maximale omvang van het kapitaal is bereikt, de genoemde aanpassing van dit artikel daaronder mede begrepen. De aanpassing wordt uitgevoerd door het nominaal bedrag van het kapitaal zoveel te verhogen als nodig is om de waardedaling van de geldeenheid van Suriname te compenseren en de tegenwaarde van het kapitaal in internationaal convertibele valuta op peil te houden.

Krachtens artikel 6 is de Bank bevoegd met goedkeuring van de Minister bijzondere reserves te vormen door toevoegingen uit de winst. Onttrekkingen aan deze reserves behoeven de goedkeuring van de Minister.

Vaststelling jaarrekening voorgaand boekjaar

De jaarrekening 2008 is op 22 april 2009 vastgesteld door de Raad van Commissarissen. Het resultaat over het boekjaar 2008 bedraagt SRD 76.963.111. Hiervan is SRD 38.481.555 gedoteerd aan de bijzondere reserves en SRD 38.481.556 uitgekeerd aan de Staat.

Vaststelling jaarrekening 2009 en winstverdeling boekjaar 2009

De president van de Bank heeft de door hem opgemaakte jaarrekening betrekking hebbende op het boekjaar binnen de wettelijk vastgestelde termijn opgemaakt en conform artikel 30, in casu de balans en winst- en verliesrekening, beide voorzien van de nodige toelichtingen op 15 april 2010 ter vaststelling aangeboden aan de Raad van Commissarissen.

OVERIGE GEGEVENS (vervolg)

De Raad van Commissarissen heeft in zijn gewone vergadering van 4 mei 2010, ingevolge het bepaalde in artikel 30, lid 2 van de Bankwet de jaarrekening van de Bank over het boekjaar 2009, zoals deze door haar President is opgemaakt vastgesteld. De Raad van Commissarissen heeft hierbij gebruik gemaakt van haar bevoegdheid zich ter beoordeling van de jaarrekening te laten bijstaan door een registeraccountant, die de jaarrekening per dezelfde datum van een goedkeurende accountantsverklaring heeft voorzien. Ingevolge artikel 30, lid 3 strekt de vastgestelde jaarrekening de President van de Bank tot volledige kwijting.

Het resultaat over het boekjaar 2009 bedraagt SRD 79.509.402 en is ingevolge goedkeuring van de Raad van Commissarissen op voorstel van de President van de Bank als volgt bestemd:

Winst over het boekjaar ex artikel 30	SRD 79.509.402
Toevoeging aan het reservefonds ex artikel 35 lid 2	<u>-</u>
Uitkering aan de Staat	<u>SRD 79.509.402</u>

Aangezien het reservefonds het bedrag van het kapitaal al heeft bereikt heeft er geen toevoeging aan dit fonds plaatsgevonden.

OVERIGE GEGEVENS (vervolg)

Management en Toezichhoudend Orgaan van de Bank

Het management en het toezicht op de Bank in het boekjaar 2009 is gevoerd door de onderstaande personen:

Het Management

President van de Bank André E. Telting

Directie van de Bank:

Directoraat Bankbedrijf en Bancaire Zaken

Directeur O. Ezechiëls

Directoraat Monetaire Zaken en Economische Aangelegenheden

Directeur G. Gersie

Directoraat Toezicht Kredietwezen

Coördinator I. Geduld-Nijman

Het toezichhoudend orgaan van de Bank

Raad van Commissarissen

Regeringscommissaris H. Pinas

Directeur van Financiën A.H. Wijnerman

Directeur van Handel en Industrie M. Tuur

Commissaris J. Gefferie-Redmount

Commissaris V. Kirpalani

Commissaris A. Rasiman

BIJLAGEN

INHOUD BIJLAGEN

Hoofdstuk II

- II.1 MACRO-ECONOMISCHE GROOTHEDEN

Hoofdstuk VI

- VI.1 GECOMBINEERDE BALANS PRIMAIRE BANKEN
- VI.2 GECOMBINEERDE WINST- EN VERLIESREKENING PRIMAIRE BANKEN
- VI.3 KREDIETVERLENING DOOR PRIMAIRE BANKEN NAAR SECTOREN
- VI.4 KREDIETDEBITEUREN
- VI.5 KREDIETVERLENING TEN OPZICHTE VAN TOEVERTROUWDE MIDDELEN PRIMAIRE BANKEN
- VI.6 LIQUIDITEIT EN SOLVABILITEIT PRIMAIRE BANKEN
- VI.7 IMMOBILIA PRIMAIRE BANKEN
- VI.8 GECOMBINEERDE BALANS DER LEVENSVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.9 GECOMBINEERDE WINST- EN VERLIESREKENING DER LEVENSVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.10 SOLVABILITEITSTOETSING LEVENSVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.11 RENTABILITEIT LEVENSVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.12 GECOMBINEERDE BALANSEN DER SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.13 GECOMBINEERDE WINST- EN VERLIESREKENINGEN DER
SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.14 SOLVABILITEITSTOETSING SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.15 RENTABILITEIT SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
- VI.16 ENIGE FINANCIËLE GEGEVENS PENSIOENFONDSEN
- VI.17 SPECIFICATIE VAN DE BELEGGINGEN VAN PENSIOENFONDSEN
- VI.18 FINANCIËLE GEGEVENS VAN VOORZIENINGSFONDSEN
- VI.19 SPREIDING DER BELEGGINGEN VAN VOORZIENINGSFONDSEN IN %
- VI.20 GECOMBINEERDE BALANS VAN KREDIETCOÖPERATIES
- VI.21 GECOMBINEERDE RESULTATENREKENING VAN KREDIETCOÖPERATIES

BIJLAGE II.1
MACRO-ECONOMISCHE GROOTHEDEN
(in 1000 SRD)

	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
Bruto Binnelands Product (basisprijzen) ¹⁾	3.757.863	4.433.830	5.070.241	6.409.017	6.697.584
Bruto Binnelands Product (basisprijzen) ²⁾	4.445.790	5.247.731	5.990.413	7.603.728	8.092.775
Bruto Binnelands Product (basisprijzen; 1990=100) ¹⁾	4.152	4.315	4.532	4.689	4.752
Bruto Binnelands Product (basisprijzen; 1990=100) ²⁾	5.077	5.268	5.543	5.800	6.003
Bruto Binnelands Product (marktprijzen) ¹⁾	4.211.093	5.037.059	5.720.791	7.219.558	7.531.173
Bruto Binnelands Product (marktprijzen) ²⁾	4.899.020	5.850.960	6.640.963	8.414.269	8.926.364
Bruto Binnelands Product (marktprijzen; 1990=100) ¹⁾	4.559	4.740	4.973	5.154	5.208
Bruto Binnelands Product (marktprijzen; 1990=100) ²⁾	5.484	5.693	5.984	6.265	6.459
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen) ¹⁾	3.645.071	4.283.297	5.093.185	6.466.563	6.712.318
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen) ²⁾	4.332.998	5.097.198	6.013.357	7.661.274	8.107.509
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen) ¹⁾	4.098.300	4.886.527	5.743.735	7.277.104	7.545.907
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen) ²⁾	4.786.227	5.700.428	6.663.907	8.471.815	8.941.098
Beschikbaar Inkomen ¹⁾	4.159.849	4.986.975	5.960.300	7.519.798	7.791.381
Beschikbaar Inkomen ²⁾	4.847.776	5.800.876	6.880.472	8.714.509	9.186.572
Midjaarljkse bevolking	498.543	504.257	509.970	517.052	524.143
Nationaal Inkomen per Capita in SRD. ¹⁾	8.221	9.691	11.263	14.074	14.397
Nationaal Inkomen per Capita in SRD ²⁾	9.600	11.305	13.067	16.385	17.059

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

1) Formele sector.

* Voorlopige cijfers

2) Formele + informele sector.

BIJLAGE VI.1
GECOMBINEERDE BALANS PRIMAIRE BANKEN
(duizenden SRD)

	2005		2006		2007		2008		2009	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
ACTIVA										
Liquide middelen	695.494	31,2	903.394	32,1	1.263.996	33,9	1.425.754	32,6	1.533.560	29,8
Bankiers in binnen - en buitenland	351.845	15,7	438.883	15,6	529.539	14,2	385.365	8,8	772.066	15,0
Kredietverlening ¹⁾	917.564	41,0	1.177.494	41,9	1.593.738	42,8	2.173.429	49,7	2.473.020	48,1
Overige activa	270.428	12,1	293.639	10,4	337.777	9,1	385.577	8,8	362.975	7,1
Balanstotaal	2.235.331	100,0	2.813.410	100,0	3.725.050	100,0	4.370.126	100,0	5.141.621	100,0
PASSIVA										
Op termijn toevertrouwde gelden ²⁾	619.041	27,7	778.001	27,7	1.041.351	28,0	1.266.826	29,0	1.515.048	29,5
Korte schulden ²⁾	1.296.707	58,0	1.649.771	58,6	2.182.236	58,6	2.444.049	55,9	2.897.283	56,3
Bankiers in binnen - en buitenland	33.739	1,5	27.324	1,0	48.629	1,3	98.438	2,3	177.509	3,5
Overige passiva	116.984	5,2	151.135	5,4	194.573	5,2	257.062	5,9	194.695	3,8
Nettoresultaat	37.746	1,7	49.933	1,8	64.292	1,7	70.546	1,6	75.428	1,5
Eigen vermogen	131.114	5,9	157.246	5,6	193.969	5,2	233.205	5,3	281.657	5,5
Balanstotaal	2.235.331	100,0	2.813.410	100,0	3.725.050	100,0	4.370.126	100,0	5.141.621	100,0

Bron : Centrale Bank van Suriname

2) Op termijn toevertrouwde gelden en korte schulden in vreemde valuta inbegrepen.

1) Kredietverlening in vreemde valuta aan ingezetenen inbegrepen.

BIJLAGE VI.2
GECOMBINEERDE WINST- EN VERLIESREKENING PRIMAIRE BANKEN
(duizenden SRD)

Per ultimo	2005	2006	2007	2008	2009
Rentebaten	162.962	194.080	230.955	283.264	306.747
Rentelasten	39.890	45.701	58.890	77.208	96.953
Rentemarge	123.072	148.379	172.065	206.056	209.794
Totale baten	169.115	201.812	236.546	271.960	290.087
Overige lasten	105.367	123.974	135.865	158.285	173.469
Bruto resultaat	63.748	77.838	100.681	113.675	116.619
Belastingen	23.015	27.905	36.389	40.809	41.935
Buitengewone posten	-2.987	0	0	-2.320	744
Nettoresultaat	37.746	49.933	64.292	70.546	75.428
ROA: Resultaat voor belastingen/gemiddelde totale activa	3,0%	3,1%	3,1%	2,8%	2,5%
Efficiency ratio: Overige lasten/totale baten	62,3%	61,6%	57,4%	58,2%	59,8%
Rentemarge/totale baten	72,8%	73,5%	72,7%	75,8%	72,3%
Expense ratio: Totale overige lasten/rentemarge	85,6%	83,9%	79,0%	76,8%	82,7%
Return on equity: Resultaat voor belasting/gemiddelde EV	53,2%	41,3%	43,3%	40,5%	35,3%
ROA = Net income after taxes / Total assets	1,7%	1,8%	1,7%	1,6%	1,5%
ROE = Net income after taxes / Total equity	28,8%	31,8%	33,1%	30,3%	26,8%
Efficiency ratio = Net interest margin / Total assets	5,5%	5,3%	4,6%	4,7%	4,1%
EPS = Net income after taxes / Common equity shares outstanding	28,8%	31,8%	33,1%	30,3%	26,8%

Bron: Centrale Bank van Suriname

De cijfers over de boekjaren zijn ontleend aan van de banken ontvangen rapportages.

BIJLAGE VI.3
KREDIETVERLENING DOOR PRIMAIRE BANKEN NAAR SECTOREN
(duizenden SRD)

SECTOREN	Per ultimo december									
	2005		2006		2007		2008		2009	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
Landbouw	56.036	4,8	59.255	4,1	61.784	3,4	95.000	4,1	108.840	4,2
Visserij	21.829	1,9	30.799	2,1	33.667	1,9	35.866	1,5	37.451	1,4
Bosbouw	2.056	0,2	2.204	0,2	4.459	0,2	5.616	0,2	4.791	0,2
Mijnbouw	4.607	0,4	8.406	0,6	14.546	0,8	18.429	0,8	32.616	1,2
Industrie	90.498	7,8	111.420	7,7	140.282	7,7	174.916	7,5	198.080	7,6
Constructie en installatie	27.839	2,4	42.889	3,0	77.143	4,3	119.158	5,1	98.436	3,8
Elektriciteit, gas en water	486	0,0	135	0,1	141	0,0	17.919	0,8	28.533	1,1
Direct-productieve sector	203.351	17,5	255.108	17,6	332.022	18,4	466.904	19,9	508.747	19,4
Handel	316.233	27,2	382.052	26,4	482.854	26,6	605.812	25,9	665.562	25,4
Transport, opslag en communicatie	25.006	2,1	38.240	2,6	53.966	3,0	80.744	3,4	71.503	2,7
Dienstverlening	72.203	6,2	97.390	6,7	124.283	6,8	181.803	7,8	239.325	9,1
Woningbouw	138.575	11,9	185.100	12,8	273.093	15,1	392.413	16,8	462.968	17,7
Overige	408.893	35,1	491.330	33,9	545.897	30,1	614.333	26,2	673.708	25,7
Niet-direct productieve sector	960.910	82,5	1.194.112	82,4	1.480.093	81,6	1.875.105	80,1	2.113.065	80,6
GENERAAL TOTAAL	1.164.261	100,0	1.449.220	100,0	1.812.115	100,0	2.342.009	100,0	2.621.812	100,0
Schatkistpapier/Effecten/Deelnemingen	206.194		214.181		159.377		99.843		82.038	
BRUTOKREDIETVERLENING	958.067		1.235.039		1.652.738		2.242.166		2.539.774	
Voorzieningen	40.503		57.545		59.000		68.735		66.754	
NETTOKREDIETVERLENING	917.564		1.177.494		1.593.738		2.173.431		2.473.020	

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.4
KREDIETDEBITEUREN
(duizenden SRD)

Per ultimo	2005	2006	2007	2008	2009
Brutokredietverlening	958.067	1.235.039	1.652.738	2.242.164	2.539.774
Voorzieningen	40.503	57.545	59.000	68.735	66.754
Nettokredietverlening	917.564	1.177.494	1.593.738	2.173.429	2.473.020
Non-performing kredieten (netto)	90.880	105.576	93.732	119.830	143.463
Non-performing kred./nettokredietverlening	9,9	9,0	5,9	5,5	0,1

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.5
KREDIETVERLENING TEN OPZICHTE VAN TOEVERTRouwDE MIDDELEN PRIMAIRE BANKEN
(duizenden SRD)

Per ultimo december	2005	2006	2007	2008	2009
Middelen > 1 jaar	98.264	115.606	187.698	271.166	290.628
Middelen < 1 jaar	227.222	327.651	453.025	415.459	528.452
Spaargelden	581.269	744.176	948.211	1.108.616	1.369.907
R/C gelden waarvan :	1.019.121	1.248.524	1.655.456	1.925.477	2.238.521
(in SRD)	(490.507)	(583.504)	(755.129)	(986.913)	(1.134.237)
(in vreemde valuta)	(528.614)	(665.020)	(900.327)	(938.572)	(1.104.284)
Totaal toevertrouwde middelen	1.925.876	2.435.957	3.244.390	3.720.728	4.427.508
Totaal kredietverlening (netto)	917.564	1.177.494	1.593.738	2.173.429	2.473.020
Kredietverlening in % toevertrouwde middelen	47,6%	48,3%	49,1%	58,4%	55,9%
Toevertrouwde middelen in % balansvermogen	86,2%	86,6%	87,1%	85,1%	86,1%
Kredietverlening in % balansvermogen	41,0%	41,9%	42,8%	49,7%	48,1%
Gemiddelde debetrente in SRD	17,1	15,6	13,4	13,0	12,8
Gemiddelde creditrente in SRD	4,8	4,8	4,8	4,7	4,8
Gemiddelde debetrente in vreemde valuta	10,0	9,8	9,9	9,6	9,7
Gemiddelde creditrente in vreemde valuta	1,3	1,5	1,5	1,7	1,6

Bron : Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.6
LIQUIDITEIT EN SOLVABILITEIT PRIMAIRE BANKEN
 (duizenden SRD)

	Per ultimo december				
	2005	2006	2007	2008	2009
Liquiditeit					
Liquiditeitsverhouding	52,7%	54,1%	57,2%	56,3%	50,1%
Liquide middelen in % balansvermogen	31,1	32,1	33,9	32,6	29,8
Korte schulden in % balansvermogen	59,1	59,3	59,3	58,0	56,3
Solvabiliteit					
Toetsingsvermogen	113.284	151.050	194.825	235.908	286.182
Totaal gewogen risicodragende activa	1.104.170	1.319.461	1.879.460	2.415.521	2.657.106
Solvabiliteitsratio	10,3%	11,4%	10,4%	9,8%	10,8%
Tier 1/Toetsingsvermogen	79,7%	83,2%	84,9%	86,4%	88,6%
Tier 1/Totaal gewogen risicodragende activa	8,2%	9,5%	8,8%	8,4%	9,5%
Toetsingsvermogen/Balanstotaal	5,1%	5,4%	5,2%	5,4%	5,6%
Equity ratio	5,9%	7,4%	6,9%	7,0%	6,9%
Debt ratio	91,5%	91,6%	92,4%	92,5%	92,6%

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.7
IMMOBILIA PRIMAIRE BANKEN
 (duizenden SRD)

Per ultimo	2005	2006	2007	2008	2009
Totaal vermogen	142.331	180.387	234.944	270.789	303.409
Totale investering in vaste activa	102.666	116.814	126.383	135.372	141.956
Totale investering in % Totaal vermogen	72,1	64,8	53,8	50,0	46,8

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.8
GECOMBINEERDE BALANS DER LEVENSVZERKERINGSMAATSCHAPPIJEN
 (duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	23.310	10.108	12.590	20.135	23.742
Vaste eigendommen	592	842	3.687	3.587	3.481
Beleggingen:					
a) overheid	-	-	-		
b) particulieren:					
- hypotheke	31.897	40.374	54.765	60.298	66.903
- overige	36.217	71.071	73.449	113.496	150.795
Overige activa	13.067	14.360	21.087	19.576	30.685
Totaal	105.083	136.755	165.578	217.093	275.607
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	240	240	336	336	426
Reserves	13.125	11.907	16.671	21.464	25.185
Achtergestelde leningen	-	-	-	-	-
Technische voorziening	75.161	109.728	137.946	183.275	235.195
Overige schulden	16.557	14.880	10.625	12.017	14.800
Totaal	105.083	136.755	165.578	217.093	275.607

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.9

GECOMBINEERDE WINST- EN VERLIESREKENING DER LEVENSVZERKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
Premie	24.574	29.004	33.324	57.068	71.172
Koopsommen	5.031	24.026	15.686	13.116	12.060
Totaal premie + koopsommen	29.605	53.030	49.010	70.184	83.232
Premie herverzekeraar	573	809	729	977	1.173
Premie eigen rekening	29.032	52.221	48.281	69.207	82.059
Mutatie technische voorzieningen	19.866	35.003	27.947	44.991	52.401
Verdiende premie (1)	9.166	17.218	20.334	24.216	29.658
Bruto-uitkeringen	4.652	10.158	11.247	16.036	19.830
Aandeel herverzekeraar	466	-	-	410	130
Uitkeringen eigen rekening (2)	4.186	10.158	11.247	15.626	19.700
Provisie en acquisitiekosten (3)	1.586	3.095	3.364	4.007	5.033
Bedrijfskosten (4)	5.497	6.281	12.865	11.536	13.622
Winstdeling en korting (5)	1.560	4.232	3.999	3.877	3.172
Technisch resultaat (6) = (1-2-3-4-5)	-3.663	-6.548	-11.141	-10.831	-11.869
Beleggingsinkomsten (7)	4.452	6.657	9.275	11.532	9.186
Saldo andere baten en lasten (8)	2.842	-1.423	5.024	2.666	6.544
Beleggingslasten (9)	93	50	59	70	84
Winst voor belasting 6+7+8-9	3.538	-1.364	3.099	3.298	3.777
Belasting	1.071	-	186	373	
Winst na belasting	2.467	-1.364	2.913	2.925	3.777

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.10

SOLVABILITEITSTOETSING LEVENSVZERKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

Per ultimo december	2004	2005	2006	2007	2008
Premiereserve na aftrek herverzekering (A)	75.153	109.642	138.211	183.343	234.959
Vereist vermogen 5% van A (1)	3.758	5.482	6.911	9.167	11.748
Aanwezig vrij vermogen (2)	6.600	5.236	7.786	11.411	15.222
Solvabiliteitoverschot 2-1	2.842	-246	875	2.244	3.474

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.11

RENTABILITEIT LEVENSVZERKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

Per ultimo	2004	2005	2006	2007	2008
Nettowinst	2.467	-1.364	2.913	2.925	3.777
Eigen vermogen	11.143	12.147	17.007	21.800	25.611
Rentabiliteit	22%	-11%	17%	13%	213%

Bron:Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.12
GECOMBINEERDE BALANSEN DER SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
ACTIVA					
Vaste eigendommen	17.801	19.893	19.362	22.667	25.261
Beleggingen:					
-Overheidssector	-	-	-	-	-
-Particuliere sector:					
a) hypotheek	26.809	33.259	29.103	39.881	44.734
b) overige	50.051	63.195	66.614	84.078	83.965
Overige activa	24.567	38.349	46.003	53.215	75.338
Liquide middelen	14.456	14.540	16.630	18.325	24.205
Totaal	133.684	169.236	177.711	218.167	253.503
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	597	601	690	690	780
Reserves	47.965	66.349	95.908	104.494	107.590
Technische voorzieningen	56.420	61.546	50.469	71.314	94.556
Langtermijnschulden (incl. voorzieningen)	88	85	1.924	3.579	7.023
Korttermijnschulden	28.614	40.655	28.720	38.090	43.555
Totaal	133.684	169.236	177.711	218.167	253.503

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.13
GECOMBINEERDE WINST- EN VERLIESREKENINGEN DER SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
Brutopremie	83.356	97.147	107.830	125.064	149.719
Premieherverzekeraar	16.209	19.447	21.877	16.203	18.586
Premie eigen rekening	67.147	77.700	85.953	108.861	131.133
Mutatie technische voorzieningen	4.510	4.125	-1.187	503	-1.549
Verdiende premie (1)	62.637	73.575	87.140	108.358	132.683
Bruto-uitkeringen	46.290	51.806	58.721	80.175	85.598
Aandeel herverzekeraar	3.236	2.574	3.438	7.346	6.885
Uitkeringen eigen rekening (2)	43.054	49.232	55.283	72.829	78.713
Provisie en acquisitiekosten (3)	3.304	3.269	3.253	5.752	7.348
Bedrijfskosten (4)	18.997	21.892	25.695	29.931	40.617
Technisch resultaat (5) = 1-2-3-4	-2.718	-818	2.909	-153	6.005
Beleggingsinkomsten (6)	9.981	8.771	10.348	10.910	8.130
Saldo andere baten en lasten (7)	1.858	1.958	1.616	4.558	859
Beleggingslasten (8)	-	-	-	-	-
Winst voor belasting 5+6+7-8	9.121	9.911	14.873	15.315	14.994
Belasting	955	825	962	1.080	1.223
Winst na belasting	8.166	9.086	13.911	14.236	13.771

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.14
SOLVABILITEITSTOETSING SCHADEVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

Per ultimo december	2004	2005	2006	2007	2008
18% van de geboekte brutopremies (A)	15.004	17.487	19.409	22.511	26.949
Schade eigen rekening (1)	43.053	49.232	55.284	72.829	78.713
Brutoschade (2)	46.290	51.806	58.721	80.175	85.598
Vereist vermogen (1/2) x A	13.955	16.618	18.273	20.449	24.782
Aanwezig vrij vermogen	31.908	44.568	72.918	79.757	80.061
Solvabiliteitsoverschot	17.953	27.950	54.645	59.308	55.279

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.15
RENTABILITEIT SCHADEVERZEKERINGSMACHTSMAATSCHAPPIJEN
(duizenden SRD)

Per ultimo december	2004	2005	2006	2007	2008
Nettowinst	2.134	9.086	13.911	14.236	13.771
Eigen vermogen	48.562	66.950	96.598	105.184	108.369
Rentabiliteit	4%	14%	14%	14%	13%

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.16
ENIGE FINANCIËLE GEGEVENS VAN PENSIOENFONDSEN
(duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
ACTIVA :					
KAS en BANKEN	22.329,75	20.856,31	34.413,17	41.740,31	46.358,87
BELEGGINGEN :					
w.v. Binnenland :					
- Staat	20.827,61	23.149,33	36.590,72	31.863,40	44.837,58
- Particulier	309.027,19	344.528,23	417.211,82	474.411,52	532.093,99
w.v. Buitenland	240.644,05	234.153,85	248.814,62	265.005,53	248.257,13
VASTE EIGENDOMMEN (incl. DIVERSEN)	51.882,19	48.899,92	34.883,22	40.771,55	40.116,67
TOTAAL	644.710,80	671.587,63	771.913,56	853.792,31	911.664,24
INKOMSTEN :					
Premies/Stortingen in het fonds	32.870,66	39.987,82	41.965,15	43.467,23	56.734,13
Inkomsten uit beleggingen	45.415,65	49.068,53	56.521,97	81.221,28	68.823,61
Andere inkomsten	35.765,40	16.768,74-	19.442,20	2.911,36	3.296,79-
UITGAVEN :					
Uitkeringen	13.991,16	15.530,17	17.844,09	19.701,42	22.237,56
Onkosten, belasting en andere	80.790,56	90.247,21	71.844,89	74.197,04	72.359,31
Totaal aantal pensioenfondsen onder toezicht	29	31	30	30	32

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.17
SPECIFICATIE VAN DE BELEGGINGEN VAN PENSIOENFONDSEN
(duizenden SRD)

Beleggingen	2004	2005	2006	2007	2008
Debiteuren (Hypotheke u/g)	91.389,41	114.702,18	133.375,39	150.628,35	171.756,41
Leningen op schuldbekentenis	1.252,55	1.156,92	576,80	576,80	576,80
Effecten	259.301,57	255.067,42	287.774,60	295.221,88	293.988,36
Termijndeposito's (+spaardeposito's)	62.218,09	65.124,08	66.027,76	83.128,46	108.700,52
Onroerende goederen	39.133,97	45.788,33	64.175,98	79.068,09	81.229,97
Spaarrekeningen	14.408,80	16.304,86	17.326,59	32.234,34	31.366,55
Rekeningcourant met de werkgever	77.627,86	76.200,09	96.610,86	87.769,73	88.399,65
Overige beleggingen	23.666,52	26.359,22	35.604,22	41.345,86	48.312,78
Persoonlijke leningen	1.500,08	1.128,30	1.144,97	1.306,94	857,66
Totaal	570.498,85	601.831,40	702.617,17	771.280,45	825.188,70
In % van de totale beleggingen					
Debiteuren(hypotheke)	16%	19%	19%	21%	33%
Leningen op schuldbekentenis	0%	0%	0%	0%	0%
Effecten	45%	43%	41%	44%	11%
Termijndeposito's (+spaardeposito's)	11%	11%	9%	12%	23%
Onroerende goederen	7%	8%	9%	10%	13%
Spaarrekeningen	3%	3%	2%	5%	6%
Rekeningcourant met de werkgever	14%	12%	14%	2%	3%
Overige beleggingen	4%	4%	5%	6%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron : Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.18
FINANCIËLE GEGEVENS VAN VOORZIENINGSFONDSEN
 (duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
Activa					
Liquide middelen	59,39	182,73	422,09	10,58	596,38
Beleggingen:					
w.v. Binnenland:					
- Staat	-	-	-	-	-
- Particulieren	1.905,51	2.449,22	2.175,24	2.693,00	2.091,76
w.v. Buitenland:					
Vaste eigendommen inclusief diversen	5,29	16,54	18,41	2,32	-
Totaal	1.970,19	2.648,49	2.615,73	2.705,91	2.688,14
Baten					
Premie ontvangsten/Storting in het fonds	-	-	-	-	-
Inkomsten uit beleggingen	120,25	175,89	186,64	166,23	176,15
Andere inkomsten	27,70	8,75	-11,78	24,40	19,97
Totaal	147,95	184,63	174,86	190,63	196,12
Lasten					
Uitkeringen	81,46	101,31	126,30	143,40	170,44
Onkosten, belasting en overige	4,54	6,51	55,50	23,84	22,04
Resultaat	61,94	76,82	-6,93	23,39	3,64
Aantal voorzieningsfondsen onder toezicht	5	6	6	6	5
Instellingen die hebben gerapporteerd	2	3	3	2	2

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.19
SPREIDING DER BELEGGING VAN VOORZIENINGSFONDSEN
 (duizenden SRD)

	2004	2005	2006	2007	2008
Hypothecaire leningen	34	25	28	21	10
Onroerende goederen	20	16	17	13	17
Termijndeposito's	-	-	-	-	36
Spaarrekeningen	35	49	46	60	30
Effecten	11	-	-	-	-
R/C verhouding tussen werkgever/pensioenfondsen	-	9	8	6	7
Persoonlijke leningen	-	1	1	-	-
Overige beleggingen	-	-	-	-	-
Totaal der beleggingen	100	100	100	100	100

Bron: Centrale Bank van Suriname

BIJLAGE VI.20
GECOMBINEERDE BALANS VAN KREDIETCOÖPERATIES
 (duizenden SRD)

	2004		2005		2006		2007		2008	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
ACTIVA										
Liquide middelen	12.970	23,0	8.573	13,2	13.131	15,6	23.883	20,9	19.544	13,8
Vorderingen op leden	34.069	60,4	50.939	78,4	64.693	76,8	83.112	72,6	109.184	76,9
Overige vorderingen en transitoria	393	0,7	524	0,8	649	0,8	282	0,2	720	0,5
Beleggingen	4.761	8,4	675	1,0	709	0,8	1.663	1,5	6.488	4,6
Vaste activa	4.249	7,5	4.303	6,6	5.087	6,0	5.513	4,8	5.962	4,2
Totaal	56.442	100,0	65.012	100,0	84.270	100,0	114.453	100,0	141.898	100,0
PASSIVA										
Eigen vermogen	3.375	6,0	3.542	5,4	6.203	7,4	9.663	8,4	12.888	9,1
Schulden aan leden	51.041	90,4	57.069	87,8	73.474	87,2	99.913	87,3	122.627	86,4
Voorzieningen	789	1,4	2.666	4,1	3.183	3,8	2.766	2,4	3.942	2,8
Overige schulden en transitoria	1.237	2,2	1.734	2,7	1.410	1,7	2.112	1,8	2.441	1,7
Brutoresultaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	56.442	100,0	65.012	100,0	84.270	100,0	114.453	100,0	141.898	100,0

Bron : Centrale Bank van Suriname
 2004 : gegevens van 10 kredietcoöperaties.

2005 : gegevens van 8 kredietcoöperaties
 2006 : gegevens van 7 kredietcoöperaties
 2007 : gegevens van 5 kredietcoöperaties.
 2008 : gegevens van 6 kredietcoöperaties.

BIJLAGE VI.21
GECOMBINEERDE RESULTATENREKENING VAN KREDIETCOÖPERATIES
 (duizenden SRD)

	2004		2005		2006		2007		2008	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
BATEN										
Intrestbaten:										
Leningen	4.514	86,0	6.918	86,5	6.770	81,1	7.940	80,4	11.665	84,2
Beleggingen	52	1,0	17	0,2	44	0,5	105	1,1	171	1,2
Entréepenningen	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0
Diversen	4	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige baten	680	13,0	1.061	13,3	1.530	18,3	1.825	18,5	2.012	14,5
Totaal	5.250	100,0	7.996	100,0	8.344	100,0	9.871	100,0	13.848	100,0
LASTEN										
Personeelskosten	2.048	39,0	2.714	33,9	3.528	42,3	3.930	39,8	5.465	39,5
Afschrijvingskosten	239	4,6	307	3,8	348	4,2	436	4,4	434	3,1
Intrestlasten	1.204	22,9	1.928	24,1	528	6,3	132	1,3	882	6,4
Algemene kosten	142	2,7	190	2,4	265	3,2	175	1,8	381	2,8
Diversen	1.205	23,0	1.559	19,5	1.947	23,3	2.619	26,5	3.741	27,0
Nettoresultaat	412	7,8	1.297	16,2	1.728	20,7	2.579	26,1	2.945	21,3
Totaal	5.250	100,0	7.996	100,0	8.344	100,0	9.871	100,0	13.848	100,0

Bron : Centrale Bank van Suriname

2004 : gegevens van 10 kredietcoöperaties.

2005 : gegevens van 8 kredietcoöperaties.

2006 : gegevens van 7 kredietcoöperaties.

2007 : gegevens van 5 kredietcoöperaties.

2008 : gegevens van 6 kredietcoöperaties.